

Kriisejä ja kohoavien kustannusten aikaa

Talouden kehitys ja näkymät
Helsingissä 2021–2022

Henri Mikkola & Arttu Vainio & Eero Aalto & Minna Salorinne
& Pekka Mustonen



Tutkimuskatsauksia
2022:4

Helsinki

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia,
kaupunkitieto

Kriisejä ja kohoavien kustannusten aikaa

Talouden kehitys ja näkymät
Helsingissä 2021–2022

Henri Mikkola & Arttu Vainio & Eero Aalto & Minna Salorinne
& Pekka Mustonen

Tutkimuskatsauksia
2022:4



Tiedustelut

Arttu Vainio, p. 040 3344799
etunimi.sukunimi(at)hel.fi

Julkaisija

Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia,
kaupunkitieto

Osoite

PL 550, 00099 Helsingin kaupunki
(Siltasaarenkatu 18–20 A)

Puhelin

09 310 36377

Internet

www.hel.fi/kaupunkitieto

Tilaukset, jakelu

p. 09 310 36293
kaupunkitieto.tilaukset@hel.fi

Käännökset

Lingoneer

Kuvat

Kansi: Adobe Stock / Antonio Diaz – stock.adobe.com
Sivu 12: © Jussi Hellsten / Helsinki Partners, Finavia Oyj

Kuviot

Henri Mikkola, Arttu Vainio, Eero Aalto, Minna Salorinne,
Pekka Mustonen, Lotta Haglund

Taitto

Lotta Haglund

Saavutettavuus

Kuvioiden datat saa saavutettavassa muodossa osoitteesta
kaupunkitieto.kirjasto(at)hel.fi

Verkossa

ISSN 2737-002X
ISBN 978-952-386-136-7

Sisältö

Esipuhe	5
Förord	6
Preface	7
Sammandrag	8
Summary	9
Avainluvut	10
1 Johdanto: Talouden elpymistä pandemiasta varjostavat uudet epävarmuudet	12
2 Talouden riskitekijät ja muuttuva toimintaympäristö	14
Kasvava epävarmuus 2020-luvulla	14
Venäjän hyökkäys ja uusi turvallisuusympäristö.....	15
Ruoka, raaka-aineet ja nousevat kuluttajahinnat.....	16
3 Talouden ja työmarkkinoiden kehitys	18
Tuotanto ja ulkomaankauppa	19
Talouskasvu Suomessa ja Helsingin seudulla.....	19
Kuluttajien luottamus talouteen	21
Yritysten suhdannetilanne ja tulevaisuuden näkymät	22
Työmarkkinat Helsingissä ja vertailualueilla	23
Elinkeinorakenne ja työpaikat toimialoittain Helsingissä.....	23
Uudenmaan ja Helsingin työpaikkaprojektio vuoteen 2030	25
Työllisyys	26
Työttömyyden kehitys	27
Pitkäaikaistyöttömyys Helsingissä	30
Työvoiman kohtaanto ja avoimet työpaikat Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla	31
Helsinkiäisten palkkasummat	32

4 Helsingin vetovoimaisuus: Elinkeinoelämä ja osaaminen	35
Yritysten toimintaympäristö	35
Helsingin yritysten toimialarakenne.....	37
Innovaatiotoiminta, osaaminen ja kasvuyritykset	40
Elinkeinoelämän muutostrendit ja Helsingin talouden tulevaisuus	42
Matkailusektorin kehitys koronapandemian aikana	44
5 Helsinkiläisten ja Helsingin kaupungin taloudellinen hyvinvointi	47
Julkinen talous toipuu, mutta velkaantuminen jatkuu	48
Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus.....	48
Kiinteistöverouudistus.....	49
6 Johtopäätökset	52
Lähdeluettelo.....	55

Esipuhe

Helsingin kaupunki on elänyt viimeisten parin vuoden ajan – muun maailman tavoin – yllättävien kriisien keskellä. Vuonna 2020 maailmanlaajuisesti levinnyt koronapandemia aiheutti koko maailmaa koetelleen terveydellisen kriisin, joka heijastui monin tavoin myös maailmantalouteen ja asukkaiden arkeen. Tämän vuoden helmikuussa alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan käynnisti uuden maailmanpoliittisen kriisin, joka luo epävarmuutta maailmantalouteen ja turvallisuuteen. Inflaation kiihtyminen, ja erityisesti energian hinnan nousu, tuotantoketjuissa koetut vaikeudet sekä nouseva korkotaso heijastuvat talouden toimintaan. Tämän seurauksena talouskasvu, joka ehti jo vuoden 2021 aikana piristyä koronapandemian aiheuttamasta kriisistä, on uudestaan heikentynyt.

Tässä julkaisussa luodaan katsaus Helsingin talouden kehitykseen poikkeuksellisten kriisien keskellä. Talouden kehitystä tarkastellaan monipuolisesti tuotannon ja työmarkkinoiden kehityksen, kuluttajien ja yritysten näkemysten, palkkakehityksen sekä elinkeinorakenteen muutosten näkökulmista.

Katsauksen tulokset osoittavat, että Helsingillä on monipuolisen elinkeinorakenteensa ansiosta useita vahvuuksia, jotka ovat auttaneet kaupunkia selviämään meneillään olevista kriiseistä. Koronapandemian aiheuttamat rajoitukset osuivat kipeästi Helsingin palveluvaltaiseen elinkeinorakenteeseen, mikä näkyi työttömyyden ja lomautettujen määrän voimakkaana kasvuna erityisesti matkailu-, kulttuuri- ja ravintola-aloilla. Mittavien elvytys- ja sopeutumistoimenpiteiden avulla pelätyltä konkurssiaallolta kuitenkin vältyttiin. Vuoden 2021 aikana työttömyys alkoi vähentyä ja avointen työpaikkojen määrä lisääntyi voimakkaasti. Pitkäaikaistyöttömyys on Helsingissä kuitenkin yleistynyt. Samaan aikaan monet alat kärsivät työvoimapulasta. Etätyön yleistyminen, digitaalinen murros sekä meneillään oleva siirtymä kestäviin energiaratkaisuihin heijastuu Helsingin työmarkkinoihin ja elinkeinorakenteeseen myös lähitulevaisuudessa. Meneillään olevien maailmanlaajuisen kriisien lisäksi Helsingin ja helsinkiläisten taloudelliseen toimintaympäristöön vaikuttavat lähivuosina myös keskeiset lainsäädännölliset uudistukset, kuten vuonna 2023 voimaan astuva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus sekä tuleva kiinteistöverouudistus.

Helsingissä kesäkuussa 2022

Katja Vilkama
tutkimuspäällikkö
Kaupunkitieto
Helsingin kaupunki

Förord

Under de senaste åren har Helsingfors stad, liksom resten av världen, befunnit sig mitt i oväntade kriser. År 2020 orsakade den globala coronaviruspandemin en hälsokris som drabbade hela världen och som på många sätt också avspeglades på världsekonomin och invånarnas vardag. Rysslands anfallskrig mot Ukraina, som inleddes i februari i år, utlöste en ny världspolitisk kris som skapar osäkerhet i världsekonomin och tryggheten. Ökningen av inflationen, särskilt de stigande energipriserna, svårigheterna i produktionskedjorna och de stigande räntorna avspeglas på ekonomins funktion. Till följd av detta har den ekonomiska tillväxten, som 2021 redan hann ta ny fart efter krisen som orsakades av coronaviruspandemin, åter försvagats.

Denna publikation ger en översikt över utvecklingen av Helsingfors ekonomi mitt i de exceptionella kriserna. Den ekonomiska utvecklingen granskas utifrån produktions- och arbetsmarknadsutvecklingen, konsumenternas och företagens åsikter, löneutvecklingen och ändringarna i näringslivsstrukturen.

Resultaten av översikten visar att Helsingfors har tack vare stadens mångsidiga näringslivsstruktur många styrkor, som har hjälpt staden att klara de pågående kriserna. Restriktionerna till följd av coronaviruspandemin drabbade den tjänsteintensiva näringslivsstrukturen i Helsingfors hårt, vilket återspeglades som en kraftig ökning av arbetslösheten och antalet permitterade, särskilt inom turism-, kultur- och restaurangbranscherna. Med hjälp av storskaliga stimulans- och anpassningsåtgärder kunde den befarade konkursvågen dock undvikas. Under 2021 började arbetslösheten minska, och antalet lediga arbetsplatser ökade kraftigt. Långtidsarbetslösheten har dock ökat i Helsingfors. Samtidigt lider många branscher av brist på arbetskraft. Ökningen av distansarbete, den digitala omvandlingen och den pågående omställningen till hållbara energilösningar kommer att avspeglas på Helsingfors arbetsmarknad och näringslivsstruktur även inom den närmaste framtiden. Utöver de pågående globala kriserna kommer de närmaste åren också viktiga lagstiftningsreformer, såsom reformen av social- och hälsovården som träder i kraft 2023 och den kommande fastighetsskattereformen, att påverka den ekonomiska verksamhetsmiljön för Helsingfors och Helsingforsborna.

I Helsingfors i juni 2022

Katja Vilkama
forskningschef
Stadsforskning och -statistik
Helsingfors stad

Preface

The last few years have been full of unexpected crises for the City of Helsinki – like for the rest of the world. In 2020, the COVID-19 pandemic caused a global health crisis, which was reflected in the global economy and the daily lives of people in many ways. The Russian invasion of Ukraine, which began in February this year, triggered a new global political crisis that creates uncertainty in the global economy and security. The rise in inflation, and especially the rise in energy prices, the difficulties in production chains and the rising interest rates, are reflected in the functioning of the economy. As a result, the economic growth, which had already started to recover in 2021 from the crisis caused by the pandemic, has weakened again.

This publication provides an overview of the development of Helsinki's economy in the midst of exceptional crises. The development of the economy is examined in various ways from the perspectives of production and labour market developments, the views of consumers and companies, salary developments and changes in the economic structure.

The review results show that, thanks to its diverse economic structure, Helsinki has several strengths that have helped the city to overcome the current crises. The restrictions caused by the COVID-19 pandemic hit Helsinki's service-intensive economic structure hard, which was reflected in the heavy growth in unemployment and layoffs, particularly in the tourism, culture and restaurant sectors. However, the dreaded wave of bankruptcies was avoided thanks to the extensive recovery and adaptation measures. In 2021, unemployment started to decrease and the number of job vacancies increased sharply. However, long-term unemployment has increased in Helsinki. At the same time, many sectors are suffering from labour shortages. The increasing use of remote work, the digital transformation and the ongoing transition to sustainable energy solutions will be reflected in Helsinki's labour market and economic structure in the near future. In addition to the ongoing global crises, the economic operating environment of Helsinki and its residents will also be affected in the coming years by key legislative reforms, such as the health and social services reform, which will enter into force in 2023, and the upcoming property tax reform.

Helsinki, June 2022

Katja Vilkama
Research Director
Urban Research and Statistics Unit
City of Helsinki

Sammandrag

Denna rapport beskriver utvecklingen av Finlands ekonomi och den globala ekonomin mitt i de kriser som varit aktuella under senaste tiden, särskilt ur Helsingfors perspektiv. Texten beskriver de förändringar som Helsingfors och Helsingforsbor har upplevt mitt i de ekonomiska störningar som först orsakades av coronaviruspandemin och sedan av Rysslands anfall mot Ukraina. Denna helhet behandlas ur olika perspektiv: Texten lyfter fram produktionens och sysselsättningens perspektiv, erfarenheter av företag som är verksamma i Helsingfors och invånarna i huvudstadsregionen samt förändringarna i Helsingfors stads och Helsingforsbornas ekonomiska situation. Dessutom synliggörs de ömsesidiga beroendeförhållandena mellan dessa olika ekonomiska delområden och deras korsverkningar.

Ekonomin utvecklades positivt 2021. De största negativa ekonomiska effekterna av coronaviruspandemin tycktes redan vara förbi. År 2020 hade världsekonomin drabbats hårt av pandemin, vilket resulterade i en minskning av BNP med omkring 2,3 procent i Finland. Arbetslösheten ökade med fem procentenheter. År 2021 började ekonomin dock återhämta sig, sysselsättningssituationen förbättrades något och den ekonomiska tillväxten mättes till 3,5 procent. Tillväxten av den totala produktionen uppskattas ha varit stark fortfarande i början av 2022, och arbetslösheten fortsätter att minska.

Det sista kvartalet 2021 medförde nya osäkerheter för ekonomin. Den starka tillväxten under föregående kvartal började avta i Helsingforsregionen och konjunkturutsikterna för företagen i Nyland började sjunka i början av 2022. Särskilt inom byggande och industribranscher var förväntningarna på företagens framtida ekonomiska situation mycket låga våren 2022. De ökande produktionskostnaderna och bristen på lämplig arbetskraft bromsar tillväxten, samtidigt som de stigande priserna minskar efterfrågan. Den allt snabbare inflationen har också försvagat ekonomernas uppskattningar av den ekonomiska tillväxten mot slutet av 2022. Kriget i Ukraina kastar nya skuggor över världshandeln, och de problem som orsakades av coronaviruspandemin har ännu inte lösts helt.

Trots den ekonomiska krisen år 2021 ökade Helsingforsbornas sammanlagda löner (lönesumma) med 5,6 procent från året innan. Även intäkterna från kommunalskatt uppskattas öka trots den höga arbetslösheten 2021. Denna utveckling förklaras av att de ekonomiska begränsningar som orsakades av pandemin påverkade branscher med ett stort antal låginkomsttagare. Samtidigt fortsatte antalet sysselsatta och medellönerna i många expertuppgifter att öka. Lönesumman fortsätter att visa en tydlig ökning i början av 2022.

Helsingfors är liksom andra internationella städer beroende av den internationella ekonomins utveckling. Om det nya årtiondets kriser blir långvariga, kan de försvaga köpkraften och allmänhetens förtroende för ekonomin, vilket kan leda till minskad konsumtion och en ekonomisk recession. År 2022 följer världen situationen i Ukraina, ersättandet av fossila bränslen med förnybara och hållbara energikällor, utvecklingen av coronaviruspandemin och effekterna av de stigande produktionskostnaderna på konsumtionen och ekonomin. Utvecklingsprocessen kring dessa teman kommer att ange riktningen för den sociala och ekonomiska utvecklingen under de kommande åren, både internationellt och lokalt.

Summary

This report describes the development of the Finnish economy and the global economy in the midst of the recent crises, especially from Helsinki's perspective. The text describes the changes experienced by Helsinki and its residents, first due to the COVID-19 pandemic and then due to the economic disruptions caused by the Russian invasion of Ukraine. This topic is approached from different perspectives: Points to be highlighted include the perspectives of production and employment, the experiences of companies operating in Helsinki and residents of the Helsinki Metropolitan Area, and the changes in the economic situation of the City of Helsinki and its residents. In addition, the interdependencies between these different economic sectors and their cross-fertilisation are highlighted.

The economy developed favourably in 2021. The main negative economic impact of the pandemic seemed to have already been left behind. In 2020, the global economy had been hit hard by the pandemic, resulting in a GDP decrease of about 2.3 per cent in Finland as well. The unemployment rate rose by five percentage points. In 2021, however, the economy started to recover, the employment situation improved slightly and economic growth was measured at 3.5%. Overall production growth is estimated to have remained strong in early 2022, and unemployment is still declining.

The last quarter of 2021 brought new uncertainties to the economy. The strong growth of the previous quarters started to slow down in the Helsinki region and the economic outlook for Uusimaa companies started to decline in early 2022. In particular, expectations concerning the future economic situation of companies in the construction and manufacturing industries were very weak in spring 2022. Growing production costs and a shortage of suitable labour are holding back growth, while rising prices are reducing demand. Accelerating inflation has also weakened economists' estimates of economic growth in the latter part of 2022. The war in Ukraine brings new threats to world trade, and the problems caused by the pandemic have not yet been fully resolved either.

Despite the economic crisis of 2021, the sum of wages and salaries of Helsinki residents increased by 5.6% from the previous year. Municipal tax revenue is also expected to grow despite the high unemployment rate of 2021. This development is explained by the fact that the economic constraints caused by the pandemic affected sectors with high numbers of low-paid employees. At the same time, in many expert positions, the number of employed persons and average salaries continued to grow. The sum of wages and salaries is still clearly growing in early 2022.

Like other international cities, Helsinki is dependent on the development of the international economy. If the crises of the new decade persist, they may undermine purchasing power and public confidence in the economy, possibly leading to a reduction in consumption and a recession. In 2022, the world is watching the situation of the war in Ukraine, the replacement of fossil fuels with renewable and sustainable energy sources, the development of the COVID-19 pandemic and the impact of rising production costs on consumption and the economy. The development of these themes will point the way for the social and economic development of the coming years, both internationally and locally.

Avainluvut

1. Talouden toimintaympäristö

- a. Koronapandemian seurauksena taloudet ympäri maailmaa ajautuivat kriisiin. Keskuspankit toteuttivat massiiviset elvytysohjelmat 2020–2022. Lisäksi eri maiden hallitukset pyrkivät lievittämään kriisin sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia eri tavoin. Rahan määrä taloudessa lisääntyi.
- b. Suomen BKT laski 2,3 prosenttia vuonna 2020, mutta vuonna 2021 talous kasvoi jälleen 3,5 prosenttia. Useimmissa muissa Euroopan maissa vaihtelut olivat tätä jyrkempiä.
- c. Vuoden 2022 kasvunäkymät ovat heikentyneet: Venäjän hyökkäys Ukrainaan haittaa taloutta monin tavoin. Myös Suomen talouskasvua koskevia ennusteita on päivitetty alaspäin. Kiihtyvä inflaatio ja tuotantoketjujen vaikeudet sekä nouseva korkotasoa haittaavat talouden toimintaa.

2. Helsingin seutu ja Uusimaa

- a. Vuonna 2021 tuotanto kasvoi voimakkaasti erityisesti alkuvuodesta, mutta viimeisellä neljänneksellä kasvu hidastui jo selvästi.
- b. Pääkaupunkiseudun kuluttajien luottamus nousi vuonna 2021, mutta kääntyi loivaan laskuun loppuvuodesta. Lasku jyrkkenei selvästi vuoden 2022 maalisi–huhtikuussa.
- c. Uudenmaan palveluyritysten suhdannetilanne oli tavanomaista parempi erityisesti vuoden 2021 kesällä, mutta tammikuussa 2022 suhdanneodotukset kääntyivät loivaan laskuun. Rakentamisen ja teollisuuden suhdannetilanne oli Uudellamaalla tavanomaista parempi vuonna 2021. Näkymät ovat heikentyneet selvästi vuoden 2022 osalta.

3. Työpaikat ja työllisyys

- a. Helsingin työpaikkamäärä kasvoi ennakkotiedon mukaan 4 prosenttia vuonna 2021.
- b. Työpaikkamäärät kasvavat Helsingissä eniten informaation ja viestinnän toimialalla sekä sosiaali- ja terveysaloilla. Majoitus- ja ravitsemisalalla työpaikat vähenevät väliaikaisesti koronapandemian seurauksena. Useilla aloilla on vuonna 2022 työvoimapulaa tai työvoiman kohtaanto-ongelmia.
- c. Työllisyysaste (15–64-v.) oli vuonna 2021 Helsingissä 74,1 prosenttia, lähes 2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin.
- d. Työttömien määrä kasvoi vuonna 2020 keskimäärin 60 prosenttia ja työttömyysaste kohosi 5 prosenttiyksikköä. Kasvu johtui pääasiassa kokoaikaisesti lomautettujen suuresta määrästä. Vuonna 2021 työttömien määrä oli keskimäärin 7 prosenttia pienempi kuin vuotta aiemmin.
- e. Vuoden 2022 alkupuolella työttömien määrä pieneni selvästi. Kokonaan vaille työsuhdetta olevia työttömiä oli Helsingissä silti edelleen yli 5 000 enemmän kuin vuonna 2019. Pitkäaikaistyöttömien määrä on kasvanut.

Avainluvut jatkuu

4. Elinkeinoelämä

- a. Hallinto- ja tukipalvelutoiminta sekä informaatio- ja viestintäala ovat kasvaneet viime vuosina. Tukku- ja vähittäiskaupan sekä kuljetuksen ja varastoinnin toimialoilla henkilöstömäärät ovat vähentyneet.
- b. Yritysten määrä Helsingissä on kasvanut eikä koronapandemia aiheuttanut pelättyä konkurssiaaltoa.
- c. Helsingin seudulle on keskittynyt merkittävä määrä kasvuyrityksiä ja riskirahoituksen määrä on noussut merkittävästi viime vuosina.

5. Helsingin talous

- a. Helsingiläisten palkkasumma kasvoi 5,6 prosenttia vuonna 2021 verrattuna edellisvuoteen. Myös vuoden 2019 taso ylittyi jo selvästi. Palkkasumma kasvoi selvästi vielä alkuvuonna 2022.
- b. Kuntaverojen tuotto kasvoi vuosina 2016–2020 tasaisesti huolimatta koronakriisin vaikutuksista. Kuntaverojen tuoton voidaan olettaa kasvaneen myös vuodelta 2021.
- c. Pääkaupunkiseudun kuluttajien ja Uudenmaan yritysten odotukset tulevasta taloudellisesta kehityksestä ovat heikentyneet nopean inflaation ja Venäjän hyökkäyksen sekä työvoimapulan ja kasvavien tuotantokustannusten vuoksi.

1 Johdanto: Talouden elpymistä pandemiasta varjostavat uudet epävarmuudet

Tämä raportti kuvaa Suomen talouden ja maailmantalouden kehitystä viime aikojen kriisien keskellä erityisesti Helsingin näkökulmasta. Tekstissä kuvataan Helsingin ja helsinkiläisten kokemia muutoksia ensin koronapandemian ja sitten Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen aiheuttamien talouden häiriötilojen keskellä. Tätä kokonaisuutta lähestytään eri näkökulmista: Esiin nostetaan tuotannon ja työllisyyden näkökulmat, Helsingissä toimivien yritysten ja pääkaupunkiseudun asukkaiden kokemukset sekä Helsingin kaupungin ja helsinkiläisten taloudellisen tilanteen muutokset. Lisäksi näiden talouden eri osa-alueiden keskinäiset riippuvuudet ja niiden ristikkäiset vaikutukset tuodaan esiin.

Talous kehittyi suotuisasti vuonna 2021 ja koronapandemian pahimmat talousvaikutukset näyttivät jo jääneen taakse. Pandemia oli iskenyt vuonna 2020 maailmantalouteen voimakkaasti ja sen seurauksena BKT laski Suomessakin noin 2,3 prosenttia. Helsingissä pandemia osui kaupungin elintärkeään palvelusektoriin ja näkyi kokonaistuotannon laskuna Helsingin seudulla. Työttömyys kasvoi Helsingissä rajusti vuonna 2020 lomautusten ja irtisanomisten seurauksena. Työttömien määrä kasvoi keskimäärin 60 prosenttia edellisestä vuodesta ja työttömyysaste kohosi viisi prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 talous alkoi kuitenkin elpyä. Pahimmalta romahdukselta suojasivat rokotekattavuuden nousu, julkisen sektorin tukitoimet ja yksityisen kysynnän elpyminen. Helsingin seudulla talous näytti selviä kasvun merkkejä ja koko Uudenmaan yritysten suhdannenäkymät, erityisesti rakentamisen ja teollisuuden toimialoilla, olivat jo kesälä 2021 selvästi tavanomaista paremmat.

Vuoden 2021 viimeinen neljännes toi talouteen uusia epävarmuustekijöitä. Edellisten neljännesten vahva kasvu alkoi hidastua Helsingin seudulla. Keskuspankkien mittavien rahatalouden elvytystoimien, valtioiden ekspansiivisen finanssipolitiikan ja tuotantoketjujen ongelmien yhteisvaikutuksesta hintojen ja tuotantokustannusten nousupaineet herättivät huolta talouden kestävästä toipumisesta. Lisäksi joulukuussa 2021 ilmennyt uusi ja helposti tarttuva omikron-koronavirusmuunnos lisäsi huolia erityisesti kulutuksen hidastumisesta, kun uudet rajoitukset näyttivät jälleen väijäämättömiltä. Vuoden 2022 alku ei helpottanut tilannetta, kun kiihtyvä inflaatio synkensi talousnäkyymiä. Alkuvuoden 2022 herkkää taloustilannetta pahensi lisäksi Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan. Sota on lisännyt tuotantoketjujen toiminnan ongelmia ja tuonut uusia varjoja maailmankaupan ylle samalla kun inflaatio, erityisesti energian hinta, on noussut rajusti. Vuodelle 2022 talouden kasvua näyttäneet talousennusteet ovat päivittyneet aiempaa pessimistisemmiksi.

Helsinki on muiden kansainvälisten kaupunkien tavoin riippuvainen kansainvälisen talouden kehityksestä. Uuden vuosikymmenen tuomat kriisit voivat pitkittyessään heikentää ostovoimaa ja yleistä luottamusta talouteen, mikä voi johtaa kulutuksen vähentymiseen ja talouden taantumaan. Vuonna 2022 maailmalla seurataan Ukrainan sodan tilannetta, fossiilisten polttoaineiden korvaamista uusiutuvilla ja kestäväillä energialähteillä, koronapandemian kehitystä sekä nousevien tuotantokustannusten vaikutusta kulutukseen ja talouteen. Kehityskulku näiden teemojen ympärillä osoittaa suunnan tulevien vuosien yhteiskunnalliselle ja taloudelliselle kehitykselle kansainvälisellä ja paikallisella tasolla tarkasteltuna.

Raportti etenee maailmantalouden ja Suomen talouden muodostamasta yleiskuvasta kohti Helsingin talouden erityispiirteitä sekä niissä tapahtuneita ja odotettavissa olevia muutoksia. Aihetta lähestytään ensin muuttuvan taloudellisen toimintaympäristön sekä kokonaistuotannon ja työmarkkinoiden kehityksen kuvaamisen kautta. Raportin loppuosassa huomio kohdistuu Helsingin kaupungin sekä pääkaupunkiseudun yritysten ja asukkaiden taloudelliseen hyvinvointiin ja tulevaisuutta koskeviin odotuksiin.



2 Talouden riskitekijät ja muuttuva toimintaympäristö

Kasvava epävarmuus 2020-luvulla

2020-luku on tuonut mukanaan erilaisia yhteiskunnallisia epävarmuustekijöitä, eivätkä keskipitkän aikavälin talousnäkymät ole enää niin lupaavia kuin 2010-luvun lopun kehityskulku antoi uuden vuosikymmenen kynnyksellä olettaa (Altig ym., 2020). Ilman kaupankäynnin esteitä ja ulkopuolisia markkinoiden häiriöitä maat ovat voineet luottaa ulkomaankauppaan ja taloudellisiin riippuvuussuhteisiin. Vuoden 2020 alussa maailmanlaajuisesti levinnyt koronapandemia muutti perustavanlaatuisesti markkinoiden dynamiikkaa, kun maat alkoivat samanaikaisesti hankkia pandemian hoidossa tarvittavia hygieniavälineitä ja turvata omaa huoltovarmuuttaan. Kriisin myötä kotimainen tuotanto ja lyhyemmät toimitusketjut ovat alkaneet näyttää houkuttelevilta vaihtoehdoilta niin valtiollisten kuin yksityistenkin toimijoiden näkökulmasta.

Koronapandemian seurauksena keskuspankit ympäri maailmaa aloittivat vuonna 2020 massiiviset ja ennennäkemättömät rahatalouden tukitoimet. Maailmantalouden keskeisten keskuspankkien taseet kasvoivat huomattavasti uusien aloitettujen määrällisten elvytysohjelmien seurauksena. Arvion mukaan taseet kasvoivat Euroopan keskuspankin (EKP) sekä Yhdysvaltain, Japanin ja Englannin keskuspankkien osalta jopa 73 prosenttia (Atlantic Council, 2022). Esimerkiksi EKP:n taseen arvo oli vuoden 2021 lopussa noin 8 500 miljardia euroa, kun luku oli vielä vuoden 2019 lopussa noin 4 600 miljardia euroa (Euroopan keskuspankki, 2022). Yhdysvaltojen keskuspankin taseen suhteellinen kasvu jopa ylittää Euroopan keskuspankin tason. Kokonaisuudessaan on arvioitu, että määrällisten elvytysten seurauksena talouteen on syötetty kaikkien maailman keskuspankkien osto-ohjelmien kautta noin 11 000 miljardia “uutta rahaa” koronapandemian alusta lähtien.

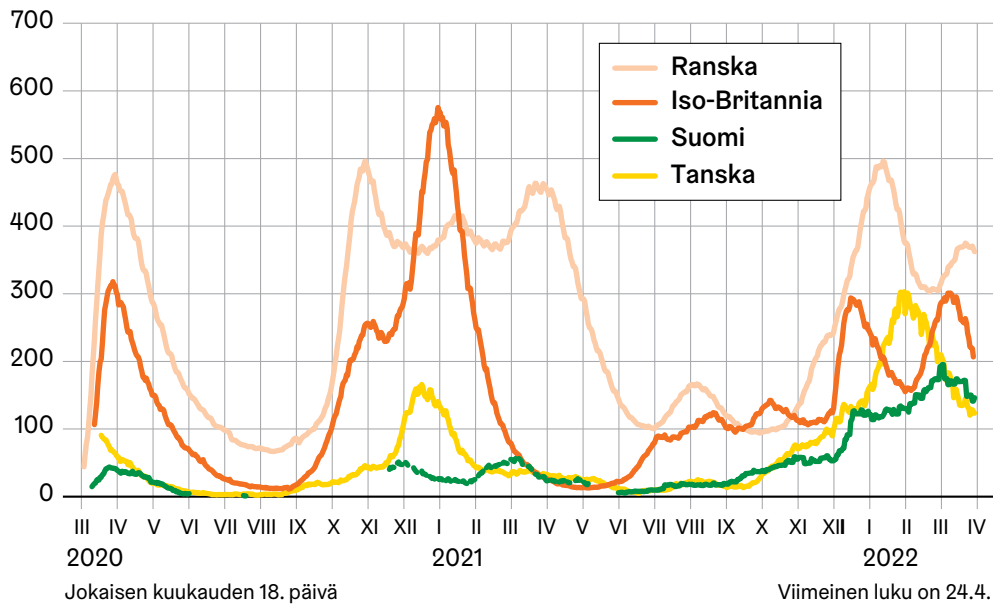
Mittavista elvytystoimenpiteistä ja yhteiskunnan sopeutumistoimenpiteistä johtuen pahimmat koronapandemiaa koskevat kauhuskenaariot osoittautuivat vuoden 2020 loppua kohden ylivoimaisiksi. Jotkut toimialat jopa hyötyivät kasvaneista digitaalisista yhteydenpitomahdollisuuksista ja monet alat pystyivät sopeutumaan muuttuneeseen maailmantilaan ennakoitua nopeammin. Matkustamisen, kulttuurin ja ravintolatoiminnan vähentyminen vaikeutti näihin aloihin kytkeytyvää yritystoimintaa, mutta monille kuluttajille muuttunut tilanne tarkoitti säästöjen kertymistä ja uusiin kulutuskohteisiin suuntautumista. Taloudellisen alkushokin jälkeen ulkomaankauppa jatkui, sairaalossa vaadittavien hygieniatarvikkeiden saatavuus parani ja ensimmäinen koronavirusta vastaan kehitetty rokote hyväksyttiin Britanniassa käyttöön vuoden 2020 joulukuussa (Gov.UK, 2020).

Vaikka koronapandemia ei ollut vielä päättynyt, alkoivat useimmat sulkutoimenpiteitä asettaneet valtiot vuoden 2021 lopussa vähentää rajoituksia elinkeinoelämän edellytysten parantamiseksi ja rajoituksista aiheutuvien sosiaalisten haittojen vähentämiseksi (esim. Elmer ym., 2020). Taloudellisen paineen, verrattain korkean rokotuskattavuuden ja kansainvälisten esimerkkien perusteella päättäjät asettuivat Suomessakin vuoden 2021 lopulla kannattamaan yhteiskunnan avaamista, vaikka Covid-19-viruksen omikron-muunnos jatkoi leviämistä eikä sairaalassa olevien koronapotilaiden määrä näyttänyt vielä huhtikuun 2022 lopussakaan laantumisen merkkejä (kuvio 1). Poliittisen tahtotilan ja ilmapiirin muutoksesta pandemiaan suhtautumisessa kertoi se, että Suomessa sairaalassa olevien koronapotilaiden määrä oli vuoden 2022 ensimmäisinä kuukausina noin kaksi kertaa korkeampi kuin missään muussa vaiheessa koko pan-

demian aikana. Alkuvuodesta 2022 myös koronaviruksen aiheuttamat kuolemat olivat koko pandemia-ajan huippulukemissa. (Ritchie ym., 2020) Pandemian kausivaihtelu on osoittanut, että tartuntaluvut hiipuvat kesää kohti mentäessä, mutta syksyllä tartuntojen voidaan olettaa jälleen yleistyvän.

Kuvio 1. Sairaalahoidossa olevien koronapotilaiden määrä (Ritchie ym., 2020)

Lukumäärä miljoonaa henkeä kohden



Venäjän hyökkäys ja uusi turvallisuusympäristö

Puheet koronaviruspandemiaan liittyvistä interventioista jäivät tartuntalukujen seurannan tavoin taka-alalle, kun maailma siirtyi seuraamaan mahdollisesti jopa pandemiaa suurempaa maailmanlaajuista kriisiä Venäjän hyökättyä Ukrainaan 24.2.2022. Hyökkäys on humanitäärisen katastrofin lisäksi heikentämässä kansainvälisen talouden toimintakykyä, sillä Venäjän hyökkäyssodan tuominneet maat ovat pyrkineet eristämään Venäjää taloudellisesti ja lopettamaan keskinäisen kaupankäynnin sen kanssa. Eristystoimenpiteet ovat vaarassa jäädä osittain pyrkimyksiksi vuosikymmenten saatossa lujittuneiden maailmantaloudellisten riippuvuussuhteiden vuoksi. Venäjä tuottaa noin 19 prosenttia maailman maakaasusta ja 11 prosenttia öljystä, ja monet Euroopan maat ovat Suomen tavoin rakentaneet Venäjän tuontienergiasta riippuvaista infrastruktuuria (Glinsman, 2022).

Suomeen Euroopassa vallitseva sotatila ja Venäjän aloittamat aggressiot heijastuvat voimakkaasti energiariippuvuuden takia, mutta myös maantieteellisen sijainnin vuoksi. Sotilaallinen uhka Suomessa on noussut, mikä voi vaikuttaa julkisiin investointeihin ja mahdollisesti myös yritysten valmiuteen tehdä pitkän aikavälin sijoitushankkeita maassa. Vuoden 2022 puolustuspoliittiset toimenpiteet Suomessa kytkeytyvät puolustusliitto NATO:on liittyviin kysymyksiin ja puolustusvoimien määrärahojen lisäykseen. Onnistunut turvallisuuspolitiikka ja ulkopoliittisten uhkien välttäminen on taloudellisen ja yhteiskunnallisen vakauden kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Euroopan riippuvuus Venäjältä tuotavasta energiasta edellyttää uusien energiantoimittajien löytämistä sekä uusien energiamuotojen kehittämistä. Energian ja sitä kautta myös tuotantokustannusten voidaan lähivuosien aikana odottaa nousevan aiempaa korkeammiksi. Kansalliselle uusiutuvan energian tuotannolle on syntynyt lyhyessä ajas-

sa uutta kysyntää, mikä määrittää investointihankkeita tulevina vuosina niin Suomessa kuin muissakin fossiilisista energianlähteistä eroon pyrkivissä maissa.

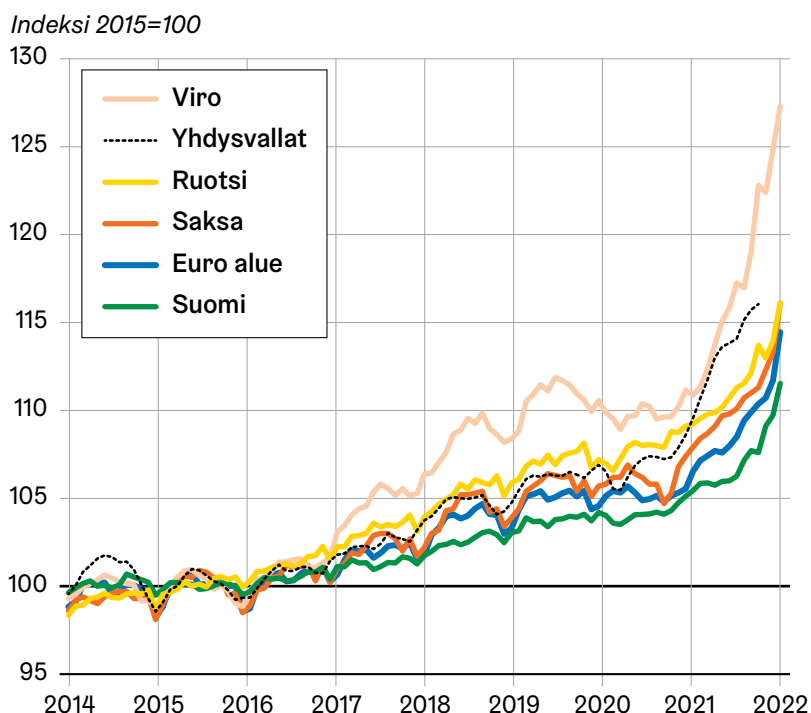
Ruoka, raaka-aineet ja nousevat kuluttajahinnat

Mittavat elvytyspaketit, koronarajoitusten purkaminen ja näitä seurannut kysynnän kasvu yhdistettynä maailmanlaajuisiin toimitusketjuhäiriöihin johtivat inflaation kiihtymiseen loppuvuodesta 2021. Hintojen nousun ja nopean taloudellisen elpymisen seurauksena maailman suurimmat keskuspankit valmistautuivat alkuvuonna 2022 korkojen nostoon hillitkseen talouden ylikuumentumista ja palauttaakseen korkopoliittista toimintavalmiuttaan, joka oli matalien korkovuosien aikana kaventunut (Borio & Hofmann, 2017). Pitkään voimassa olleet nollakorot ovat omalta osaltaan vauhdittaneet velkaantumista ja lisänneet velkaantumiseen liittyviä riskejä.

Venäjän aloittaman hyökkäyssodan myötä energian, raaka-aineiden ja ruoan hinta kohoaa vuonna 2022, mikä vauhdittaa jo aiemmin kiihtymisvaiheessa ollutta inflaatiota (kuvio 2). Venäjä ja Ukraina ovat tärkeitä vehnän, lannoitteiden ja monien teollisuudessa käytettyjen metallien tuottajia ja kaupan häiriöt näiden tuotteiden kohdalla heikentävät merkittävästi maailman ruokaturvaa. Potentiaalinen elintarvikepula asettaa uhanalaiseksi etenkin matalan tulotason maat. (OECD, 2022)

Välttämättömyystuotteiden nousevien hintojen aiheuttama ostovoiman heikentyminen on saanut asiantuntijat puhumaan muiden uhkakuvien keskellä myös staglaation mahdollisuudesta, jossa nousevat elinkustannukset aiheuttavat kysynnän hiipumista ja työttömyyden nousua (Roubini, 2022). Venäjän aloittaman hyökkäyssodan sävyttämässä maailmantilanteessa keskuspankkien toteuttama korkotason nosto näyttäyty uudessa valossa, sillä virheellisesti mitoitettuna se saattaisi tyrehdyttää lupaavalta näyttäneen talouskasvun. Huhtikuussa 2022 keskuspankkien koronnostot näyttävät vääjäämättömiltä, sillä inflaatio on kiihtynyt sodan seurauksena (kuvio 2). On oletettavaa, että vuonna 2021 alkanut nopea talouskasvu on laantumassa Euroopassa vallitsevan rauhattomuuden vuoksi.

Kuvio 2. Inflaation kehitys 2014–2022. Aineistolähde: Eurostat, Harmonised index of consumer prices (HICP)



Tammikuussa 2022 julkaistussa YK:n ”Maailmantalouden tilanne ja näkymät vuonna 2022” -raportissa maailmantalouden ennustettiin kasvavan noin 4,0 prosenttia vuonna 2022 ja 3,5 prosenttia vuonna 2023 (YK, 2022). OECD on myöhemmin arvioinut, että maailmantalouden kasvu voi olla yli prosenttiyksikön hitaampaa kuin ennen Venäjän hyökkäyssotaa ennustettiin. Euroalueella sotaan liittyvät pakotteet heikentäisivät ennusteen mukaan talouskasvua aiemmin ennakoidusta 1,6 prosenttiyksikköä. OECD:n arvio on linjassa Suomen Pankin esittämien laskelmien kanssa. OECD:n mukaan inflaatiovauhti voi kasvaa Venäjän hyökkäyksen vuoksi jopa 2,5 prosenttiyksikköä korkeammaksi kuin ennen Ukrainan sotaa ennakoitiin. (OECD, 2022; Suomen Pankki, 2022)

Nousevat kuluttajahinnat heikentävät yritysten investointivalmiutta. Inflaation myötä tuotantokustannukset nousevat, eikä kasvava liikevaihto enää kerro suoraan tuotannon volyymin kasvusta. Tuotannon kasvun rinnalla liikevaihtoa nostavat tuotteiden hintoihin välittyvä kustannusten nousu sekä toimialoista riippuen paikoitellen kasvava pula osaavasta työvoimasta. Suomessa maaliskuun 2022 inflaatiovauhti oli 5,8 prosenttia ja euroalueella keskimäärin tätäkin korkeampi (7,5 prosenttia). Inflaation nopeutumisen tärkein taustatekijä on Venäjän aloittaman sodan vauhdittama energian hinnan nousu, mutta ilmiöön ovat vaikuttaneet myös edellä mainitut kysynnän kasvu, pitkään jatkunut alhainen korkotaso ja logistiset ja tuotannolliset rajoitteet. (Suomen Pankki, 2022) Kuluttajahintojen noustessa on oletettavaa, että useat ammattiryhmät tulevat vaatimaan tarkastuksia palkkoihin, mikä toteutuessaan kiihdyttäisi inflaatiota entisestään.

Suomen talouskasvu hidastuu vuonna 2022 ennusteiden mukaan 0,5–2 prosenttiin. Suomen Pankki julkisti kaksi laskelmaa Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista Suomen talouteen. Niistä ensimmäisessä vaikutukset olisivat lyhytaikaisia ja Suomen talouden kasvuvauhti olisi noin 2 prosenttia. Toisessa laskelmassa vientimarkkinat heikentyisivät ja raaka-aineiden ja energian hinnat pysyisivät sodan takia pitkään korkeina. Tällöin Suomen talouskasvu jäisi ennusteen mukaan vain noin 0,5 prosenttiin vuosina 2022–2023. Molemmista laskelmissa Suomen inflaation odotetaan asettuvan vuonna 2022 noin 4–5 prosenttiin, mikä on linjassa myös OECD:n esittämän näkemyksen kanssa. (Suomen Pankki, 2022; OECD, 2022) Myös muut kotimaiset tutkimuslaitokset ja eri pankkien ekonomistit ovat esittäneet talouskasvun hidastumista koskevia näkemyksiä, jotka ovat suuruusluokaltaan samansuuntaisia Suomen Pankin ja OECD:n arvioiden kanssa (PTT, 2022; OP, 2022; Danske Bank, 2022; VM, 2022; Labore, 2022).

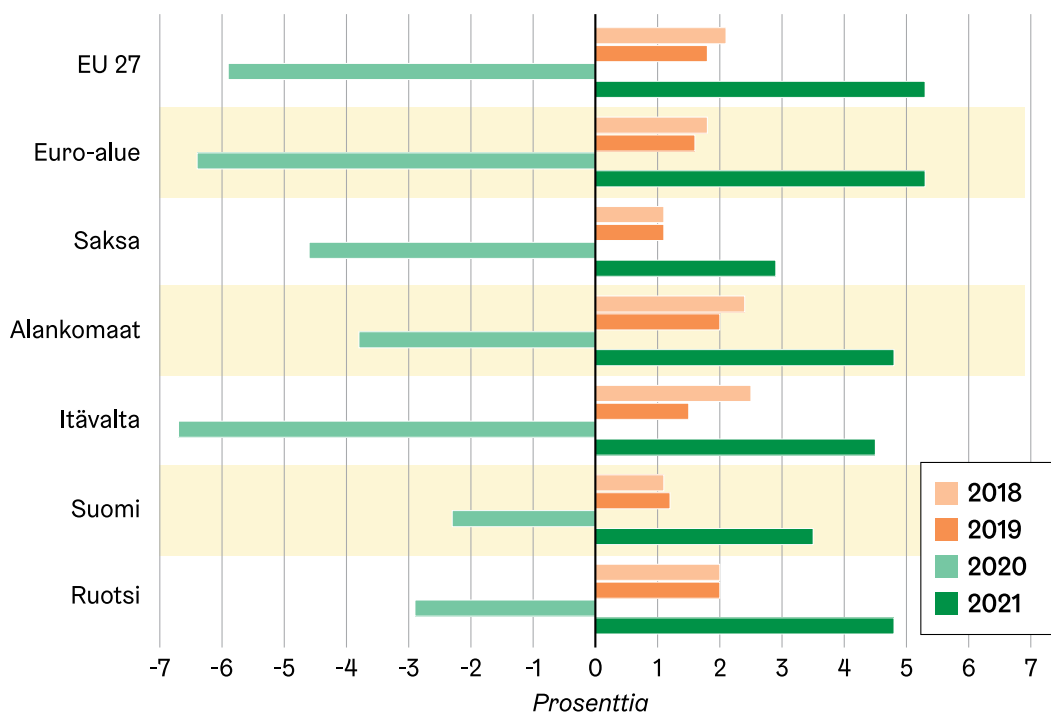
Seuraavissa kappaleissa luodaan tilanearvio elinkeinoelämän toimintaympäristöstä Helsingissä. 2020-luku on tuonut mukanaan epävarmuustekijöitä, jotka asettavat haasteita kaupungin talouselämään. Maailmalta kantautuvista uhkakuvista huolimatta Suomen pääkaupunki on monella tavalla edelläkävijä kansainvälisillä mittareilla tarkasteltuna, ja edellytykset taloudellisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin jatkumiselle ovat kohdallaan.

3 Talouden ja työmarkkinoiden kehitys

Maailmantalous kasvoi 5,5 prosenttia vuonna 2021. Kasvu oli nopeinta neljään vuosikymmeneen. Sitä tukivat voimakas yksityisen kulutuksen ja investointien lisääntyminen osana koronapandemiasta toipumista. Nopean kasvun seurauksena tuotanto ylitti jo selvästi pandemiaa edeltäneen tason. Talouskasvu alkoi kuitenkin hidastua loppuvuodesta 2021 erityisesti Kiinassa, Yhdysvalloissa ja Euroopan unionissa, kun raha- ja finanssipoliittisten toimenpiteiden vaikutukset alkoivat heiketä ja monien tuotteiden toimitusketjuissa ilmeni häiriöitä logistiikkaan ja tuotantokapasiteettiin liittyvien syiden vuoksi. Samalla nopeutuva inflaatio alkoi heikentää yritysten kannattavuutta ja investointinäkymiä, mikä taas vaikutti talouden tuleviin kasvumahdollisuuksiin. (YK, 2022) Yksinkertaistetusti voidaan sanoa, että nopean talouskasvun rajat tulivat vastaan, kun tuotannon ja kuljetusten pullonkaulat sekä raaka-aineiden korkeat hinnat alkoivat rajoittaa tuotantoa monella talouden sektorilla. Muita kasvun esteitä olivat tuotantokapasiteetin riittämättömyys sekä monien raaka-aineiden ja komponenttien toimitusvaikeudet. (Euro&Talous, 2021; Simola, 2021)

Suomen talouskasvu vuonna 2021 oli alustavien tietojen mukaan noin 3,5 prosenttia. Suomen kasvulukema on alempi kuin EU-alueella keskimäärin (+5,3 %). Toisaalta vuoden 2020 kokonaistuotannon lasku oli Suomessa huomattavasti maltillisempi kuin useimmissa EU-maissa (kuvio 3). Suomessa BKT laski vuonna 2020 noin 2,3 prosenttia, kun koko EU-alueella BKT aleni 5,9 prosenttia. Tämän vuoksi Suomen BKT vuonna 2021 ylitti selvästi vuoden 2019 tason toisin kuin esimerkiksi Saksassa, Itävallassa tai koko EU-alueella keskimäärin. Ruotsin talous kehittyi Suomea taloutta paremmin koronapandemian aikana kokonaistuotannolla mitattuna (Eurostat, 2022; SVT, 2022; Euro&Talous, 2022).

Kuvio 3. Bruttokansantuotteen vuosimuutoksia EU-alueella ja valituissa EU-maissa. Aineistolähde: Eurostat, 2022



Tuotanto ja ulkomaankauppa

Suomen teollisuuden arvonlisäyksen volyymi kasvoi vuonna 2021 noin 3 prosenttia edellisestä vuodesta. Teollisuustuotteiden hinnat olivat selvässä nousussa ja käypä-hintainen arvonlisäys kasvoi siksi vielä selvästi volyymia nopeammin. Palveluissa koronakriisistä merkittävästi kärsineet kuljetusten ja liikenteen sekä majoitus- ja ravitsemustoiminnan toimialat palautuivat vuonna 2021 lähemmäs vuoden 2019 tasoa, mutta uudelleen heikentyneen koronatilanteen myötä varsinkin majoitus- ja ravitsemispalveluiden epävarmuus jatkuu vuonna 2022. Koronapandemian vaikutukset ovat näkyneet voimakkaasti myös taiteen, viihteen ja virkistystyksen toimialoilla. Palveluista erityisesti vähittäiskauppa sekä informaation ja viestinnän toimiala ovat menestyneet hyvin läpi koko koronakriisin. (SVT, 2022a)

Suomen ulkomaankauppa kasvoi euromääräiseltä arvoltaan voimakkaasti vuonna 2021. Kasvu painottui kolmelle viimeiselle neljännekselle (Tulli, 2022a). Tavaraviennin arvo kasvoi vuonna 2021 edellisvuodesta 19,4 prosenttia ja oli arvoltaan lähes 68,6 miljardia euroa. Tuonnin arvo oli euromääräisesti noin 72,6 miljardia. Kauppataseen alijäämä kasvoi selvästi vuonna 2021 edellisvuoteen verrattuna. Kauppatase oli ennakkotietojen mukaan 4,1 miljardia euroa alijäämäinen vuonna 2021, kun vuotta aiemmin kauppataseen alijäämä oli ollut 2,3 miljardia euroa. (Tulli, 2022a).

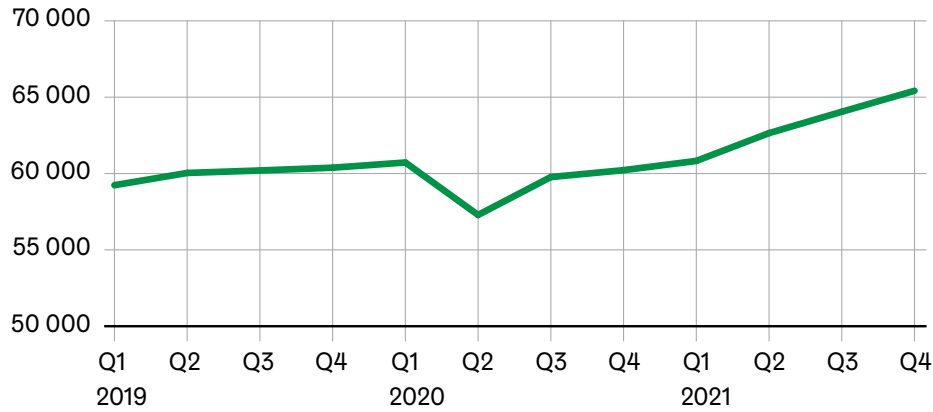
Edellä esitetyjä tietoja tarkasteltaessa on huomattava hintojen nousun vaikutus. Esimerkiksi tammikuussa 2022 viennin nimellinen arvo kasvoi tullin ulkomaankauppatilastojen mukaan 29 prosenttia vuoden takaisesta. Tästä viennin volyymin osuus oli kuitenkin vain kolmisen prosenttia ja vientihintojen nousun osuus noin 26 prosenttia. Tuonnin arvo nousi tammikuussa 2022 yli kolmanneksen vuotta aiemmasta. Tuontihinnat nousivat yli 27 prosenttia ja tuonnin volyymi noin kymmenen prosenttia vuotta aiemmasta. (Tulli, 2022b) Suuri osa ulkomaankaupan arvon huikeista kasvuluvuista on siis seurausta hintojen noususta. Ulkomaankauppa kasvoi silti myös reaalisesti vuonna 2021. Vuoden 2022 alussa vienti näytti laskevan hieman loppuvuoteen 2021 verrattuna, vaikka alkuvuoteen 2021 verrattuna reaalistakin kasvua oli vielä havaittavissa. (Tulli, 2022c).

Taloukasvu Suomessa ja Helsingin seudulla

Taloukasvun tarkastelu vuosineljänneksittäin osoittaa koronapandemian ja siihen liittyvien rajoitusten vaikutuksen. Tuotanto laski eniten vuoden 2020 toisella neljänneksellä. Siitä lähtien talous on vähitellen elpynyt ja vuoden 2021 toisella neljänneksellä ylitettiin jo koronaa edeltänyt taso. Talouden tulevaisuudennäkymiä kuvaavat indikaattorit (esim. EK, 2022a; EK, 2022b) antavat kuitenkin odottaa kasvun hidastumista vuodelle 2022, vaikka BKT kasvoi vielä alkuvuonna 2022 selvästi vuodentakaiseen verrattuna. Vuoden 2022 ensimmäisellä vuosineljänneksellä tuotannon kasvu oli ennakkotietojen mukaan 4,3 prosenttia vuodentakaisesta. (SVT, 2022b, SVT, 2022c, EK, 2022b)

Kuvio 4. Suomen kokonaistuotanto palautui koronapandemian aiheuttamasta kriisistä nopeasti vuoden 2021 aikana. Neljännesvuositilinpitoon perustuva Suomen BKT:n kehitys 2019–2021. Aineistolähde: Tilastokeskus: Neljännesvuositilinpito¹

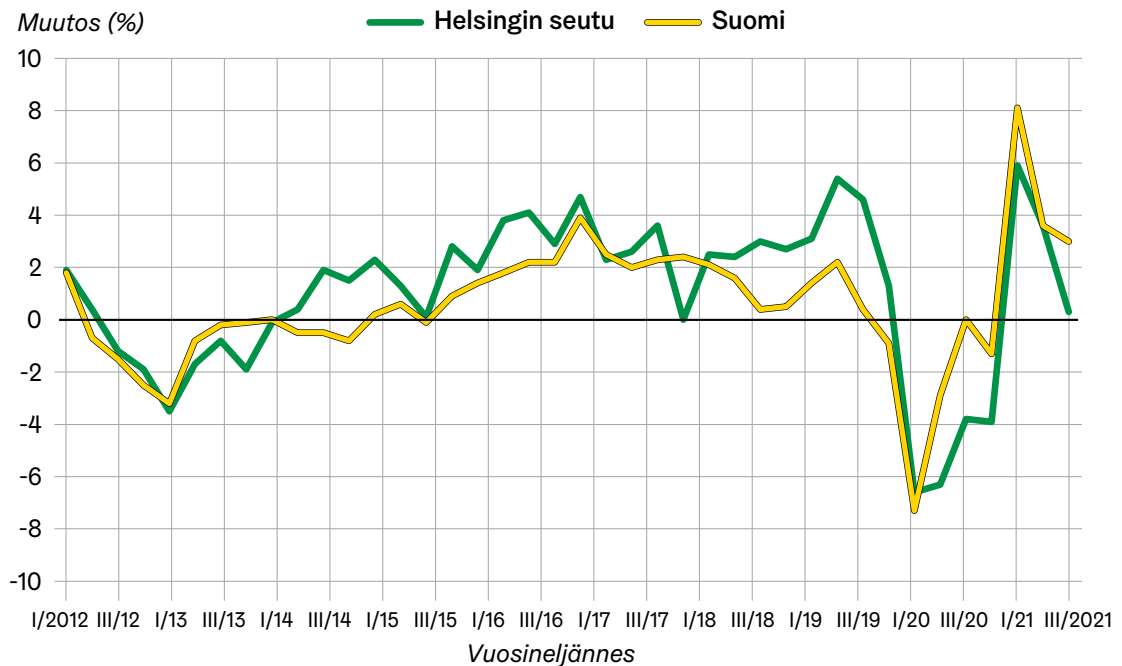
Miljoonaa euroa



Toisin kuin koko maassa, Helsingin seudulla tuotannon kasvu hidastui jo vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä (Kaupunkitutkimus TA, 2022). Nousua edellisvuoteen verrattuna oli enää alle puoli prosenttia. Kolmannella neljänneksellä Helsingin seudun tuotannon kasvuvauhti edelliseen vuoteen verrattuna oli vielä kolmisen prosenttia eli samalla tasolla kuin koko maassa. Yritysten liikevaihto kasvoi edelleen vahvasti teollisuudessa ja rakentamisessa kuten myös lähes kaikilla palvelualoilla. Liikevaihdon kasvu ei kuitenkaan muuttunut tuotannon volyymin kasvuksi, sillä hintojen nousun vuoksi reaalin kasvu jäi monilla aloilla heikoksi. Vuonna 2021 tuotannon kasvuvauhti oli erityisen kova pandemian aikana jyrkästi laskeneilla majoitus- ja ravitsemistoiminnan sekä kuljetuksen ja varastoinnin toimialoilla. Tuotannon taso oli näillä aloilla silti edelleen koronapandemiaa edeltänyttä tasoa alempana. Osittain tähän vaikuttivat koronarajoitukset, jotka olivat vaihtelevasti voimassa vielä vuoden 2021 aikana ja jatkuivat osin vielä alkuvuodesta 2022. (esim. Helsingin kaupunki 28.3.2022)

¹ Neljännesvuositilinpito on johdettu tilasto. Sen laadinta perustuu erilaisiin taloudellista kehitystä kuvaaviin tilastoihin ja lähdeaineistoihin, joita Tilastokeskus ja muut laitokset tuottavat. Vuositason tiedot ovat kansantalouden vuositilinpidoon mukaisia, eivätkä tiedot ole täsmälleen samoja.

Kuvio 5. Tuotannon kehitys vuosineljänneksittäin Helsingin Seudulla ja Suomessa. Muutos kuvattuna prosenttia edellisen vuoden neljänneksestä. Aineistolähde: Kaupunkitutkimus TA, 2022



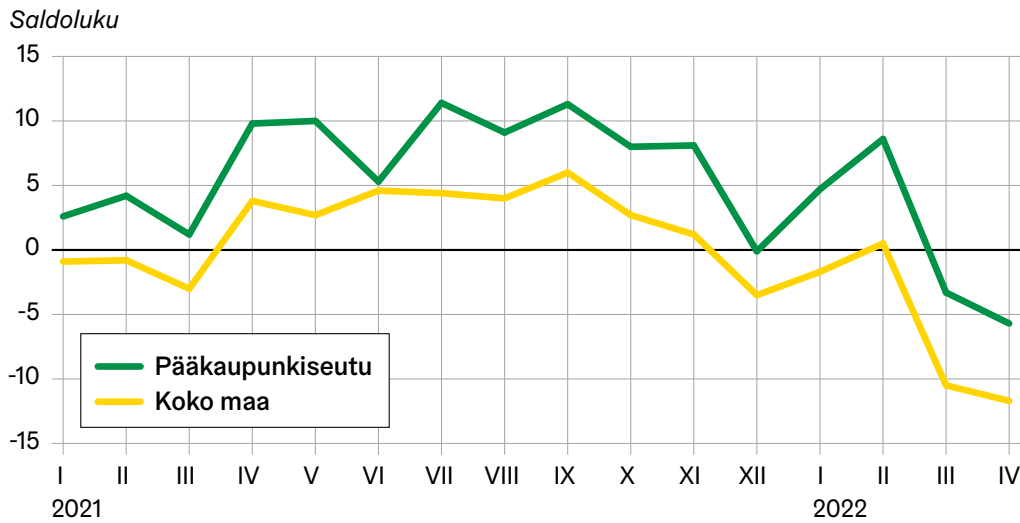
Kuluttajien luottamus talouteen

Pääkaupunkiseudun kuluttajien luottamusindikaattori² antoi osviittaa taloudellisen tilanteen lievistä heikkenemistä jo ennen koronapandemian alkua alkuvuodesta 2019. Koronapandemia pudotti luottamuksen selvästi negatiiviseksi keväällä 2020, mutta tilanne muuttui myös kuluttajien näkemysten vuoksi paremmaksi jo keväällä 2021. Pandemiasta huolimatta kuluttajien luottamus talouden kehitykseen pysyi pääkaupunkiseudulla positiivisena koko vuoden 2021 ajan. Pääkaupunkiseudulla kuluttajien odotukset ovat säännönmukaisesti myönteisemmät kuin koko maassa keskimäärin. Vuosina 2020–2021 kuluttajien luottamus vaihteli varsin selvästi myös koronapandemian etenemisen ja siihen liittyvien rajoitusten muuttumisen myötä.

Kuluttajien luottamus talouteen kääntyi jyrkästi alaspäin helmikuussa 2022 (kuvio 6). Muutoksen pääsyy oli mitä ilmeisimmin Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja siitä seuraava taloudellinen ja poliittinen epävarmuus, jotka näkyvät myös kuluttajien yleistä taloustilannetta koskevissa odotuksissa. Joulukuun loiva notkahdus liittyi ilmeisesti joulun alla kiristyneisiin koronarajoituksiin. Sen sijaan kuluttajien luottamus heidän oman taloutensa kehitykseen säilyi edelleen vahvana. Tämä näyttää olevan kuluttajien luottamusindikaattorille tyypillinen ominaisuus. Kuluttajien usko heidän omaan talouteensa näyttää säilyvän korkeana niin kauan kuin korkojen nousu, inflaatio tai työttömyys eivät heikennä vastaajan omaa kokemusta tai käsitystä hänen oman tilanteensa muutoksesta. Sen sijaan yleistä taloustilannetta koskevat indikaattorit heijastavat BKT:n muutosta melko hyvin. (Euro&Talous, 2020)

² Kuluttajien luottamusindikaattori mittaa kuluttajien talouteen liittyvässä luottamuksessa tapahtuvia muutoksia. Olennaisin indikaattorin anti on luottamuksen muutoksen suunta ja voimakkuus. Yleensä kuluttajien näkemykset koko talouden suunnasta seuraavat ja osin ennakoivatkin koko talouden muutoksia varsin realistisesti.

Kuvio 6. Kuluttajien luottamusindikaattori 2021–2022. Aineistolähde: Tilastokeskus, kuluttajien luottamus



Yritysten suhdannetilanne ja tulevaisuuden näkymät

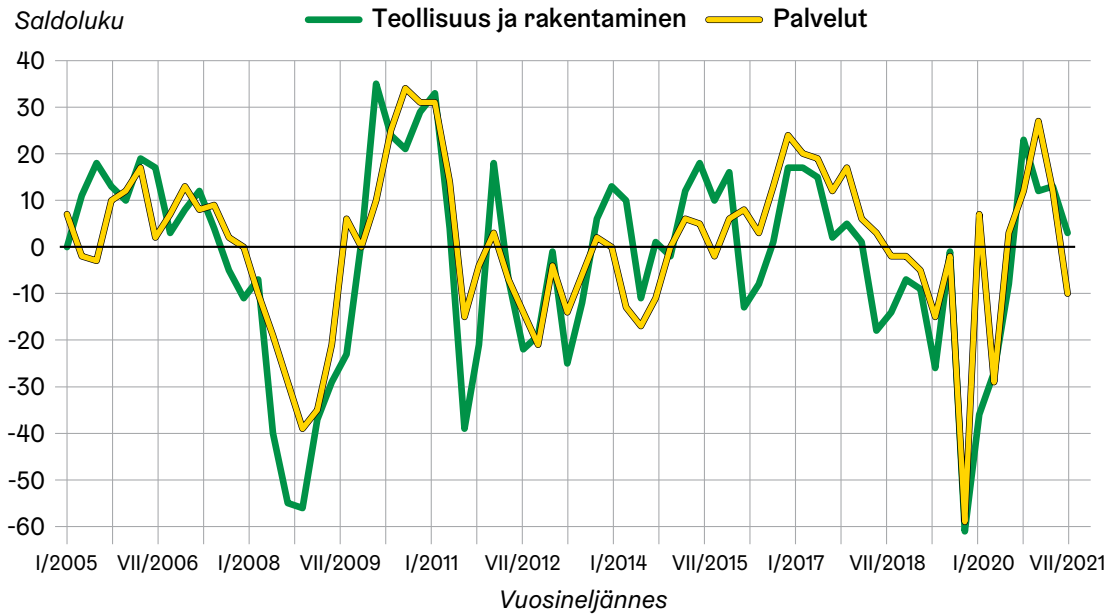
Koko maassa palvelualojen yritysten suhdannetilanne ja tulevaisuuden näkymät heikentyivät epidemian pahentuessa vuoden 2021 lopussa. Tammikuussa nykyhetkeä peilaava suhdannetilannetta kuvaava saldoluku pysyi silti edelleen positiivisena (+2), vaikka laskikin edellisistä neljänneksistä. Kesällä ja syksyllä 2021 suhdannetilannetta pidettiin pääsääntöisesti positiivisena ensimmäisen kerran koronakriisin alun jälkeen. (EK, 2022a)

Yritysten tulevaisuuteen katsovat suhdannenäkymät puolestaan kääntyivät negatiiviseksi (-5) vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä, eli lievä enemmistö yrityksistä näki suhdannenäkymien heikkenevän lähitulevaisuudessa. Vielä syksyllä 2021 suhdannenäkymiä koskeva saldoluku oli positiivinen (+5). Ammattityövoiman saatavuudessa raportoitiin ongelmia kolmasosassa yrityksistä. (EK, 2022a)

Uudellamaalla palveluyritysten suhdannetilanne heikkeni, vaikka säilyi vielä tammikuussa hieman tavanomaista parempana. Tammikuun saldoluku oli +9. Tulevaisuutta kuvaavat suhdannenäkymät kääntyivät kuitenkin laskuun loppuvuodesta. Näkymät olivat vuoden 2021 aikana kesällä ja syksyllä vielä erittäin positiiviset. Heinäkuussa 2021 rajoitusten purku vaikutti positiivisesti näkymiin (+27) ja lokakuussakin näkymiä kuvaava saldoluku oli vielä +12. Tammikuussa 2022 paranevia suhdanteita odotti enää 5 prosenttia vastaajista ja 15 prosenttia odotti heikkenemistä. Myyntimäärät kasvoivat silti edelleen vuoden lopussa ja niiden ennakoidaan kasvavan myös vuoden 2022 alussa. Kannattavuus nähtiin vuoden 2021 lopussa vuodentakaista parempana, mutta kustannusten myyntihintoja nopeamman nousun uskottiin voivan heikentää yritysten kannattavuutta vuonna 2022. (EK, 2022b)

Uudellamaalla rakentamisen ja teollisuuden yritysten suhdannetilanne oli vuoden 2021 alun jälkeen tavanomaista parempi talouden toipuessa koronapandemiasta. Kesän 2021 aikana sen hetkistä suhdannetilannetta kuvaava saldoluku kiipesi jo reilusti positiiviseksi (+34), kun se oli huhtikuussa 2021 vielä negatiivinen (-2). Syksyllä suhdannetilannetta kuvaava luku ylti jo poikkeuksellisen korkealle (+47), mutta laski siitä jyrkästi tammikuuhun 2022 tultaessa (+3). Tuotantokapasiteetti oli tammikuussa kokonaan käytössä 89 prosentilla EK:n kyselyyn vastanneista yrityksistä. Tilauskirjat laskivat hieman vuodesta 2021, mutta olivat tavanomaista paremmat. Vuoden 2021 aikana suhdannenäkymät olivat positiivisia koronavuoden 2020 jälkeen, mutta laskivat takaisin lähelle nollaa (+3) tammikuussa 2022 (kuvio 7). (EK, 2022b)

Kuvio 7. Uudenmaan teollisuuden ja rakentamisen sekä palveluiden suhdannenäkymät. Aineistolähde: EK, Yritysbarometri



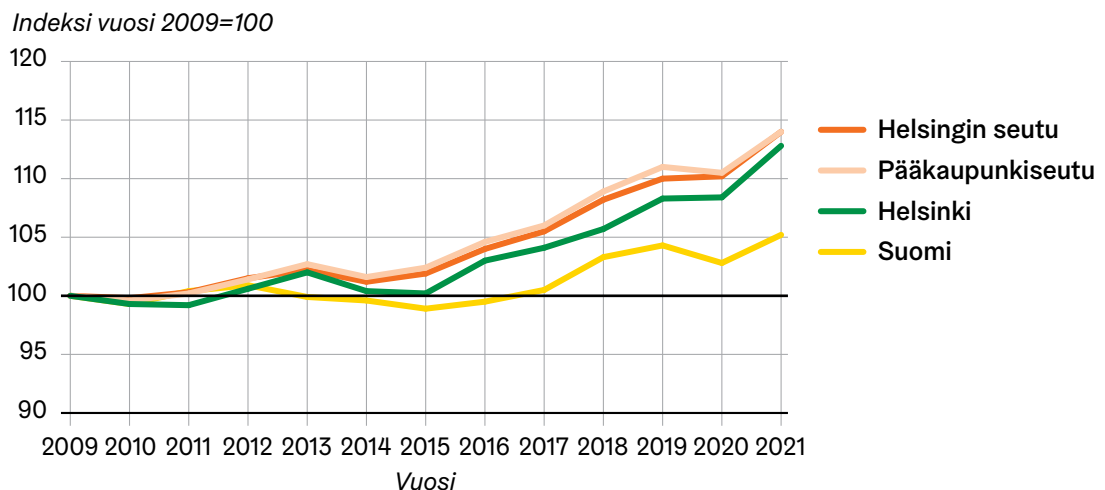
Työmarkkinat Helsingissä ja vertailualueilla

Elinkeinorakenne ja työpaikat toimialoittain Helsingissä

Toimivat työmarkkinat ovat taloudellisen kasvun keskeinen tekijä. Hyvä työvoiman saatavuus edistää yritysten kilpailukykyä. Helsinki on yksinäänkin maan merkittävin työpaikkakeskittymä ja yhdessä muun pääkaupunkiseudun ja Helsingin seudun kanssa vaikutus korostuu entisestään. Kaikista Suomen työpaikoista 17 prosenttia sijaitsee Helsingissä. Pääkaupunkiseudun osuus kaikista maan työpaikoista on 27 prosenttia ja koko Helsingin seudun osuus 32 prosenttia. Helsingin seudun työpaikoista yli puolet sijaitsee Helsingissä. (SVT, 2022d)

Helsingissä oli vuonna 2021 lähes 453 600 työpaikkaa Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen ennakkotiedon mukaan. Työpaikkamäärä kasvoi neljä prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Koko pääkaupunkiseudun työpaikkamäärä oli 715 500 ja koko Helsingin seudulla työssä käyvien määrä oli 828 500. Vuodesta 2015 lähtien työpaikkamäärien kasvu on ollut Helsingin seudulla selvästi koko maata nopeampaa (kuvio 8). (SVT, 2022d)

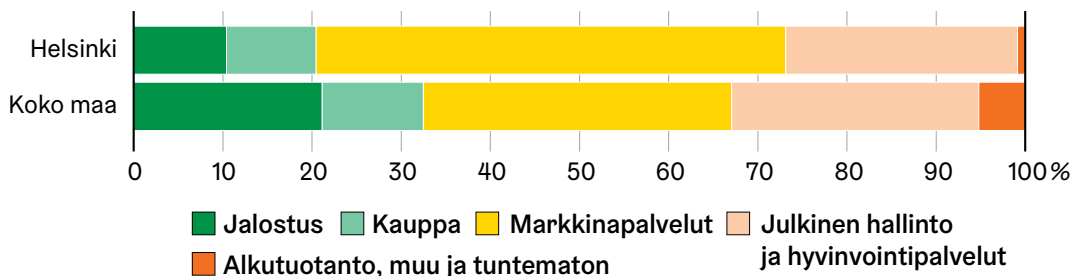
Kuvio 8. Työpaikkamäärien kehitys Helsingissä ja vertailualueilla vuosina 2009–2021. Aineistolähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus



Helsingin työpaikoista lähes kolme neljäsosaa on yksityisellä sektorilla ja hieman yli neljännes julkisella sektorilla. Valtion työpaikat ovat vähentyneet Helsingissä vuodesta 2010, kun taas yksityisen sektorin ja kuntien työpaikat ovat olleet kasvussa. Koko maan yksityisen sektorin työpaikoista 18 prosenttia ja julkisen sektorin työpaikoista 17 prosenttia sijaitsee Helsingissä. (SVT, 2022d)

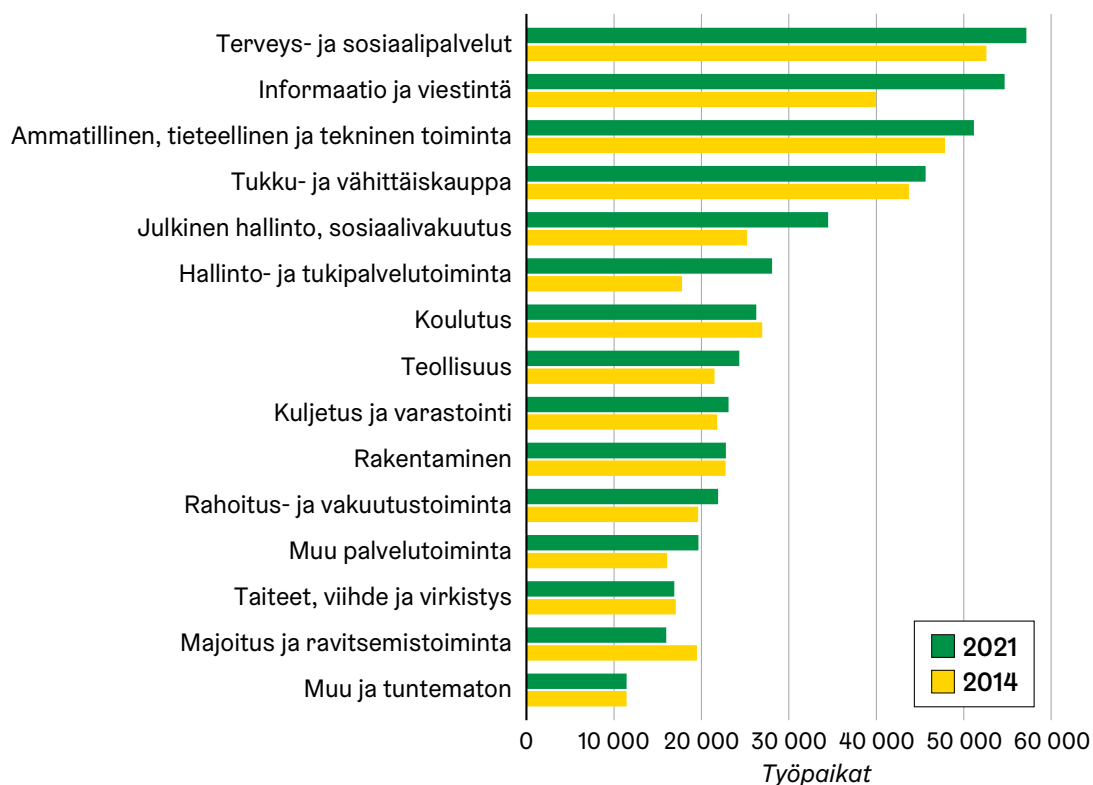
Helsingin elinkeinorakennetta dominoivat palvelualat, joiden osuus työpaikoista on noin 89 prosenttia. Vuonna 2021 kaupan ja muiden markkinapalvelujen osuus työpaikoista oli 63 prosenttia ja julkisten palvelujen 26 prosenttia. Teollisuuden ja rakennustoiminnan yhteen laskettu osuus oli noin 10 prosenttia. Helsingin elinkeinorakenne eroaa huomattavasti koko maan rakenteesta, jossa jalostuksen osuus on Helsinkiä korkeampi ja markkinapalveluiden osuus Helsinkiä matalampi. (SVT, 2022d)

Kuvio 9. Elinkeinorakenne Helsingissä ja koko maassa vuonna 2021.
Aineistolähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus



Helsingin suurimmat päätoimialat olivat terveys- ja sosiaalipalvelut, ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, informaatio ja viestintä sekä kauppa, jonka työpaikkamäärä väheni vuonna 2020, mutta kääntyi jälleen kasvuun vuonna 2021. Muilla suurilla toimialoilla työpaikkamäärät kasvoivat myös koronapandemian aikana. (SVT, 2022d)

Kuvio 10. Työpaikat toimialoittain Helsingissä vuosina 2014 ja 2021.
Aineistolähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

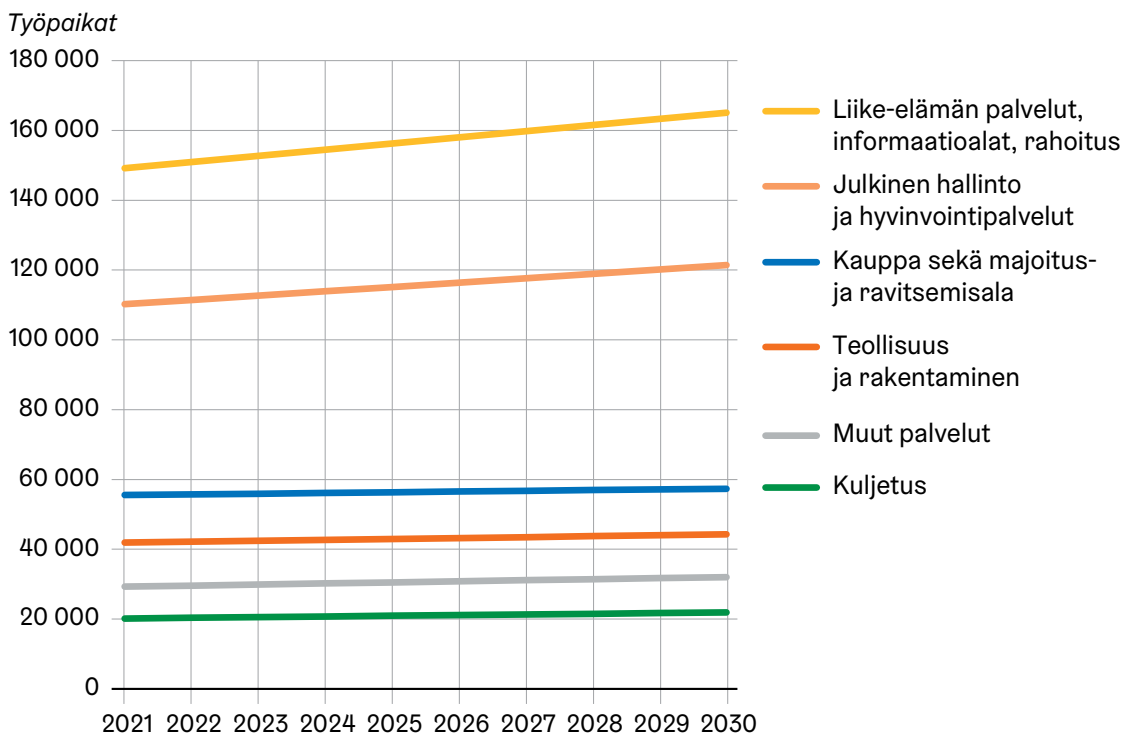


Uudenmaan ja Helsingin työpaikkaprojektio vuoteen 2030

Työmarkkinoiden muutoksiin pyritään varautumaan ennakkoinnilla. Helsingin ja Uudenmaan alueelle laadittiin vuonna 2017 työpaikkaprojektio, jossa ennakoidaan alueen tulevaa työpaikkakehitystä vuodesta 2018 vuoteen 2030. Työpaikkaprojektion laskentamalli pohjautuu alueen väestömäärän ja siitä seuraavaan palvelutarpeen muutoksiin. Työpaikkaprojektiossa ei ole arvioitu taloussuhdanteiden vaikutusta, vaan työpaikkamäärien kehitys on kuvattu tasaiseksi keskimääräiseksi vuosimuutokseksi. Tämän tulkittiin tasoitavan yksittäisten vuosien suhdannemuutosten vaikutusta. Vaikka projektio tehtiin ennen koronapandemiaa, sen tietoja voidaan pitää edelleen varsin hyvin suuntaa antavina. Toistaiseksi työpaikkamäärät ovat kasvaneet Helsingissä samoilla aloilla, jotka projektiossa mainitaan. Ennen koronapandemiaa työpaikkamäärä kasvoi hieman projektion perusvaihtoehtoa nopeammin.

Uudenmaan työpaikkaprojektioissa esitetyn arvion mukaan Helsingin työpaikkamäärä kasvaa 2000-luvun trendiä jatkaen 2030-luvulle. Projektion perusvaihtoehdon mukaan työpaikat kasvavat Uudellamaalla eniten Helsingissä: yli 50 000 vuoteen 2030 mennessä. Espoossa työpaikat lisääntyvät 15 000:lla ja Vantaalla 13 000:lla. Kuuma-seudun kasvuksi arvioidaan 9 000 ja muun Uudenmaan 2 000 uutta työpaikkaa. Kasvueroihin vaikuttavat merkittävästi nopeasti kasvavaksi arvioitujen toimialojen, informaation ja viestinnän, rahoituksen ja vakuutuksen sekä liike-elämän palveluiden, suuri osuus Helsingin ja Espoon työpaikoista. Toisaalta hitaasti kasvavien alkutuotannon ja teollisuuden suuri osuus muun Uudenmaan työpaikoista vaikuttaa tämän alueen kokonaiskasvuun sitä alentavasti. Suurissa kaupungeissa sosiaali- ja terveystalouden kysyntä kasvaa ja samoin kuin hyvinvointialojen työpaikkojen määrä. (Laakso & Kaupunkitutkimus TA, 2019)

Kuvio 11. Helsingin työpaikkojen muutos toimialoittain vuodesta 2018 vuoteen 2030 (perusvaihtoehto). Aineistolähde: Laakso & Kaupunkitutkimus TA, 2019



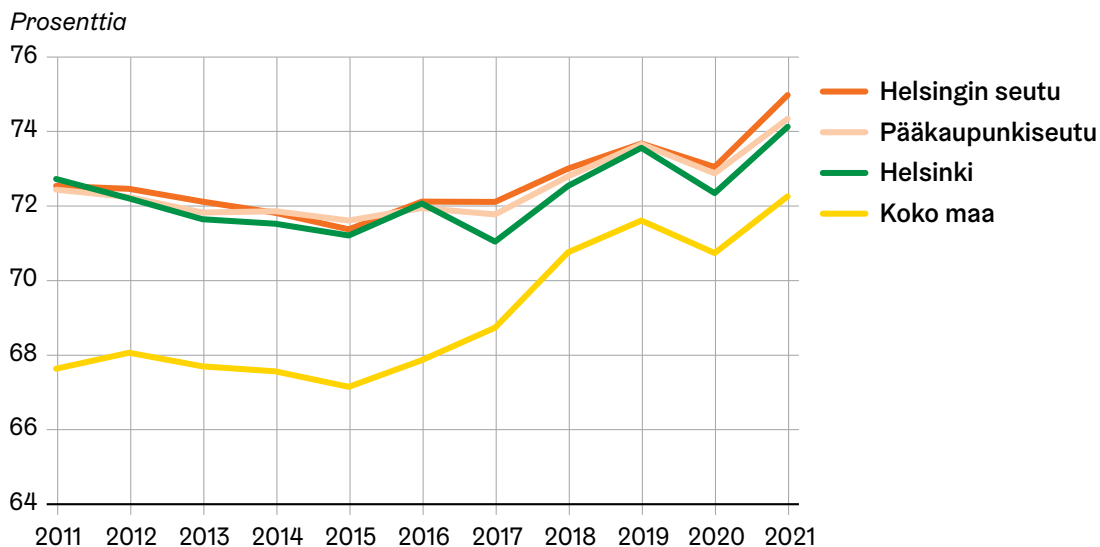
Työllisyys

Työllisyydessä tapahtuvat muutokset indikoivat hyvin taloudessa tapahtuvaa muutosta. Työllisyysasteen parantuminen osoittaa käytännössä yleisen taloustilanteen parantumista ja nämä muutokset kytkeytyvät lisäksi myös valtion ja kuntien verotulojen kasvuun. Työllisyysaste vaihtelee kuitenkin hieman myös esimerkiksi osa-aikatyön yleisyyden ja joidenkin rakenteellisten tekijöiden mukaan. Suomessa työllisyysaste on muita Pohjoismaita matalampi ja sama pätee pohjoismaisiin pääkaupunkiseutuihin. Esimerkiksi vuonna 2020 työllisyysaste oli Helsingin seudulla 75 prosenttia ja Tukholman seudulla yli 80 prosenttia. Eroa selittävät muun muassa yli 60-vuotiaiden korkeampi työhön osallistuminen ja osa-aikatyön yleisyys Ruotsissa. (State of the Nordic Region, 2022)

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 15–64-vuotiaiden työllisyysaste oli vuonna 2021 Helsingissä 74,1 prosenttia, mikä oli vajaa 2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin (kuvio 12). Helsingin seudulla työllisyysaste oli 75,0 prosenttia, ja muutos vuoden takaisesta sama kuin Helsingissä. Helsingin ja Helsingin seudun työllisyysasteet ovat koko maata reilusti korkeampia. Työllisyysasteet olivat jopa korkeampia kuin ennen koronapandemiaa. (SVT, 2022d)

Koronakriisin aikana työllisten määrät kasvoivat Helsingille tyypillisissä korkean osaamistason erityisasiantuntija-ammateissa sekä mm. terveydenhuoltoalalla. Lisäksi työllisyysasteen nousua selittää se, että koronapandemiaan liittyvien rajoitusten vuoksi määräaikaisesti lomautetut palvelualan työntekijät eivät näy työvoimatutkimuksen aineistossa työttöminä, vaan työllisinä. Koko maan tasolla kasvu vuoden takaisesta oli Helsingin seutua maltillisempaa. Helsingin osalta työvoimatutkimuksen tiedot ovat suuntaa antavia. (SVT, 2022d)

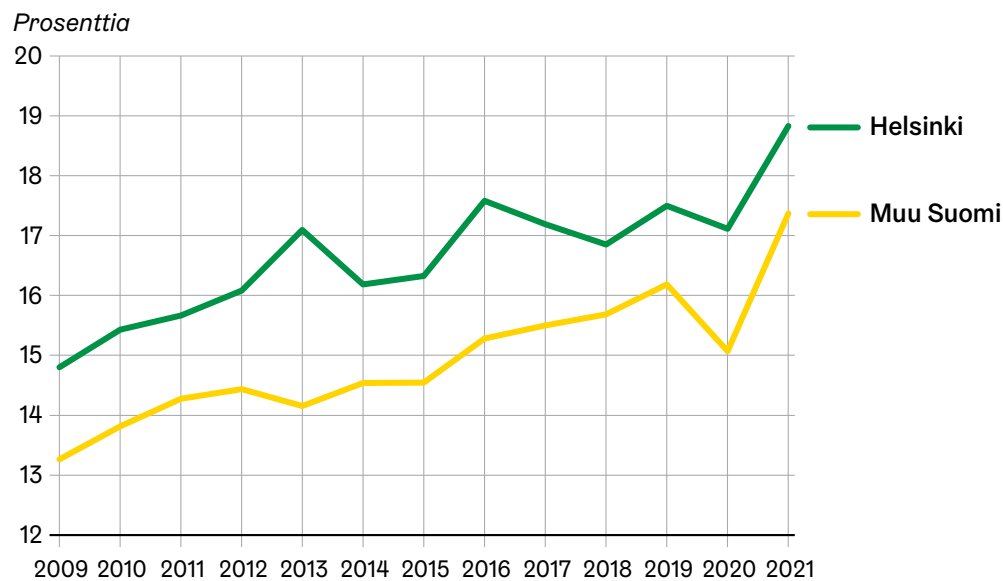
Kuvio 12. Työllisyysaste (15–64 v.) Helsingissä ja vertailualueilla vuosina 2011–2021. Aineistolähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus



Vuonna 2021 Helsingissä oli 342 900 työllistä, mikä oli viisi prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin ja kolme prosenttia enemmän kuin ennen koronapandemiaa. Helsingin seudulla työllisten määrän kasvu oli hieman Helsinkiä maltillisempaa. Koko maassa työllisiä oli kaksi prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Vuonna 2020 työllisten määrät pienenevät koronakriisin taloudellisten vaikutusten myötä. Vuodet 2019 ja 2018 olivat kasvun aikaa. (SVT, 2022d)

Suomessa osa-aikatyö on ollut perinteisesti vähäisempää kuin muualla Pohjoismaissa (Leskinen 2019). Osa-aikatyön osuus kaikista työsuhteista on kuitenkin kasvanut melko tasaisesti viime vuosikymmenien ajan. Helsingissä osa-aikatyö on yleisempää kuin muualla Suomessa. Vuonna 2021 kaikista Helsingin palkansaajista 19 prosenttia työskenteli osa-aikaisesti. Osa-aikatyö on yleisintä ravitsemisen ja majoituksen aloilla. Juuri näihin aloihin kohdistui kovimmat rajoitukset koronapandemian aikana ja tämän seurauksena moni osa-aikatyötä tekevä menetti työpaikkansa vuonna 2020. Osa-aikatyö on yleisintä nuorilla sekä vanhimmissa ikäluokissa. Naiset työskentelevät miehiä useammin osa-aikaisesti. (SVT, 2022d)

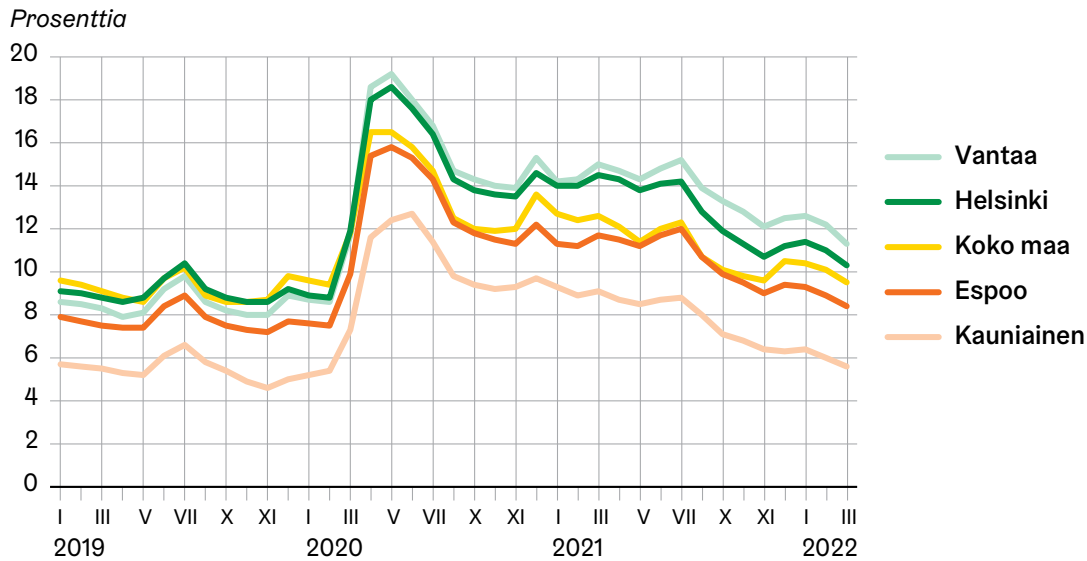
Kuvio 13. Osa-aikatyön osuus kaikista työsuhteista Helsingissä ja muualla Suomessa vuosina 2009–2021. Aineistolähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus



Työttömyyden kehitys

Työttömyys ja sitä mittaava työttömyysaste ilmaisevat nopeasti taloustilanteen heikkenemisen. Yritysten vaikeudet tulevat esiin uusien työpaikkojen määrän vähenemisen ja työttömyyden kasvun kautta. Helsingin työttömyysaste (työttömien osuus työvoimasta) oli vuoden 2021 lopussa työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) tietojen mukaan 11,2 prosenttia. Tämä oli 3,4 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuotta aiemmin. Työttömyysaste oli kuitenkin edelleen selvästi korkeampi kuin ennen koronapandemiaa. Koko maan tasolla TEM:n työttömyysaste oli Helsinkiä pienempi, 10,5 prosenttia. Se, että Helsingin työttömyysaste on muuta maata korkeampi, on poikkeuksellista. Tätä selittää erityisesti palvelualojen työpaikkojen väheneminen koronapandemian aikana. Pääkaupunkiseudun työttömyysaste oli vuoden 2021 joulukuussa 11,0 prosenttia. Vantaalla työttömyysaste (12,5 %) kasvoi koronakriisin myötä rajuimmin, mikä johtui pitkälti liikenteen ja logistiikan toimialojen suuresta osuudesta kaupungin elinkeinorakenteessa. (TEM, 2022a)

Kuvio 14. Työttömyysaste (työttömien osuus työvoimasta) kuukausittain Helsingissä ja valituilla vertailualueilla vuosina 2019–2022. Aineistolähde: TEM, työnvälitystilasto

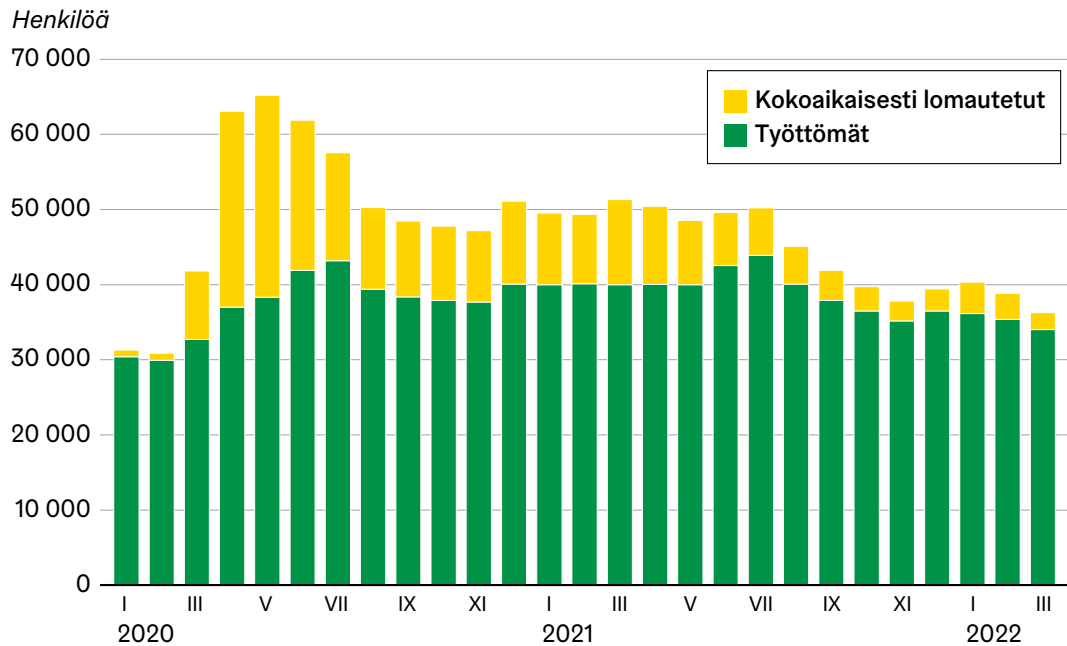


Vuoden 2021 lopussa Helsingissä oli 39 400 työtöntä työnhakijaa, mikä oli 11 700 henkilöä vähemmän kuin vuotta aiemmin. Työttömien työnhakijoiden määrä pieneni 23 prosentilla vuoden 2020 joulukuusta. Työttömiä työnhakijoita oli vuonna 2021 kuitenkin 7 700 enemmän kuin ennen koronakriisiä, eli vuoden 2019 loppua. Tämä kehitys kytkeytyy suurelta osin koronapandemian etenemiseen. Työttömyys kasvoi jyrkästi, kun koronarajoitukset otettiin käyttöön keväällä 2020. Tilanne alkoi parantua selvästi jo saman vuoden aikana, ja vuonna 2021 nopeutunut talouskasvu lisäsi työvoiman kysyntää ja pienensi työttömyyttä. (TEM, 2022a)

Työttömiin työnhakijoihin lasketaan kokonaan vailla työsuhdetta olevat työttömät sekä kokoaikaisesti lomautetut. Suuri osa työttömyyden rajusta kasvusta koronapandemian aikana johtui kokoaikaisesti lomautettujen suuresta määrästä. Vuoden 2021 lopussa kokoaikaisesti lomautettujen määrä oli reilussa laskussa ja heitä oli 2 900. Enimmillään koronaan liittyvien rajoitusten vuoksi kokoaikaisesti lomautettuja oli vuoden 2020 toukokuussa, jolloin heitä oli 26 900. Kokoaikaisesti lomautettujen lisäksi työ väheni monilta osa-aikaisten lomautusten tai työtuntien vähenemisen myötä. Ennen koronapandemiaa kokoaikaisesti lomautettuja oli Helsingissä hyvin vähän, muutamia satoja. (TEM, 2022a)

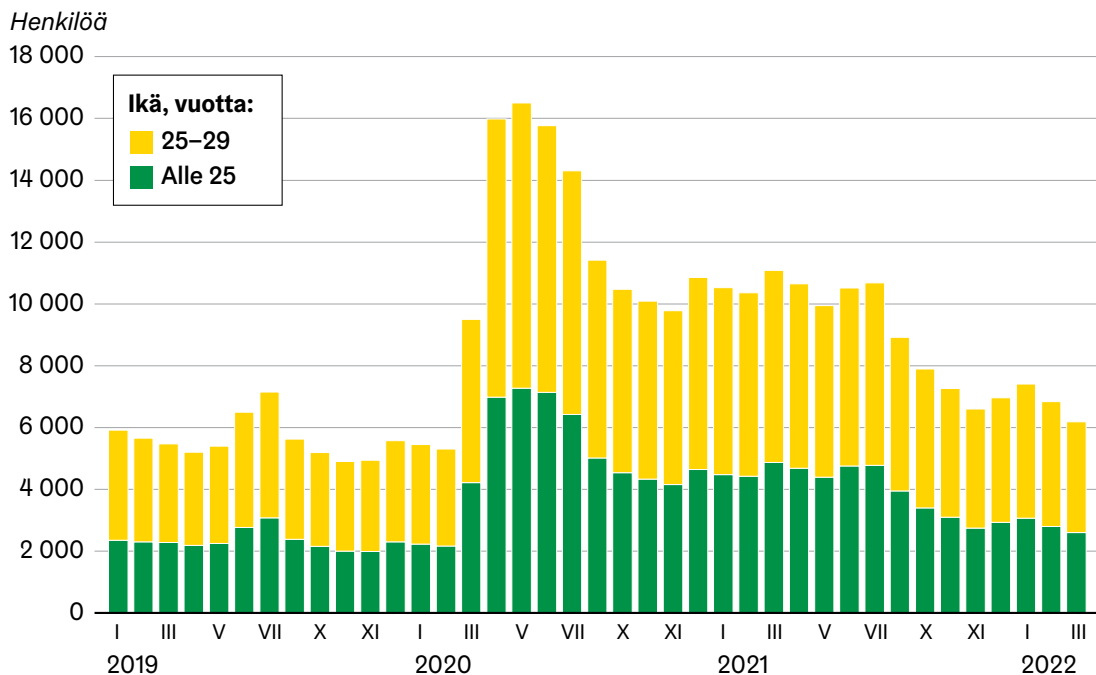
Kokonaan vailla työsuhdetta olevien työttömien määrä oli vuoden 2021 lopussa 36 500, mikä oli 3 600 henkilöä vähemmän kuin vuotta aiemmin, mutta 5 800 työtöntä enemmän kuin vuoden 2019 lopussa eli ennen koronakriisiä. Vuonna 2021 kokonaan ilman työsuhdetta olevien määrä oli 19 prosenttia suurempi kuin ennen koronapandemiaa. (TEM, 2022a)

Kuvio 15. Työttömien työnhakijoiden määrä Helsingissä kuukausittain vuosina 2020–2022. Aineistolähde: TEM, työnvälitystilasto



Koronapandemian talousvaikutukset näkyivät voimakkaimmin liikenteen, matkailun, majoituksen, ravitsemisen, erikoiskaupan ja kulttuurin aloilla. Uusista työttömistä suurin osa oli nuoria palvelualojen työntekijöitä. Nuorten työttömien ja kokoaikaisesti lomautettujen määrä kaksinkertaistui ja työttömyysaste kohosi rajusti. Myös koronapandemiasta palautuminen näkyi nopeasti nuorten työttömien määrän vähenemisenä. Vuoden 2021 joulukuussa Helsingissä oli lähes 7 000 alle 30-vuotiasta työtöntä työnhakijaa, mikä oli 36 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Alle 25-vuotiaiden työttömyysaste oli 9,1 prosenttia. Työttömyys on nuorilla miehillä yleisempää kuin naisilla. (TEM, 2022a)

Kuvio 16. Nuoret työttömät Helsingissä kuukausittain vuosina 2019–2022. Aineistolähde: TEM, työnvälitystilasto



Yli 50-vuotiaiden työttömien määrä oli vuoden 2021 lopussa yli 14 000, mikä oli 13 prosenttia pienempi kuin vuotta aiemmin, mutta 24 prosenttia suurempi kuin vuoden 2019 lopussa. Myös alle 30-vuotiaita työttömiä oli neljännes enemmän kuin ennen koronapandemiaa. (TEM, 2022a)

Ulkomaalaistaustaisen työvoiman määrä kasvaa Helsingissä. Myös työttömyys on ulkomaalaistaustaisilla suomalaistaustaisia yleisempää. Eri kansalaisuusryhmillä on suuria eroja työllistymisen suhteen, mutta keskimäärin ulkomaalaistaustaisten työttömyysaste on 2,5 kertaa korkeampi kuin suomalaistaustaisten. Vuoden 2021 lopussa vieraskielisiä työttömiä oli Helsingissä 11 800, mikä oli 13 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin. Myönteinen kehitys selittyy lähinnä palvelualojen työllisyyden elpymisellä koronapandemiaan liittyvien rajoitusten jälkeen. (TEM, 2022a)

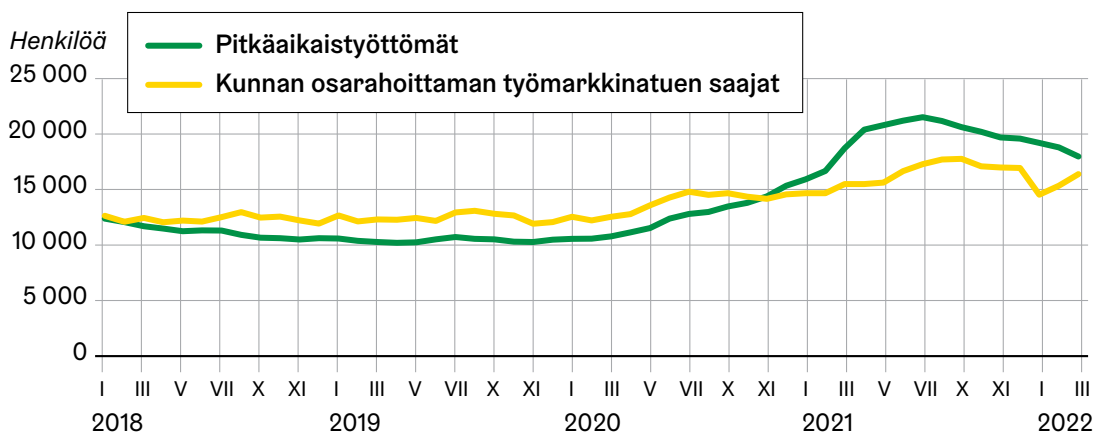
Pitkäaikaistyöttömyys Helsingissä

Koronapandemia vaikeutti ennestään työttömänä olleiden työllistymistä ja työvoimapaalvuihin pääsyä. Osalla koronan aikana työttömäksi jääneistä on suuri riski jäädä pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolelle. Yhtenä taustatekijänä voivat olla työmarkkinoiden rakenteelliset muutokset. Digitalisaatio ja automatisaatio vaikuttavat mm. toimisto- ja asiakaspalvelutehtäviin sekä suorittavaan työhön, ja uudet työpaikat edellyttävät yhä muuntautumiskykyisempää osaamista. Koronapandemia kiihdytti voimakkaasti digitalisaation hyödyntämistä monilla aloilla sekä yrityksissä että julkisen sektorin organisaatioissa.

Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvoi voimakkaasti koronakriisin myötä. Vuoden 2021 lopussa Helsingissä oli 19 600 yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä ollutta. Tämä oli 28 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Vuoden 2022 maaliskuussa pitkäaikaistyöttömien määrä kääntyi vihdoin loivaan laskuun. (TEM, 2022a)

Vuoden 2021 lopussa kunnan osarahoitteista työmarkkinatukea saavien määrä oli 16 prosenttia korkeampi kuin vuotta aiemmin (Kela, 2022). Kunnan osarahoitteista työmarkkinatukea saavat ovat olleet työttömänä vähintään 300 päivää, joko yhtäjaksoisesti tai toistuvasti. Pitkäaikaistyöttömien määritelmä on työttömyyden kesto vähintään vuoden yhtäjaksoisesti.

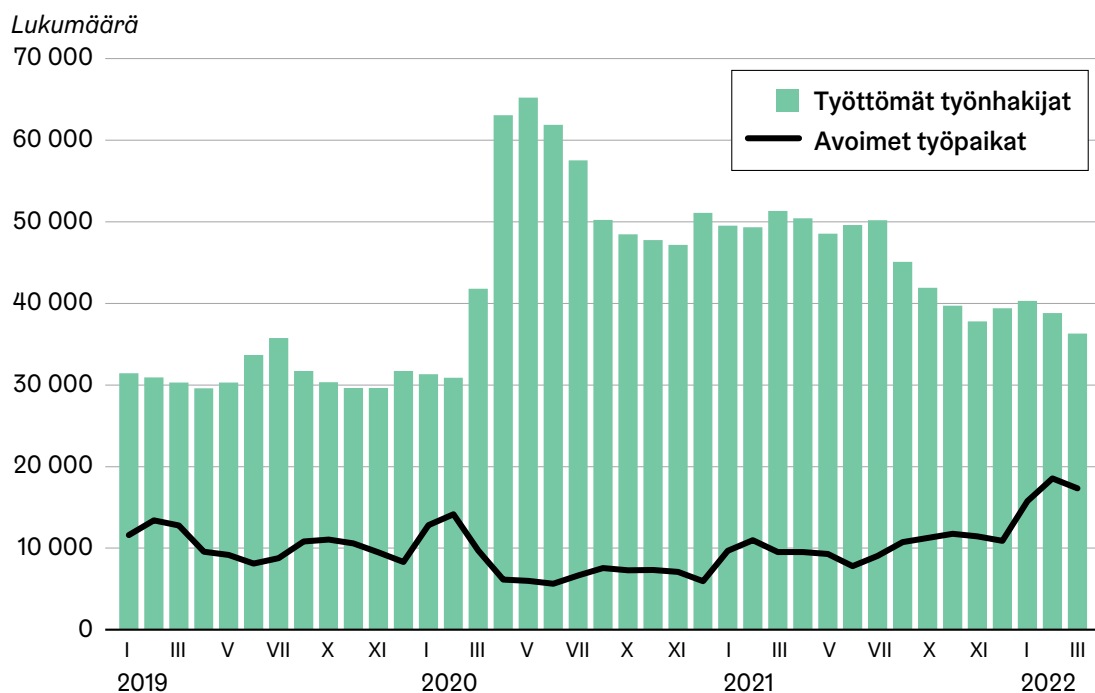
Kuvio 17. Pitkäaikaistyöttömät ja kunnan osarahoittaman työmarkkinatuen saajat Helsingissä kuukausittain vuosina 2018–2022. Aineistolähteet: TEM, työnvälitystilasto ja Kela



Työvoiman kohtaanto ja avoimet työpaikat Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla

Talouden voimakas kasvu vuoden 2021 aikana näkyi selvästi myös työmarkkinoilla. Avoimien työpaikkojen määrä oli vuoden 2021 lopussa 82 prosenttia korkeampi kuin vuotta aiemmin ja myös lähes kolmanneksen suurempi kuin ennen koronakriisiä, vuoden 2019 lopussa. TE-toimistoon ilmoitettuja avoimia työpaikkoja oli Helsingissä vuoden 2021 joulukuussa lähes 11 000. Työntekijöitä haettiin erityisesti myynti- ja ravintola-aloille, terveystoimeen, varhaiskasvatukseen, kiinteistöhuoltoon, siivoukseen, varastotyöhön, vartiointiin, postiin sekä rakennusalalle. (TEM, 2022a)

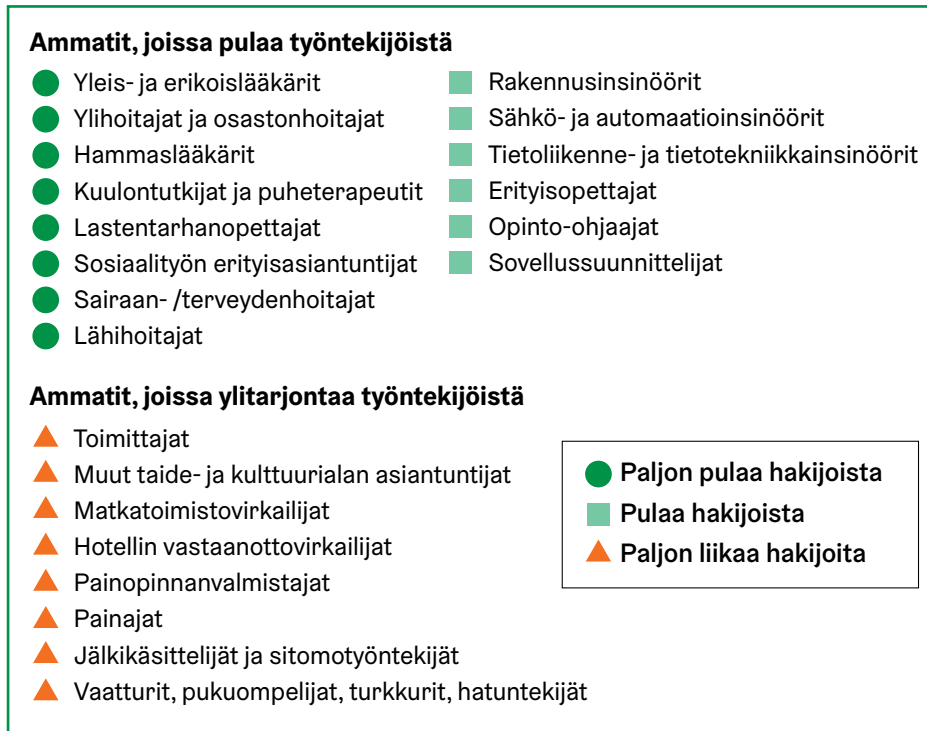
Kuvio 18. Työttömät työnhakijat ja avoimet työpaikat Helsingissä kuukausittain vuosina 2019–2022. Aineistolähde: TEM, työnvälitystilasto



Iso osa avoimista työpaikoista ei näy TE-toimiston tilastoista, muun muassa monet it-alan ja erityisasiantuntijoiden tehtävät. Työnantajat käyttävät muita työnvälityskanavia ja osa rekryointitarpeesta ei tule lainkaan julkiseksi, vaan ns. piilotyöpaikat täytetään sitä mukaa kun sopiva henkilö löydetään vaikka oman alan verkostoista.

Työllisyyden kasvun ja työttömyyden laskun hidasteeksi voi Helsingissäkin muodostua pula osaavasta työvoimasta sekä työvoiman ja avointen työpaikkojen kohtaamattomuudesta. Avoimien työpaikkojen määrä on kasvanut selvästi ja monet työnantajat kertovat rekryointivaikeuksista. Vaikka työttömien koulutus- ja ammattitaustat ovat Helsingissä monipuoliset, vaikuttaa siltä, että osaan avoimista työpaikoista on yhä vaikeampi löytää sopivaa työntekijää työttömien joukosta. Osa rekryointiongelmista johtuu työpaikkaan liittyvistä tekijöistä, jollaisia ovat työn osa-aikaisuus, vuorotyö tai työn palkkauksen ja työn vaatavuuden vastaamattomuus. (TEM, 2022b)

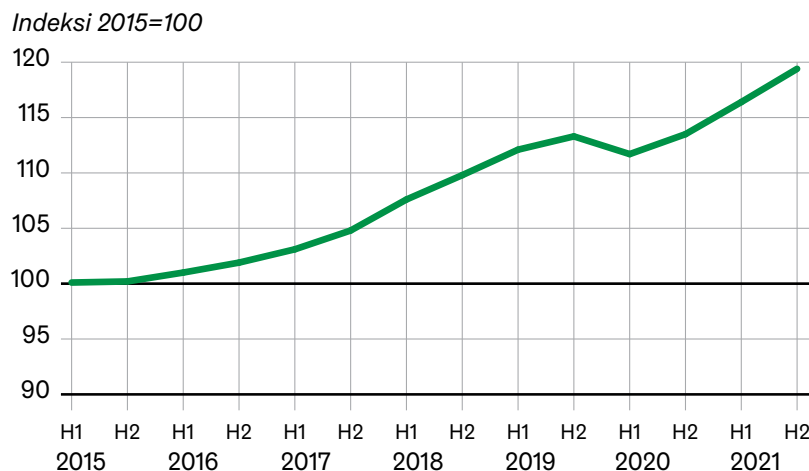
Kuvio 19. Pääkaupunkiseudun työvoiman ja avoimien työpaikkojen kohtaanto maaliskuussa 2022. Arvio työmarkkinatilanteesta seuraavan puolen vuoden päähän. Aineistolähde: TEM, ammattibarometri



Helsinkiläisten palkkasummat

Palkkasummien seuranta antaa hyvän kokonaiskuvan taloudellisen tilanteen kehityksestä ja palkkatason kehityksestä sekä auttaa ennakoimaan verotulojen kehitystä. Vuonna 2020 palkkasumman tasainen kasvava kehitys katkesi koronapandemian vuoksi noin vuodeksi, mutta kääntyi uudelleen selvään ja jopa kiihtyvään nousuun jo vuonna 2021. Tämä kehitys tapahtui huolimatta siitä, että palkkaa saaneiden määrä ei palautunut vuoden 2019 tasolle samassa tahdissa. Tämä on seurausta siitä, että työttömyys kohdistui erityisesti matalapalkka-aloille, kun taas uusia työpaikkoja syntyi ennen kaikkea keskimääräistä paremmin palkattuihin asiantuntijatehtäviin.

Kuvio 20. Palkkasumman kehitys Suomessa puolivuositain 2015–2021. Indeksoitu 2015=100

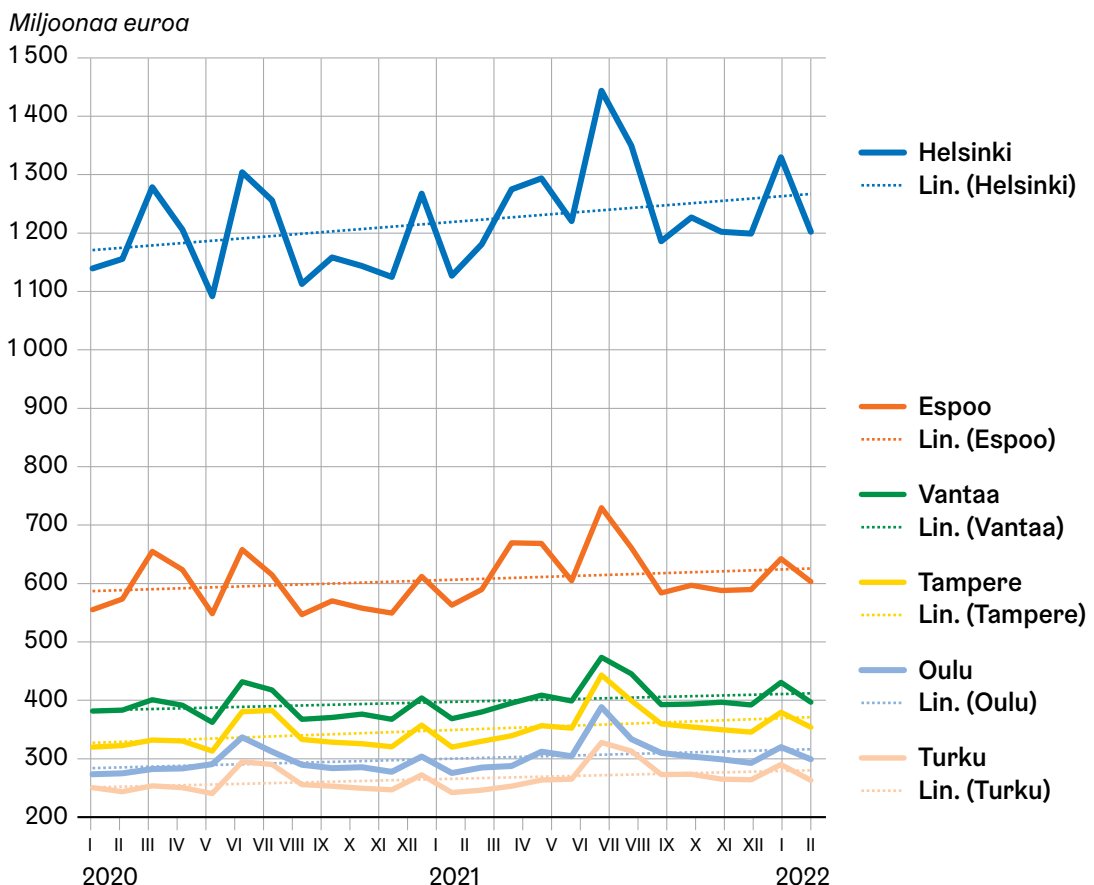


Palkkaa saaneiden määrän vaihtelu oli vuosina 2020–2021 suurinta kaupungeissa ja alueilla, joilla oli eniten työvoimaa mm. majoituksen ja ravitsemuksen toimialalla sekä liikenteeseen ja kuljetuksiin liittyvissä tehtävissä. Helsingissä matkailun ja erilaisten vapaa-ajan toimintojen parissa työskentelee enemmän ihmisiä kuin muissa Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa, mikä näkyy kuviossa selvästi muita kaupunkeja suurempana vaihteluna kovimpien koronarajoitusten ajankohtina. Esimerkiksi Espoossa muutokset palkkaa saaneiden määrässä ovat Helsinkiä pienemmät. Vantaalla palkansaajien suuri osuus logistiikkaan ja palveluihin liittyvissä tehtävissä näkyy heikokona kehityksenä, kun taas Oulussa ja Tampereella palkkaa saaneiden määrässä on vain pieniä laskuja ja palkkaa saaneiden kehityksen trendi on nouseva.

Kaikkiaan palkkaa saaneiden määrän kehitys on ollut hieman Helsinkiä myönteisempi Tampereella, Oulussa ja Turussa kuin pääkaupunkiseudun kaupungeissa. Osittain eroa selittää se, että palvelualoilla (hotellit, baarit, ravintolat, matkailuala) on työssä paljon opiskelijoita ja muita osa-aikaisia työntekijöitä. Koronarajoitukset ovat vieneet eniten ansiomahdollisuuksia juuri heiltä, ja toisaalta työvoiman tarjontakin on voinut etäopiskelun yleistymisen myötä hieman vähentyä.

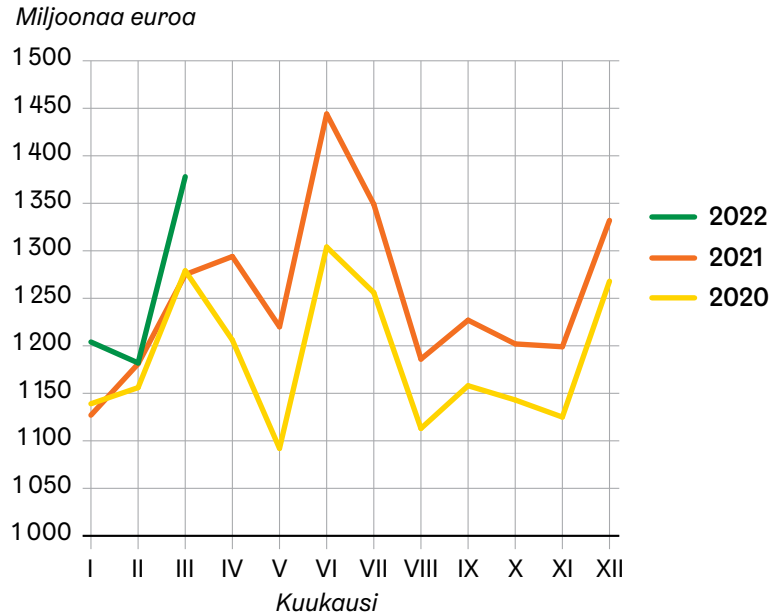
Vaikka palkkaa saaneiden määrä on vasta keväällä 2022 saavuttamassa koronapandemiaa edeltävän tason, on palkkasumma ollut jatkuvassa nousussa. Tämä johtuu siitä, että monissa hyvin palkatuissa asiantuntija-alojen tehtävissä palkat ovat nousseet ja myös uusia työntekijöitä on palkattu. Uusia työpaikkoja on syntynyt erityisesti informaatio- ja viestintäaloille, liikkeenjohdon konsultointiin, vakuutuslalle sekä tieteellisen ja teknisen työn asiantuntijatehtäviin, joilla kaikilla palkkataso ylittää keskimääräisen palkkatason. (Tilastokeskus: Palkkarakennetilastot)

Kuvio 21. Palkkasummien kehitys Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa 2020–2/2022. Aineistolähde: Vero.fi



Kasvat palkkasummat ja suhteellisen vakaat tai ajoittain jopa vähentyneet palkkaa saaneiden määrät kertovat keskiansioiden noususta. Tämä on hyvä uutinen myös sille kaupungille, jolle nämä maksavat kunnallisveronsa. Huolimatta siitä, että palkkaa saaneiden määrä on vasta palautunut alkuvuoden 2020 tasolle, kaikkien palkansaajien yhteen laskettu palkkasumma on selvästi suurempi kuin koronapandemian alkaessa Suomessa.

Kuvio 22. Kuukausittainen palkkasumma Helsingissä 2020–2022. Miljoonaa euroa. Aineistolähde: Vero.fi



4 Helsingin vetovoimaisuus: Elinkeinoelämä ja osaaminen

Yritysten toimintaympäristö

Helsinki on Suomen suurin yritystoiminnan ja elinkeinoelämän keskus. Yritysten lukumäärä, henkilöstömäärä ja liikevaihto ovat olleet alueella pitkään kasvussa. Vuonna 2020 Helsingissä toimi yli 50 000 likeyritystä, mikä oli kyseisenä vuonna lähes 14 prosenttia koko maan yrityskannasta. Alueen yritysten taloudellinen merkitys ylittää niiden suhteellisen osuuden Suomessa, sillä vuonna 2020 helsinkiläiset yritykset työllistivät noin 19 prosenttia – yli 278 000 henkilöä – koko Suomen yksityisen sektorin työllisistä. Helsingin yritysten liikevaihto vuonna 2020 oli yhteensä noin 87,3 miljardia euroa, mikä vastasi yli 20 prosenttia koko maahan samana vuonna kirjatusta liikevaihdosta. (SVT, 2022e).

Elinkeino toiminta Helsingissä on palveluvaltaista: yli 88 prosenttia helsinkiläisistä yrityksistä toimi palvelusektorilla vuonna 2020. Vertailun vuoksi reilut 62 prosenttia koko maan yritystoiminnasta oli kyseisenä vuonna palvelusektorille suuntautunutta. (SVT, 2022e) Monipuolinen palvelutarjonta, kulttuurielämä ja hyvät liikenneyhteydet nostavat alueen viihtyvyyttä, joka osaltaan myös lisää yritysten houkutus sijoittaa toimintaansa Helsingin alueelle. Helsingin seudun innovatiivisuus on kansainvälisesti korkealla tasolla. Euroopan komission alueellisen innovaatiokeselvityksen mukaan Helsinki-Uusimaa on yksi EU:n innovatiivisimmista alueista (European Commission, 2021).

Ennen uuden vuosikymmenen mukanaan tuomia epävarmuustekijöitä elinkeinoelämän perusedellytykset Helsingin alueella ovat olleet hyvät, sillä alueen väestötiheys ja asukkaiden koulutustaso alueella on verrattain korkea. Helsinki on myös houkuttanut jatkuvasti puoleensa työikäistä väestöä, joskin koronapandemian myötä tulomuutto kaupunkiin näyttää ainakin hetkellisesti tyrehtyneen. Väestöllinen huoltosuhde – eli työvoiman ulkopuolelle sijoittuvien ikäryhmien osuus suhteessa työikäiseen väestöön – on koko maan alhaisimpia, mikä mahdollistaa julkisten resurssien kohdentamisen muita kuntia monipuolisemmin. Potentiaalisen työvoiman suuri määrä lisää alueen elinvoimaa ja tekee työntekijöiden löytämisestä yritysten kannalta helpompaa. Maan parhaimpien yliopistojen sijoittuminen Helsinkiin ja sen läheisyyteen parantaa alueen kilpailukykyä ja tekee siitä houkuttelevan kohteen huippuosajia etsiville yrityksille.

Vuoden 2022 maaliskuussa Helsingin seudun elinkeinoelämän suhdannenäkymien ennustaminen on osoittautumassa haastavaksi. Kaksi vuotta kestänyt koronapandemia on vaikuttanut kaupungin palveluvaltaiseen talouteen ja ennen pandemiaa voimakkaasti kasvaneeseen matkailusektoriin. Venäjän aloittama sota Ukrainassa on tuonut koronasta jo hieman elpyneelle elinkeinoelämälle uusia epävarmuustekijöitä kiihtyvän inflaation muodossa. Keskuspankkien massiivisten määrällisten elvytysohjelmien (ks. Atlantic Council, 2022) ja globaalien tuotantoketjujen vaikeuksien yhteisvaikutuksena nousseet tuotantokustannukset heikentävät yritysten kannattavuutta. Tästä syystä uudet investoinnit ja työllisyyden kehitys voivat jäädä normaaleja oloja heikommiksi.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on asettanut esteitä Suomen ja Venäjän väliselle kaupalle. Suomi on muun Euroopan tavoin osallistunut Venäjälle asetettuihin talouspakotteisiin jo Krimin valtauksesta lähtien vuonna 2014, mutta merkittävimmästä venäläisestä kauppatuotteesta – fossiilisesta polttoaineesta – ei olla Euroopassa onnistuttu irrottautumaan. Tullin kauppatilastojen mukaan Suomen ja Venäjän välinen kauppataase oli vuonna 2021 noin 4,9 miljardia euroa alijäämäinen. Tavararyhmittäinen kauppavaihdon erottelu paljastaa, että poltto- ja voiteluaineista sekä sähkövirrasta koostuvan kaupan

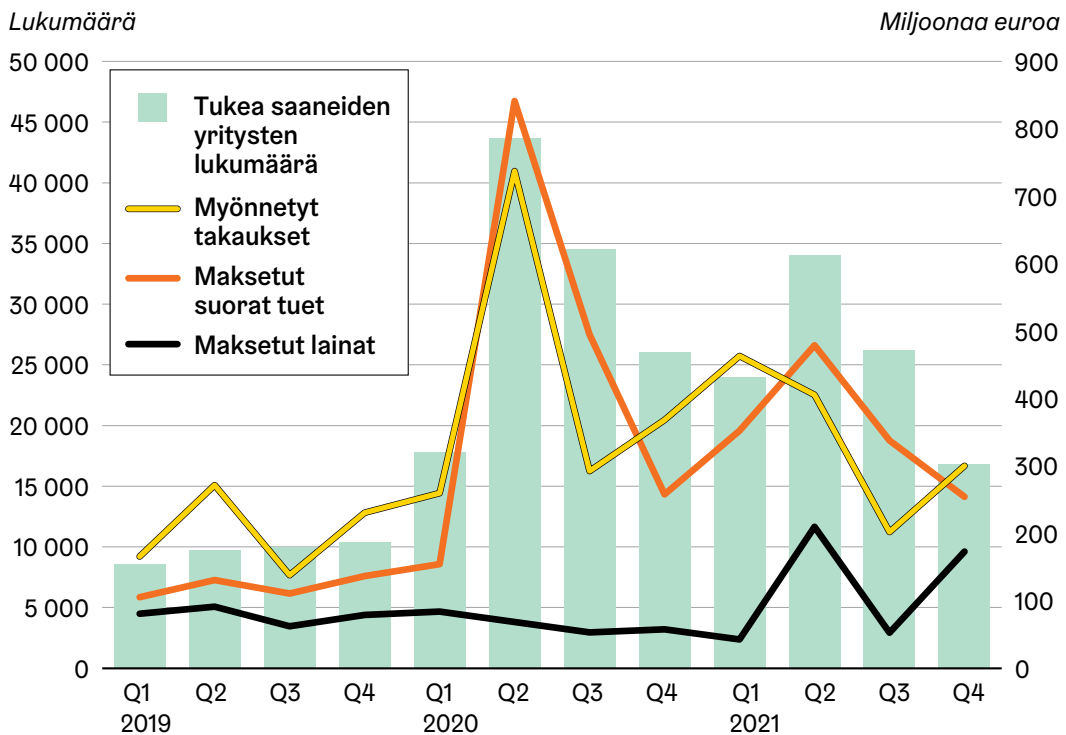
alijäämä Venäjän suuntaan oli noin 4,8 miljardia euroa. Suomen kauppataase Venäjän kanssa olisi suunnilleen tasapainossa, jos öljytuotteita, kivihiiltä, kaasua ja sähkövirtaa ei tuotaisi Venäjältä lainkaan. Venäjän ohella merkittäviä polttoaineiden tuontimaita olivat vuonna 2021 Ruotsi ja Norja. (Tulli, 2022d) Suomi tavoittelee kotimaan liikennepäästöjen puolittamista vuoteen 2030 mennessä, mikä edellyttää merkittäviä edistysaskeleita liikenteen sähköistämiseksi. (Andersson ym., 2020)

Helsingiläiset ja heidän kuluttamat tuotteet liikkuvat pääasiassa siis Venäjältä tuotavan öljyn voimalla. Energiariippuvuus Venäjältä ilmenee myös kotitalouksien lämmitysmuotoja tarkasteltaessa. Helsingissä rakennusten lämmitys perustuu pitkälti kaukolämpöverkoston varaan. Helsingin energian tarjoamien tietojen mukaan vuonna 2021 yli 80 prosenttia kaukolämmön alkuperästä koostui kivihiilen (45,6 %), maakaasun (30,4 %) ja öljyn (4,5 %) poltosta (Helen, 2022). Syventyvän ilmastohuolen ja Venäjän aloittaman hyökkäyssodan johdosta on oletettavaa, että tulevana vuosina irrottautuminen fossiilisista liikenne- ja lämmitysratkaisuista tulee kiihtymään. Vuonna 2021 Helsinki päätti luopua kivihiilen käytöstä vuoteen 2024 mennessä, jolloin Helenin kivihiilikäyttöiset voimalaitokset tulee olla suljettuna (Helen, 2021). Helsingissä vihreä energiasiirtymä tulee näkymään muun muassa polttomoottoreiden vähentymisenä ja maalämmön kaltaisten lämmitysratkaisujen toteutuksina.

Teollisuuden tuottajahinnat olivat helmikuussa 2022 yli 22 prosenttia korkeammat kuin vuotta aikaisemmin (SVT, 2022f). Kehitykseen on vaikuttanut raaka-aineiden hintojen nousu – erityisesti öljyn, metallin ja paperin kallistuminen. Rakennuskustannukset ovat myös olleet nousussa, johon on vaikuttanut tarvikepanosten hintojen nousu (SVT, 2022g). Myös energianhinta on noussut ennennäkemättömällä tavalla. Joulukuussa 2021 moottoribensiini oli 27 prosenttia ja diesel 28 prosenttia kalliimpia kuin vuotta aikaisemmin. Lisäksi kivihiili, maakaasu ja pörssisähkön kuukausikeskiarvohinna ovat nousseet rajusti (SVT, 2022h). Palveluiden tuottajahintojen nousu on ollut maltillisinta, noin 2,6 prosenttia vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä vuoden takaiseen verrattuna (SVT, 2022i).

Suomalaista elinkeinoelämää on pyritty avustamaan yritystukien muodossa, jotta alkuvuodesta 2020 alkaneen koronapandemian sulkutoimenpiteistä koituneet taloudelliset menetykset eivät kohdistuisi suhteettomasti muun muassa majoitus- ja ravitsemustoimintaan, matkailuun, taiteeseen, kulttuuriin tai muihin suuria väkijoukkoja toiminnassaan edellyttäviin toimialoihin. Suoraa tukea on annettu lomautetuille työntekijöille ja yrityksille, jotka ovat lakisääteisistä syistä joutuneet lakkauttamaan toimintaansa koronasulkujen aikana. Suomessa yritystukia on maksettu erilaisten hallinnollisten elinten kautta, jotka normaaleissakin oloissa myöntävät starttirahaa tai energiatukien kaltaisia avustuksia yrityksille. Business Finlandin, Finnveran, Ruokaviraston ja muiden tukipaketit moninkertaistuivat keväällä 2020, kun liikkumista ja yritystoiminnan harjoittamista alettiin rajoittaa (ks. kuvio 23). Avokätisimmin tukea jaettiin heti koronapandemian alussa, mutta yritystukia maksettiin vielä vuonna 2021 noin 950 miljardia euroa. Mittavista yritystuista huolimatta Suomen koronatuot BKT-osuuksiin suhteutettuna jäivät alle prosenttiin, mikä on kolmanneksi vähiten EU-maiden vertailussa. (Varanka ym., 2022)

Kuvio 23. Yritystuet Suomessa vuosina 2019–2021. Aineistolähde: Tilastokeskus, yritystukitilasto



Liikevaihdon kehitys on ollut koronasulkujen aiheuttamien epävakauksien jälkeen nousujohteista (SVT, 2022j), mutta trendin voidaan odottaa tasaantuvan tai kääntyvän laskevaksi, sillä Euroopassa ja Suomessa on kova tahtotila irrottautua venäläisestä tuontienergiasta ja vähentää muutakin Venäjän kanssa käytävää kauppaa. Epävakaassa turvallisuustilanteessa kaupankäynnin mahdollisuudet voivat heikentyä ja välttämättömyystarvikkeista saattaa tulla pulaa. Kohoavan inflaation sävyttämässä markkinatilanteessa liikevaihto hämärtää kuvaa kaupankäynnin volyyminä, sillä hintojen noustessa liikevaihdon määrä nousee, vaikka kaupankäynti pysyisi entisellä tasolla.

Helsingin yritysten toimialarakenne

Helsingin yritysten toimialarakenne eroaa muusta Suomesta, sillä palvelualojen³ osuus työvoimasta on Helsingissä huomattavasti muuta maata korkeampi. Jalostuksen⁴ ja alkutuotannon piirissä työskenteleviä taas on Helsingissä vähemmän, sillä näillä toimialoilla tarvittavat suuret teollisuushallit automatisoituine laitteineen sijoittuvat tyypillisesti edullisten neliövuokrien perässä kaupunkien ulkopuolelle. Helsingissä on kuitenkin jonkin verran jalostuksen piiriin luokiteltavaa elintarviketeollisuuteen, paperiteollisuuteen ja rakentamiseen liittyvää yritystoimintaa.

Vuonna 2020 Helsingissä toimivissa yrityksissä työskenteli yli 278 000 henkilöä. Heistä vajaat 234 000, eli noin 84 prosenttia sijoittui palvelualoille. Palvelualat ovat alkutuotantoa ja jalostusta työvoimaintensiivisempiä toimialoja, joissa toiminta perustuu ennen muuta ihmisten välisiin kohtaamisiin. Vuonna 2020 koko Helsingin yritystoi-

3 Palvelualoiksi määritellään tässä yhteydessä seuraavat Tilastokeskuksen määrittelemät toimialat (TOL 2008): Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus, Kuljetus ja varastointi, Majoitus- ja ravitsemistoiminta, Informaatio ja viestintä, Rahoitus- ja vakuutustoiminta, Kiinteistöalan toiminta, Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, Hallinto- ja tukipalvelutoiminta, Koulutus, Terveys- ja sosiaalipalvelut, Taiteet, viihde ja virkistys, Muu palvelutoiminta.

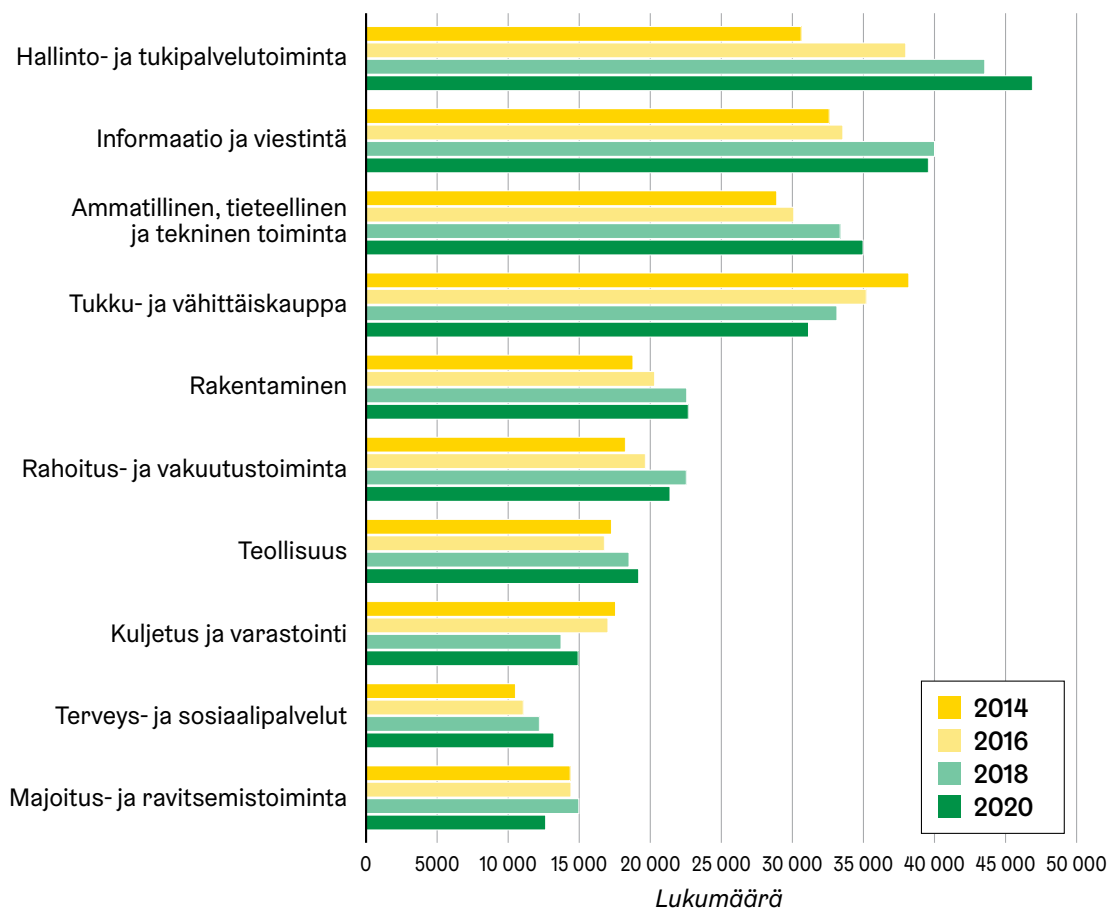
4 Jalostuksen toimialoiksi määritellään tässä yhteydessä seuraavat Tilastokeskuksen määrittelemät toimialat (TOL 2008): Teollisuus, Sähkö-, kaasun- ja lämpöhuolto, Jäähdytysliiketoiminta, Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto, jätteenhuolto ja muu ympäristön puhtaanapito ja rakentaminen.

minnan liikevaihto oli yhteensä noin 87,3 miljardia euroa, josta palvelualojen osuus oli 60,7 prosenttia. Palvelualojen henkilöstön suhteellinen osuus Helsingin elinkeinokokoonaisuudessa on säilynyt melko samansuuruisena vuodesta 2015 lähtien. Jalostuksen osuus liikevaihdosta on Helsingissä miltei 40 prosenttia, eli noin 34,3 miljardia euroa. Noin 16 prosenttia yksityisen sektorin henkilöstöstä työllistyi Helsingissä jalostussektorille vuonna 2020. (SVT, 2022e)

Toimialojen henkilöstömäärien tarkastelu osoittaa nousu- ja laskutrendejä tiettyjen keskeisten toimialojen kohdalla (kuvio 24). Tilastokeskuksen käyttämän ja Eurostatin hyväksymän toimialaluokituksen (TOL 2008) mukaan tukku- ja vähittäiskaupan osuus on henkilöstömäärillä mitattuna laskenut vuodesta 2015 miltei 15 prosenttia. Myös kuljetuksen ja varastoinnin toimiala on kokenut laskua henkilöstömäärissä viime vuosina. Koronapandemiasta voimakkaasti kärsinyt majoitus- ja ravitsemustoiminta on ollut henkilöstön osalta kasvussa vuodesta 2015, mutta vuonna 2020 työllisyys laski toimialalla miltei 3 000 työpaikalla, mikä vastaa noin 18 prosenttia toimialan henkilöstöstä.

Palvelualoista nousua henkilöstömäärissä on ollut etenkin hallinto- ja tukipalvelutoiminnassa sekä informaatio- ja viestintäalalla. Hallinto- ja tukipalvelutoiminnan nousua selittää ennen muuta vuokratyön lisääntyminen. Informaatio- ja viestintäalalla nousua on ollut henkilöstömäärässä mitattuna 20 prosenttia vuodesta 2015 vuoteen 2020. Koronapandemiakaan ei ole vähentänyt etätyöskentelyyn hyvin soveltuvan toimialan henkilöstömäärää. (SVT, 2022e)

Kuvio 24. Yritysten henkilöstön lukumäärän kehitys Helsingissä eri toimialoilla.
Aineistolähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri

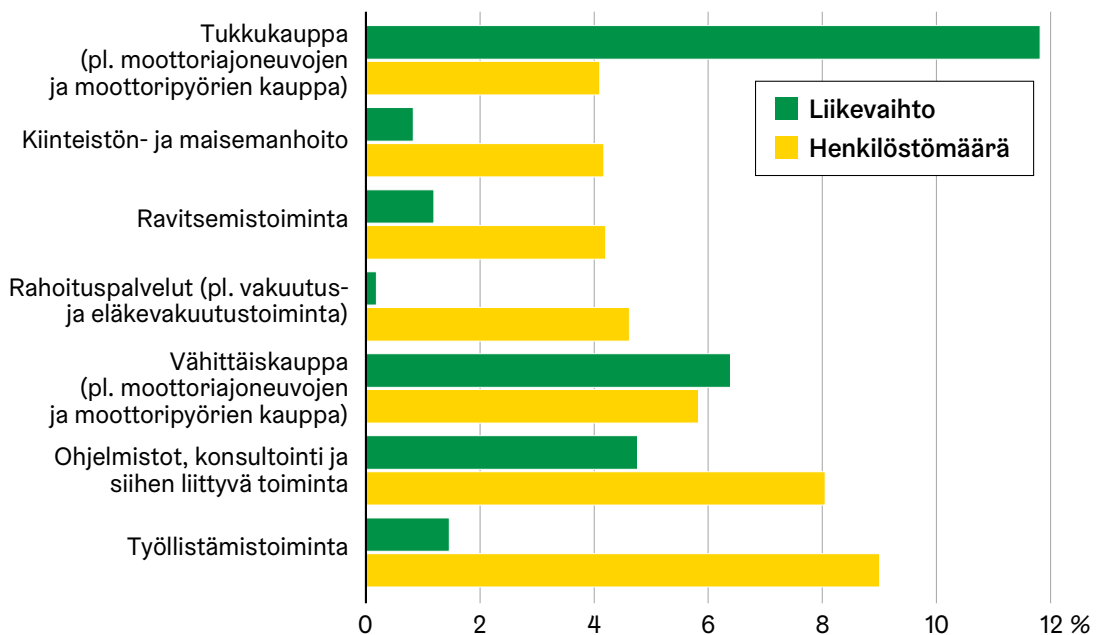


Hallinto- ja tukipalvelutoiminta on yritysten henkilöstömäärällä mitattuna suurin yksityinen toimiala Helsingissä. Toinen yleinen ja kasvava toimiala Helsingissä on informaatio ja viestintä. Toimialan tulevaisuus näyttää valoisalta, sillä ohjelmistojen kehitykselle ja alaan liittyvälle konsultoinnille on suurta kysyntää. Helsinki on myös Euroopan mitapuulla yksi keskeisimmistä ICT-alan keskittymistä, sillä alalla työskenteleviä on suhteessa muihin työntekijöihin Helsinki-Uusimaan alueella eniten Euroopassa heti Tukholman jälkeen. (European Commission, 2021)

Vuonna 2020 hallinto- ja tukipalvelutoiminnan alle sijoittuva työllistämistoiminta työllisti reilut 25 000 henkeä eli yhdeksän prosenttia Helsingin yksityisen sektorin työntekijöistä. Ohjelmistoihin liittyvä toiminta ja vähittäiskauppa ovat toiseksi ja kolmanneksi suurimmat työllistäjät Helsingissä. Yli 11 000 työntekijää työllistävä tukkukauppa on henkilöstömäärällään toimialoista seitsemänneksi suurin ja sillä on kaupungin suurin liikevaihto yksittäisistä toimialoista – noin 10,3 miljardia euroa eli vajaa 12 prosenttia Helsingin yritysten kokonaisliikevaihdosta vuonna 2020. Tukkukaupassa liikevaihto on suuri, sillä volyyymi on korkea ja liiketoiminta perustuu ensisijaisesti tuotteiden välittämiseen.

Jalostukseen kuuluvien toimialojen piirissä merkittävimmät toimialat liikevaihdolla mitattuna vuonna 2020 olivat elintarvikkeiden valmistus (8,6 prosenttia), paperin sekä paperi- ja kartonkituotteiden valmistus (8,0 prosenttia) ja talonrakentaminen (4,2 prosenttia). Informaatio- ja viestintäalan piiriin kuuluva ohjelmistot, konsultointi ja siihen liittyvä toiminta on noin 4,2 miljardin euron liikevaihdolla tukkukaupan, jalostuksen ja kiinteistönvälityksen ulkopuolisista toimialoista Helsingin suurin. Edellä mainittujen toimialojen lisäksi myös kustannustoiminta (3,3 mrd. €), liikkeenjohdon konsultointi (2,0 mrd. €) ja televiestintä (2,0 mrd. €) ovat liikevaihdon kannalta merkittäviä toimialoja. (SVT, 2022e)

Kuvio 25. Henkilöstömäärällä mitattuna suurimmat yksityiset toimialat Helsingissä. Aineistolähde: Tilastokeskus, yritysrekisteri



Tilastokeskuksen yritystietokannan mukaan yritysten määrä on ollut Helsingissä viime vuosina kasvussa, sillä vuodesta 2018 eteenpäin jokaisella kvartaalilla vuoden 2021 toiselle neljännekselle saakka aloittaneita yrityksiä on ollut lopettaneita yrityksiä enemmän. Vuoden 2021 aikana Helsingissä pantiin vireille 488 konkurssia, mikä on noin neljä prosenttia enemmän kuin vuonna 2020. Koronapandemia ei näytä vuoden 2022

alkuun mennessä kuitenkin aiheuttaneen Helsingissä aiemmin pelättyä konkurssi-aaltoa. (SVT, 2022k)

Suurilla yksittäisillä työnantajilla on merkittävä kokonaisvaikutus Helsingin elinkeinoelämään. Yli 50 henkeä työllistäviä yrityksiä on vain 2,5 prosenttia alueen yrityskannasta, mutta niissä työskentelee 57,3 prosenttia alueen työntekijöistä ja ne vastaavat miltei puolesta Helsingin liikevaihdosta. Helsingin kolme suurinta yksityisen sektorin työllistäjää vuonna 2020 olivat Nordea (3 717 hlöä), HOK-Elanto (3 183 hlöä) ja ABB (2 906 hlöä). Etenkin suuret palvelualan yritykset hakeutuvat tyypillisesti väestökeskitymiin ja suurimpiin kaupunkeihin. Valtaosa Helsingissä toimivista yrityksistä (91,3 %) työllistää alle 10 henkeä. Helsingin yrityksissä oli vuonna 2020 keskimäärin 5,5 työntekijää. (SVT, 2022e)

Innovaatiotoiminta, osaaminen ja kasvuyritykset

Helsingin taloudellisen elinvoimaisuuden taustalla ovat alueen vahva innovaatiotoiminta, korkea väestön koulutus- ja osaamis pohja sekä uudistuva ja uutta luova elinkeinoelämä. Kaupungin pitkän aikavälin kestävä taloudellinen kasvu ja korkean jalostusarvon taloudellinen toiminta pohjautuvat juuri työn tuottavuuteen ja siihen vaikuttaviin teknologiseen kehitykseen ja osaavaan työvoiman saatavuuteen. Osaamisen, innovaatioiden ja uudistuvan yrityssektorin rooli korostuvat kaupungin palveluvaltaisessa taloudessa.

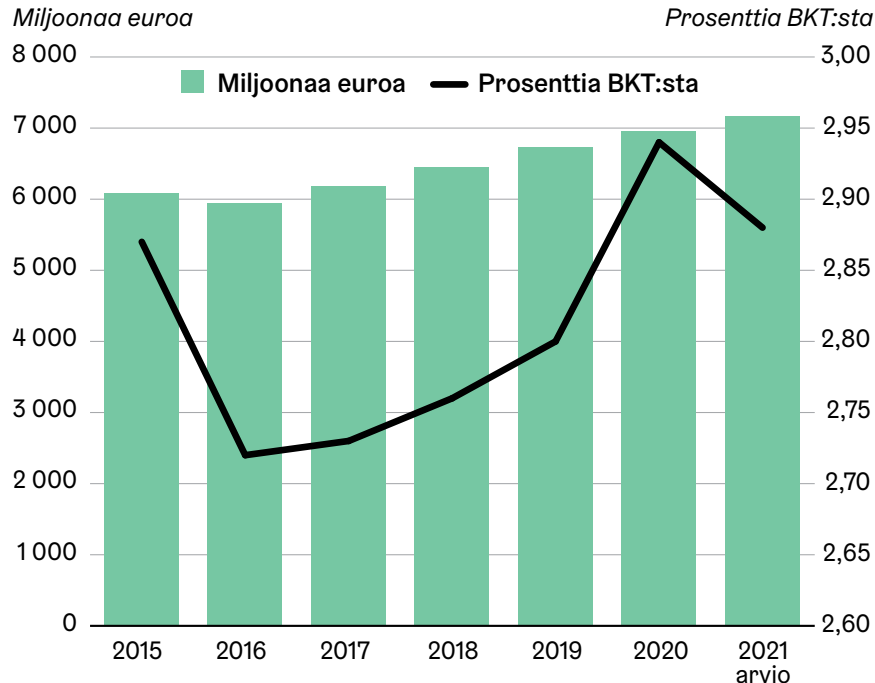
Helsingin seudun innovatiivisuus kytkeytyy talouskasvun näkökulmasta kokonaistuottavuuteen (Aghion & Howitt, 2007; Stenborg ym., 2019), kun uudella teknologialla ja tiedolla saadaan samalla työpanoksella ja pääomalla enemmän aikaan. Helsingin tavoite talouden kestävästä kasvusta pohjautuu siten innovaatiotoiminnan mahdollistamiseen ja sen edistämiseen alueella. Innovaatiotoiminta viittaa yritysten ja julkisen sektorin toimintaan, joka edellyttää resursseja (esim. tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus ja henkilöstö) ja sen tueksi suunnattuja prosesseja (esim. yrityksen tuotekehitysosasto tai tutkimuslaitos) (OECD/Eurostat, 2018: 247). Seuraamalla trendejä ja yhteiskunnassa tapahtuvia muutosprosesseja kaupungin on mahdollista tukea innovaatiotoimintaa jatkossakin.

Euroopan komission vuosittain teettämän alueellisen innovaatiotutkimuksen mukaan Helsinki-Uusimaa on yksi Euroopan innovatiivisimmista alueista pohjoismaisten pääkaupunkiseutujen rinnalla. Helsingin ja Uudenmaan vahvuuksia ovat muun muassa 25–34-vuotiaan väestön korkea koulutustaso ja työikäisen väestön koulutautuminen työelämän ohessa. Alueella panostetaan myös voimakkaasti tutkimus- ja kehitystoimintaan ja informaatioteknologinen ymmärrys on korkeatasoista (European Commission, 2021).

Helsingin seudun edellytykset innovaatiotoiminnalle ovat todistetusti vahvalla pohjalla (Ahtiainen ym., 2021). Vuodesta 2016 lähtien tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot ovat olleet seudulla lievässä kasvussa. Vuonna 2020 koko maan em. menot olivat yli 6,9 miljardia euroa, josta Uudenmaan osuus oli noin 3,4 miljardia. Koko Suomen menoista Helsingin seudun tutkimus- ja kehittämistoiminnan menojen osuus on lähes puolet. Elinkeinoelämä puolestaan muodostaa lähes 50 prosenttia seudun tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista. Myös tutkimus- ja kehittämistoiminnan henkilöstö on kasvanut erityisesti vuodesta 2017 alkaen. Lisäksi innovaatiotoiminnan onnistumista indikoivan patenttihakemusten määrän suhteen Uusimaa vastasi vuonna 2020 noin 60 prosentista koko Suomen patenttihakemuksista (Ahtiainen ym., 2021). Uudenmaan vahva asema patenttihakemusten alueena perustuu erityisesti pääkaupunkiseutuun, jossa on laaja yliopistosektori, merkittävä tutkimuslaitosten keskittymä ja suuri määrä korkean teknologian ja osaamisen yrityksiä. Tutkimukseen ja innovaatioita edistäviin toimiin on syytä kohdistaa resursseja myös tulevaisuudessa. Korkea osaamistaso ja kehi-

tystoimintaan kannustava ilmapiiri tuovat alueelle huippuosaamista, joka mahdollistaa otollisen toimintaympäristön elinkeinoelämälle myös tulevaisuudessa (Hall ym., 2010).

Kuvio 26. Suomen TKI-menot ja niiden osuus bruttokansantuotteesta 2015–2021



Työn tuottavuuteen vaikuttavat myös työpanoksen laatu ja työpanoksen määrä (Stenborg et al, 2019). Helsingin aikuisväestössä korkeakoulutettujen osuus on korkea Suomen ja Euroopan mittakaavassa. Helsingiläisistä 25–64-vuotiaista 52 prosenttia on suorittanut korkea-asteen tutkinnon, kun muualla Suomessa korkeakoulutettuja on 39 prosenttia työikäisistä. Tohtorin- tai lisensiaatintutkintoon Suomessa valmistuvista jopa 46 prosenttia suorittaa tutkinnon pääkaupunkiseudulla sijaitsevassa yliopistossa. Koko maan tasolla ylemmän korkeakouluasteen tutkinnoista noin 25 prosenttia suoritetaan Helsingissä. Helsinki myös vetää korkeasti koulutettuja töihin muualta Suomesta. Helsingissä ylemmän korkeakouluasteen tai tutkijakoulutusasteen työpaikkojen osuus on miltei tuplaantunut vuoteen 2000 verrattuna. Kokonaisuudessaan Helsingin työpaikoista noin neljännes muodostuu ylemmän korkeakouluasteen tai tutkijakoulutusasteen työpaikoista. Vuoteen 2000 nähden ero on merkittävä, sillä tuolloin vastaava osuus oli vain hieman yli kymmenys. Uudellamaalla tohtorikoulutuksen saaneista henkilöistä merkittävä osa, noin 70 prosenttia, työskentelee muualla kuin yliopistosektorilla.

Uudistuva ja uutta luova yritystoiminta on Helsingin talouskasvun tärkein ajuri. Eri-tyisesti työn tuottavuuteen vaikuttavat tuottavuuden kasvu yrityksissä sekä yrityssectorilla tapahtuva työvoiman siirtyminen matalan tuottavuuden yrityksistä korkeamman tuottavuuden yrityksiin (“luova tuho”; Stenborg ym., 2019: 12). Kaupunki on siksi pyrkinyt aktiivisesti edistämään taloutta uudistavaa yrittäjyyttä toimimalla houkuttelevana alustana uuden liiketoiminnan synnyttämiseksi sekä uusien ideoiden kokeiluille ja kehittämiselle. Esimerkiksi Helsinki on ollut mahdollistamassa kaupungin omistaman Maria 01 startup-kampuksen kautta uuden yrittäjyyden muodostumista keskellä kaupungin keskustaa. Maria 01 on pohjoismaiden johtava startup-kampus, jossa toimii noin 1400 jäsentä, 180 startupia, 23 partneriyritystä ja 22 paikallista ja kansainvälistä sijoittajaverkoston jäsentä. Lisäksi kaupungissa järjestetään vuosittain tunnettu

startup-tapahtuma Slush, joka kerää kansainvälisesti huipputason yrittäjiä, sijoittajia ja yrityksiä kaupunkiin.

Helsingin kasvavan talouden ja yrityssektorin tuottavuuden nousun kannalta oleellista on myös yritysten mahdollisuudet kasvattaa liiketoimintaa ja työllistää alueen väestöä. Helsingin seutu on Suomen merkittävin kasvuyritysten keskittymä. Esimerkiksi seurantajakson 2017–2020 aikana Helsingin seudulla toimi 418 kasvuyritystä, joiden henkilöstö seurantajakson lopussa oli yhteensä noin 47 800 työntekijää ja liikevaihto 11,4 miljardia. Seudulla toimii siten noin 40 prosenttia kaikista Suomen kasvuyrityksistä. Seurantajaksolla 2017–2020 ne vastasivat koko maan tasolla 53 prosenttia kasvuyritysten henkilöstöstä ja 63 prosenttia liikevaihdosta. Kasvua henkilöstössä oli noin 147 prosenttia ja liikevaihdossa 54 prosenttia. Kasvuyritykset loivat uusia työpaikkoja noin 28 500 vuosien 2017–2020 aikana. Liikevaihdon lisäys oli puolestaan hieman alle 4 miljardia. Koronapandemian voidaan olettaa vaikuttaneen työpaikkojen ja liikevaihdon kasvuun, sillä verrattuna edeltävään seurantajaksoon (2016–2019) työpaikkojen lisäyksen määrä jäi noin 7 400 henkilöä pienemmäksi ja liikevaihdon lisäys tippui noin miljardilla eurolla.

Helsingin maine on kokonaisuudessaan vahvistunut startupien ja riskirahoituksen kohdealueena. Helsingissä toimii nykyisin runsaasti riskirahoitusta ja pääomasijoituksia keränneitä ja uutta teknologiaa ja palveluita kehittäviä innovatiivisia yrityksiä. Koronapandemia ei näytä vähentäneen pääomasijoitusten määrää. Pandemiasta huolimatta vuonna 2021 Helsingissä startupit ja kasvuyritykset keräsivät riskirahoitusta ennätysmäisen summan, noin 994 miljoonaa euroa, ja vuoden 2022 toukokuuhun mennessä rahoitusta on kertynyt jo melkein miljardi euroa (Lähde: Dealroom.co). Huomionarvoista on etenkin ollut yksittäisten sijoitusten kokoluokan huomattava kasvu viimeisten vuosien aikana, kuten tammikuussa 2021 Wolt Oy:n keräämä 440 miljoonan euron rahoitus ja helmikuussa 2022 Relx Oy:n vastaanottama 500 miljoonan euron rahoitus. Suoran taloudellisen vaikutuksen lisäksi uutta teknologiaa kehittävät innovatiiviset yritykset uudistavat kaupungin palvelurakennetta ja näin ollen vahvistavat Helsingin vetovoimaisuutta yritysten ja osaavan työvoiman sijoittumiskohteena.

Elinkeinoelämän muutostrendit ja Helsingin talouden tulevaisuus

Valtaosa maailman maista on globaalin markkinajärjestelmän rakenteen johdosta riippuvaisia kansainvälisen talouden tilanteesta ja ulkopuolisista rahoitusjärjestelmistä. Voimakkaista riippuvuussuhteista huolimatta kansalliset taloudet ja niiden toimintaa ohjaavat valtiolliset päätöksentekijät voivat erilaisten interventoiden muodossa vahvistaa maan kilpailukykyä ja lujittaa sietokykyä ulkopuolelta tulevia kriisejä vastaan. Suomessa luottamus instituutioihin on korkealla, korruptio kansainvälisten mittareiden valossa vähäistä ja kansa on useamman seurantavuoden aikana julistettu riippumattomien tutkimuslaitosten johdosta maailman onnellisimmaksi (Helliwell ym., 2022). Näin ollen Suomi ja sen pääkaupunki Helsinki omaavat vahvat edellytykset talouskasvulle ja sosiaalisen hyvinvoinnin kehitykselle pitkällä aikavälillä.

Helsingin yritystoiminnan ja alueen talouden tulevaisuutta määrittävät kasvavassa määrin kyky ottaa käyttöön uutta teknologiaa, uudistaa elinkeinorakennetta ja tarjota näiden kautta työpaikkoja ja palveluita alueen asukkaille. Lähivuosien keskeisinä muutostekijöinä Helsingille ovat koronapandemiasta toipuminen ja Ukrainan sodan vaikutusten hallinta. Pitkällä aikavälillä puolestaan Helsingin yritysten toimintaympäristön keskeisiä muutostrendejä ovat kaupungistuminen, talouden vihreä siirtymä ja digitalisaatio. Lisäksi Helsingin talouden tulevaisuuden keskiössä on osaava ja riittävä työvoima.

Kaupungistumisella tarkoitetaan kaupunkiympäristöjen laajenemista ja kasvua, kun ihmiset muuttavat kasvavassa määrin kaupunkeihin ja niiden ympäristöihin asumaan. Koronapandemiasta huolimatta kaupungistumisen voidaan olettaa jatkuvan lähitulevaisuudessa. Kyseessä on laajasti ajateltuna jälkiteollisen palveluyhteiskunnan muodostuminen, kun taloudessa enää murto-osa työvoimasta työskentelee alkutuotannossa tai raskaassa teollisuudessa suurten kaupunkien ulkopuolella. Kaupungistuminen tuo mukanaan uusia haasteita, kun kaupunkiympäristöistä tulee entistä suurempia ja monimutkaisempia kokonaisuuksia. Suuri väestötiheys ja asukasmäärät asettavat etenkin rakennetun ympäristön, kaupungin palvelutarjonnan ja liikenteen infrastruktuurin uusien haasteiden alle.

Kaupunkitalouden ja siinä toimivien yritysten keskeiseksi haasteeksi on myös muodostunut siirtymä kohti ympäristön kannalta kestävämpiä toimintamalleja. Ilmastonmuutos koskettaa jokaista kaupunkia ja tuo mukanaan tarpeen päästöjen vähentämiselle sekä puhtaan energiateknologian käyttöönotolle. Kaupungistumisen ja kasvaneiden liikennemäärien myötä myös paikalliset ilmansaasteet voivat muodostua uhkaksi kaupunkilaisten terveydelle. Kestävämpään talouteen siirtyminen, eli niin sanottu vihreä siirtymä, tuo toisaalta Helsingille mahdollisuuksia parantaa kaupungin ympäristöä viihtyisämmäksi asukkaille sekä tarjoaa kaupungin elinkeinoelämälle kannustimia kehittää uusia ratkaisuita ja näin ollen luoda uutta liiketoimintaa. Vihreä siirtymä tuo elinkeinoelämälle useita mahdollisuuksia osallistua puhtaan energiantuotannon, kiertotalouden ja resurssitehokkuuden arvoketjujen osiin, joiden pohjalta voidaan löytää myös kasvavaa vientiä ja kansainvälistymiseen tähtäävää uutta liiketoimintaa. Venäjän Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan myötä vihreä siirtymä saa myös vahvan ulko- ja turvallisuuspoliittisen lisäulottuvuuden ja tarpeen löytää uusia korvaavia energialähteitä kaupungissa.

Helsingin elinkeinoelämän tulevaisuuden keskiössä on siis ennen kaikkea teknologinen kehitys, jonka avulla voidaan ratkaista kaupunkiympäristöjen haasteita ja luoda uutta älykästä kaupunkiympäristöä yrityksille ja asukkaille. Erityisesti merkittävänä globaalina muutostrendinä digitalisaatio on jo nyt muokannut vahvasti yritysten kilpailuympäristöä, kuluttajien tottumuksia, kaupunkien palvelurakennetta ja yleisesti ihmisten tapoja toimia keskenään. Digitalisaatio viittaa tässä yhteydessä digitaalisen teknologian tarjoamiin toimintamahdollisuuksiin yksilöille, yrityksille ja uusia ratkaisuita luovalle yrittäjyydelle (Autio ym., 2017). Digitaalisessa taloudessa perinteiset talouden kustannukset kuljetuksen, kopioinnin, etsinnän, seuraamisen ja vahvistamisen osalta ovat lähellä nollaa (Goldfarb & Tucker, 2019). Tämä mahdollistaa täysin uusien palvelumuotojen ja liiketoiminnan kehittämisen. Esimerkiksi digitalisaation myötä on mahdollista luoda ja kehittää ”älykästä kaupunkia”, jolla tavoitellaan resurssien käytön tehostamista ja kokonaan uusien palvelumuotojen ja infrastruktuurin hallintajärjestelmien muodostamista.

Älykaupunkikehitys nojaa digitaaliseen infrastruktuuriin, jonka osista erityisesti tärkeitä uudelle arvonluonnille ovat digitaalisuus ja digitaaliset hyödykkeet (esim. data, ohjelmistot, algoritmit, rajapinnat, tekoäly) sekä digitaalisuuden mahdollistava verkoteknologia (esim. sensorit, pilvipalvelut, langaton tietoliikenne ja mobiiliteknologia). Älykaupunki voi tuoda yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja samalla mullistaa useita kaupungin kannalta keskeisiä toimintoja, kuten energiantuotantoa, rakennettua ympäristöä ja kiinteistöjä sekä liikennettä, jätehuoltoa ja logistiikkaa.

Digitalisaation ja digitaalisen talouden myötä on kehittynyt uusi taloudellisen kanssakäymisen ja organisoinnin muoto, alustatalous (Parker ym., 2016; Cusumano ym., 2019). Alustatalous on kasvattanut merkitystään viime vuosina ja koskettaa erityisesti kaupunkiympäristöjä. Kaupungeissa on tarpeeksi käyttäjiä ja asiakkaita uusille alustamaisille palveluille sekä kehittäjiä, tuottajia ja toimijoita uusien palveluiden kehittämiseen

ja järjestämiseen. Alustatalous on nyt jo mullistanut useissa kaupungeissa esimerkiksi liikenteen palveluita, majoituspalveluita ja ravintolatoimintaa. Alustatalouteen perustuvia liiketoimintamalleja käyttävät yritykset ovat nykyisin markkina-arvoltaan maailman suurimpia ja arvokkaimpia yrityksiä. Alustojen myötä myös alustatyö kasvattaa merkitystään kaupungeissa, joka näkyy jo katukuvassa esimerkiksi ruokalahettien myötä. Alustatalous tuo Helsingin elinkeinoelämälle mahdollisuuden uusille jakelukanaville (esim. digitaaliset markkinapaikat ja kaupat), joiden kautta voidaan suoraan saavuttaa globaali asiakaskunta. Lisäksi vielä on näkemättä missä määrin alustamaiset uudet palvelumuodot muokkaavat kaupungin keskeisiä palveluita, kuten terveydenhuoltoa, opetusta ja julkista liikennettä (Gustafsson ym., 2022).

Helsingin talouden tulevaisuuden yleisenä kehitystä ohjaavana tekijänä on pysyvä kilpailukykyisenä ja vetovoimaisena kaupunkialueena yritystoiminnalle, tutkimus- ja kehitystoiminnalle ja osaavan työvoiman sijoittumiselle. Kaupungin on tärkeää jatkaa innovaatiotoiminnan, elinkeinotoiminnan ja yritysten kasvun hyvien edellytysten luomista ja mahdollistaa oman sääntelyn ja toiminnan kautta uusien innovaatioiden ja palveluiden kehitys. Lisäksi eritoten digitalisaatio tarjoaa kaupungille mahdollisuuksia kehittää omia palveluitaan tuottavampaan, yksilökohtaisempaan, kestävämpään ja laadukkaampaan suuntaan. Monimutkaistuvien kaupunkiympäristöjen takia palveluntuotannossa on tärkeää hyödyntää myös innovatiivisten yritysten, ulkopuolisten palveluntarjoajien ja muiden toimijoiden ratkaisuita ja innovaatiopotentiaalia. Tähän alustatalouden mekanismit tuovat valmiita ratkaisuita, joiden kautta organisoida kaupungin taloudellisen ympäristön perusedellytyksiä ja oman palveluntarjonnan järjestämistä.

Matkailusektorin kehitys koronapandemian aikana

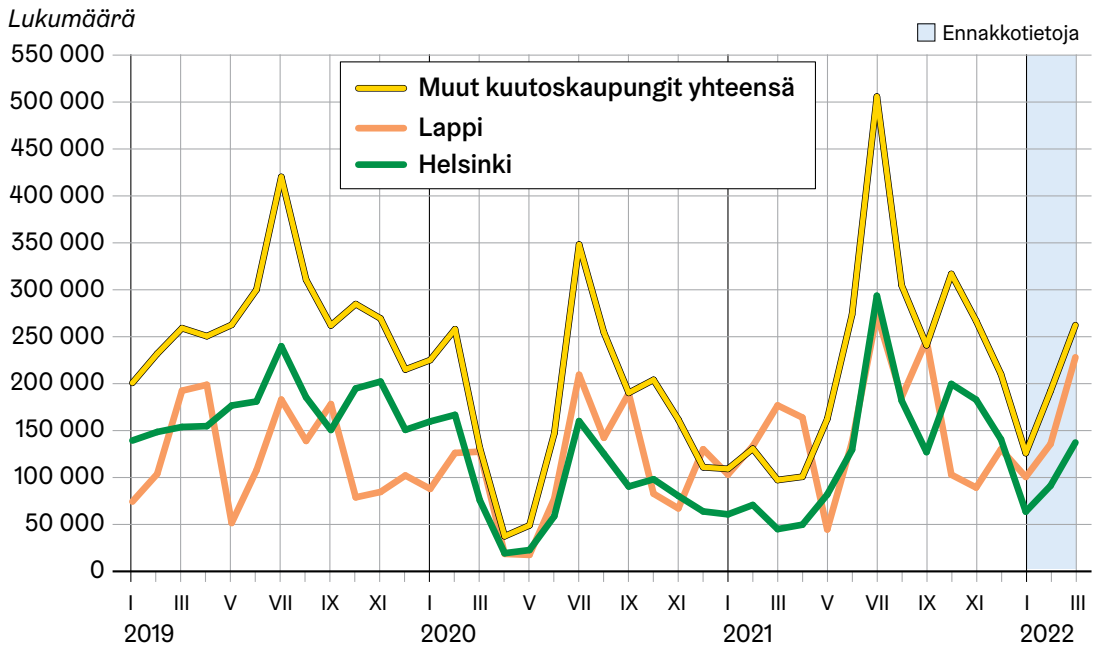
Helsinki on Suomen kansainvälinen kaupunki. Vuodesta toiseen kaupungissa vieraillee enemmän matkailijoita kuin muissa Suomen kunnissa. Helsinki-Vantaan lentokenttä on ylivoimaisesti maan vilkkain ja Helsingin Satama oli vielä ennen pandemiaa Euroopan vilkkain ulkomaaliikenteen matkustajasatama. Hyvät yhteydet ulkomaille lisäävät Helsingin vetovoimaa myös kansainvälisten yritysten näkökulmasta, sillä toimialan laajentaminen toiseen maahan helpottuu toimivien liikenneyhteyksien myötä.

Matkailuun ja kansainväliseen liikehdintään on 2020-luvun myötä tullut merkittäviä muutoksia, jotka ovat hankaloittaneet maiden rajojen yli liikkumista. Keväällä 2020 alkaneen koronapandemian vaikutuksia matkailuun on tarkasteltu ja yritetty ennakoita pandemian alusta asti. Parhaillaan taas pohditaan Venäjän helmikuussa Ukrainassa aloittaman hyökkäyssodan vaikutuksia.

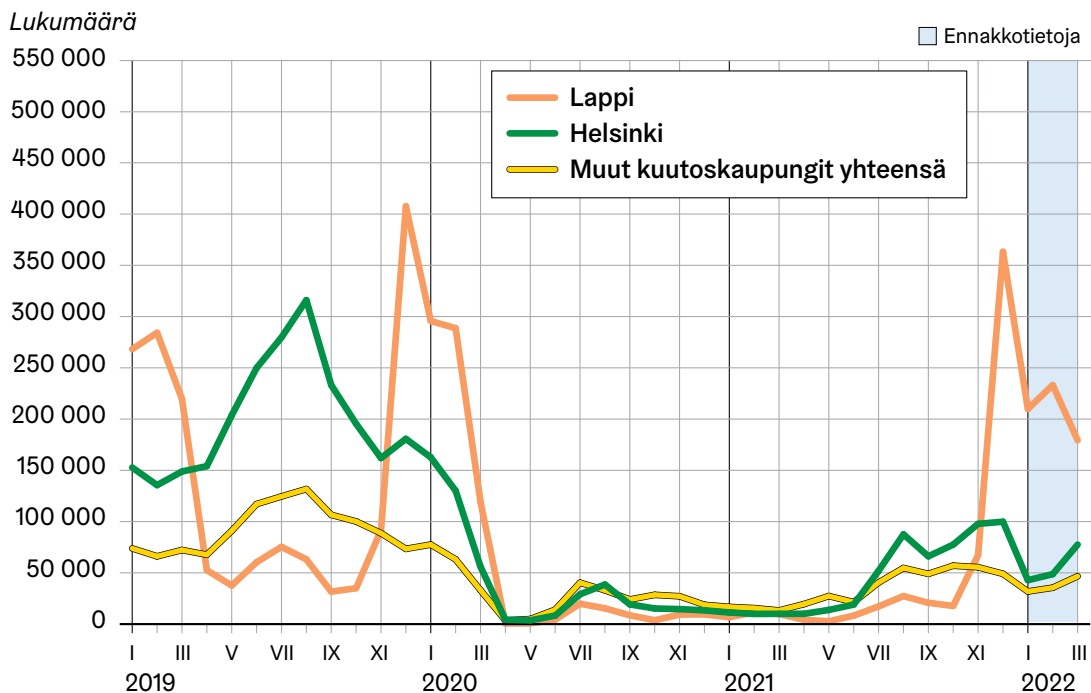
Matkailu on kasvanut liki koko tilastoidun historian, ja se on selvinnyt monista aiemmistakin kriiseistä. Koronapandemian edetessä keskustelut kääntyivät varsin yleisesti siihen suuntaan, että pandemia ei lopulta tule aiheuttamaan mitään suurta murrosta matkailussa, ja että matkailu tulee lisääntymään pandemian jälkeen. Tilastollinen seuranta vahvistaa näitä ennakoiteja. Matkailun kysyntä ja tarjonta jatkavat kasvamistaan, eikä muutoksia ole näköpiirissä. Kriisit muuttavat ja tulevat muuttamaan kuvaa väliaikaisesti, mutta isossa kuvassa kehitys jatkuu entisellään.

Koronapandemiasta aiheutunut matkailukysynnän lasku vähensi matkailua suhteellisesti eniten suurilla kaupunkiseuduilla. Tämän maailmanlaajuisen ilmiön taustalla on useita syitä. Työmatkailu kohdistuu usein kaupunkeihin, ja kun työmatkailu putosi lähes nolnaan, iso osa matkailusta jäi kertaheitolla pois. Työmatkailun vähenemisen vaikutus on erityisen suuri juuri pääkaupungeissa, joihin moni liiketoiminnan ja julkisen sektorin toiminta on keskittynyt. Esimerkiksi Helsingin osuus kaikista Uudellamaalla rekisteröidyistä yöpymisistä on ollut lähes kahden kolmanneksen luokkaa, ulkomaiden matkailijoiden osalta jopa kolme neljäsosaa. (SVT, 2021)

Kuvio 27. Kotimaiset rekisteröidyt yöpymiset Helsingissä, muissa kuutoskaupungeissa yhteensä ja Lapissa kuukausittain 2019–2022 (maaliskuu). Aineistolähde: Tilastokeskus



Kuvio 28. Ulkomaiset rekisteröidyt yöpymiset Helsingissä, muissa kuutoskaupungeissa yhteensä ja Lapissa kuukausittain 2019–2022 (maaliskuu). Aineistolähde: Tilastokeskus



Kun matkailun ulkomainen kysyntä romahti Suomessa koronapandemian alussa, kotimainen matkailukysyntä kasvoi. Matkailukysynnän kasvun pääpaino kohdistui Helsingin ulkopuolelle: sinne, mistä koettiin löydettävän jotain arjesta poikkeavaa. Lisäksi kaupunkeja vältettiin matkakohteina koronaturvallisuuteen liittyvistä syistä.

Kansainvälisen kysynnän putoaminen heijastui Helsingin tapaan matkailulukuihin myös muissa Pohjoismaiden pääkaupungeissa. Näiden kunkin kansallinen merkitys matkailulle on huomattava jo siksi, että ne ovat pääkaupunkeja, mutta myös logististen syiden takia. Vaikka matkailun kysyntä tilastojen valossa siis putosikin, matkailutoimin-

ta ei pysähtynyt. Se kohdistui uusiin suuntiin ja kysynnän rakenteet osittain muuttuivat – luultavasti kuitenkin vain väliaikaisesti. Ulkomaisten sijaan matkustettiin kotimaassa ja entistä useammin majoituspaikaksi vuokrattiin mökki.

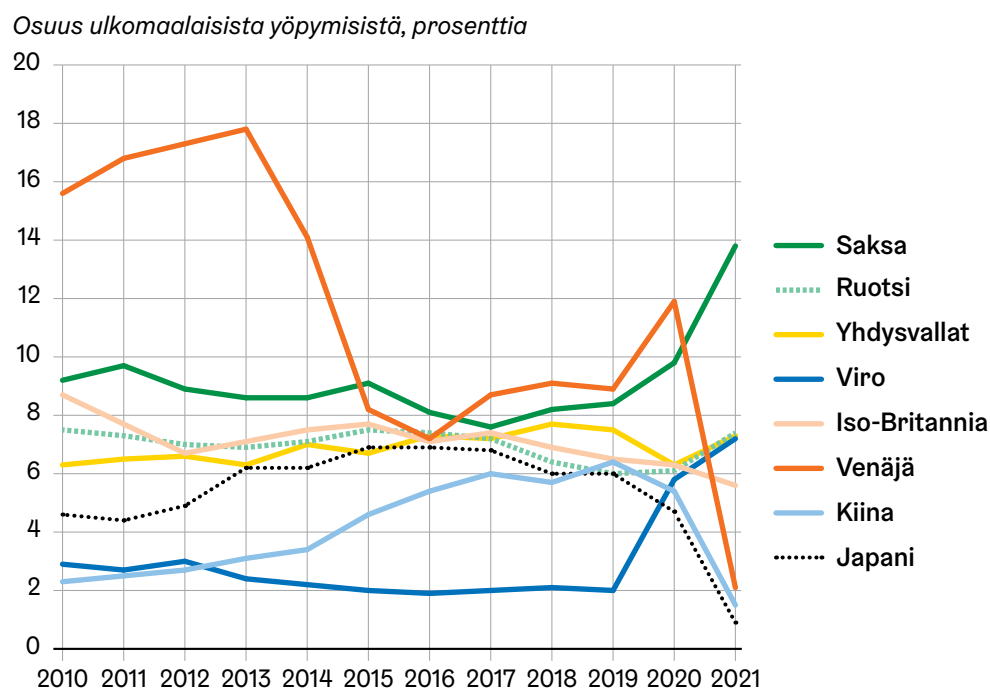
Kuten on havaittu, matkailun kysyntä muuttuu silmänräpäyksessä, mikäli toimintaympäristössä tapahtuu jokin yllättävä muutos. Tarjonnan muutokset ovat hitaampia. Vuonna 2019 eli aikana ennen pandemiaa Helsingistä oli majoitustilastossa mukana 74 majoitusliikettä, joista suurin osa oli hotelleja. Huonekapasiteetti vaihteli jonkin verran kuukaudesta riippuen, mutta oli enimmillään elokuussa lähes 11 000 huonetta. (SVT, 2021) Rekisteröimätön kapasiteetti oli Airdna:n (2022) tilastojen mukaan enimmillään kesällä 2019 noin 3 000 kohdetta, eli Airbnb-tyyppisten majoitusvaihtoehtojen osuus oli noussut suhteellisen suureksi.

Vuonna 2020 majoitusliikkeiden määrä majoitustilastossa putosi selvästi. Kesällä 2020 tilastossa oli mukana enää alle puolet aiemmasta määrästä, mutta vuoden lopussa määrä oli jälleen yli 60. Niin ikään rekisteröimätön kapasiteetti kutistui noin puoleen entisestä. Airbnb:n ja vastaavien palveluntarjoajien osuus kapasiteetista oli pudonnut pandemiaa edeltävästä yli 20 prosentista noin kymmeneen prosenttiin.

Vuosi 2021 oli kasvavan kysynnän aikaa. Tällöin kysynnän kasvu kohdistui edelleen pääasiassa pääkaupunkiseudun ulkopuolelle, vaikka yöpymisten määrä lisääntyi myös Helsingissä. Joka tapauksessa suomalaiset matkustivat edelleen pääasiassa kotimaassa, ja ulkomainen kysyntä pysyi vähäisenä.

Keväällä 2022 matkailukysyntä on Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla noussussa. Helsingin matkailu on kuitenkin palautunut hieman hitaammin kuin esimerkiksi muissa Pohjoismaiden pääkaupungeissa. (Mustonen, 2022) Venäjän sota Ukrainassa on muuttanut asetelmaa merkittävästi, ja esimerkiksi Kiinan tilanteeseen liittyy paljon epävarmuuksia. Lentoliikenne Venäjän yli Aasiaan on keväällä 2022 katkolla, mikä on isku Helsinki-Vantaan lentoasemalle, jolle sijainti Aasian ja läntisen maailman välillä on ollut merkittävä kilpailuetu. (Finavia, 2022) Tästäkin huolimatta Finnair, jonka reittien painopiste on osittain vaihtunut Aasiasta Yhdysvaltoihin, tulee kesällä 2022 lentämään yli 300 lentoa päivässä, mikä on jo hyvin lähellä pandemiaa edeltäviä aikoja.

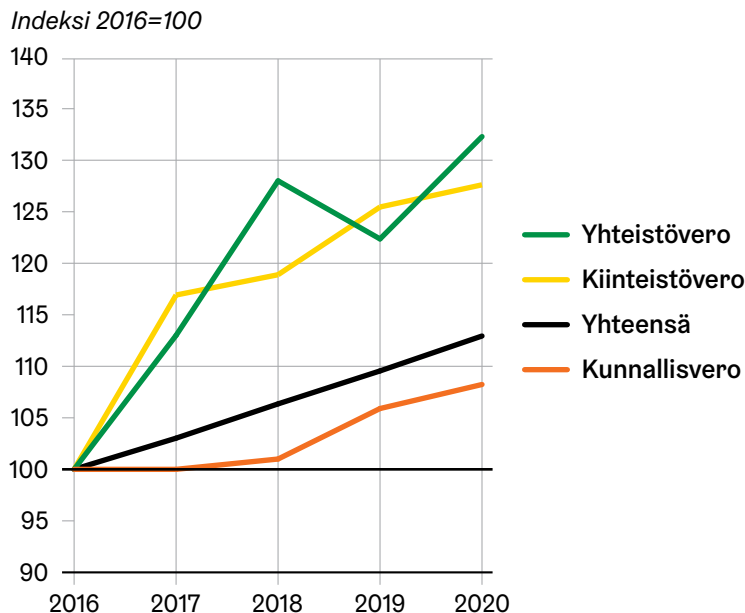
Kuvio 29. Helsingin päämarkkinoiden osuudet ulkomaalaisista rekisteröidyistä yöpymisistä 2010–2021. Aineistolähde: Tilastokeskus



5 Helsingkiläisten ja Helsingin kaupungin taloudellinen hyvinvointi

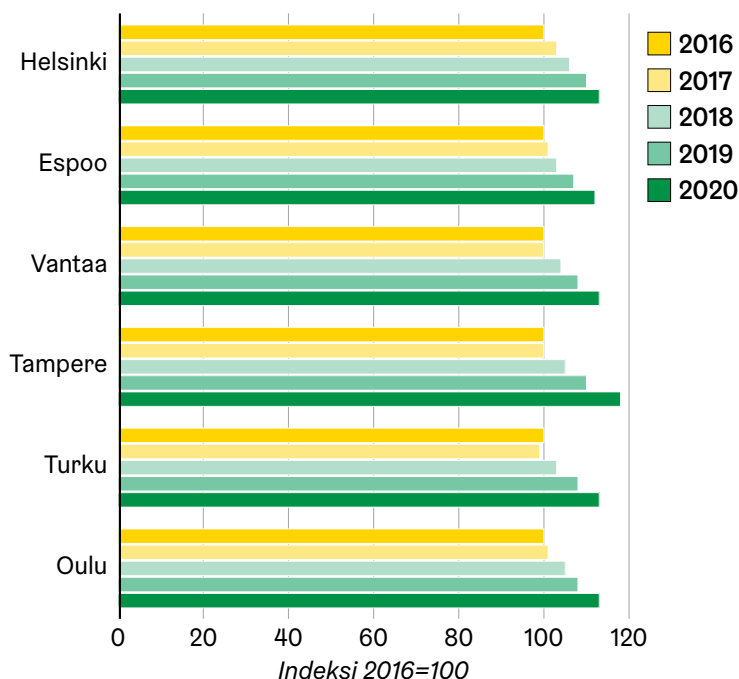
Helsingin kaupungin yhteenlaskettujen verotulojen määrä on kasvanut vakaasti vuodesta 2016 vuoteen 2020 (kuvio 30). Keskeinen huomio on, että myös kunnallisverotulojen määrä itse asiassa kasvoi vuonna 2020, vaikka työttömien määrä lisääntyi ja työllisten määrä väheni. Tämä liittyy niin ikään palkkatulojen kasvuun. Kunnallisverotuksessa työllisten keskimääräisten palkkojen nousun merkitys korostuu. Kunnallisverotukseen sisäänrakennettu progressio aiheuttaa sen, että hyvin pienistä vuosituloista ei makseta juurikaan kunnallisveroa riippumatta siitä, puhutaanko euroista vai prosenteista. Vastaavasti suurituloiset maksavat palkastaan kunnallisveroa sekä prosentuaalisesti että euromääräisesti selvästi keskimääräistä enemmän.

Kuvio 30. Helsingin kuntaverotulojen kehitys 2016–2020. Indeksoitu (2016=100). Aineistolähde: Verofi



Suomen kuuden suurimman kaupungin kuntaverotulot ovat kasvaneet tasaisesti vuodesta 2016 alkaen (kuvio 31). Helsingissä kasvu on ollut suhteellisesti hieman nopeampaa kuin Espoossa ja Vantaalla tai Turussa ja Oulussa. Tampereella vuonna 2020 tapahtunut verotulojen nopea kasvu näyttää liittyvän pääasiassa yhteisöverotulojen nousuun.

Kuvio 31. Kuntaverotulojen kehitys Suomen kuudessa suurimmassa kaupungissa. Indeksoitu (2016=100). Aineistolähde: Verohallinnon tilastotietokanta



Julkinen talous toipuu, mutta velkaantuminen jatkuu

Julkisen talouden tulot ja menot olivat Suomessa vuonna 2021 selvästi paremmassa tasapainossa kuin vuonna 2020. Tähän vaikuttivat varsinkin verotulojen ja sosiaaliturvamaksuista saatujen tulojen kasvu, joka oli seurausta nopeasta talouskasvusta ja työllisyyden kohenemisestä sekä näihin liittyvästä palkkasummien kasvusta. Talouden nousu taantumasta vähensi myös julkisen sektorin elvytys- ja tukitoimien tarvetta. Toisaalta koronaepidemia kuormitti yhä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja lisäsi sen kustannuksia.

Valtiovarainministeriön (VM, 2021) mukaan julkisen talouden alijäämä ei kuitenkaan poistu kokonaan. Julkisessa taloudessa on rakenteellinen alijäämä, jota hyvä suhdannekaan ei korjaa. BKT:n kasvu ja alijäämän pieneneminen käänsivät velkasuhteen laskuun vuonna 2021, mutta talouskasvu hidastuu Suomen Pankin mukaan selvästi jo vuonna 2022. Eniten tähän vaikuttaa Venäjän Ukrainaan kohdistama hyökkäys (Euro ja talous, 2022b). Lisäksi valtion sekä paikallishallinnon ja hyvinvointialueiden alijäämien odotetaan kääntävän velkasuhteen jälleen kasvuun. Valtiovarainministeriö uskoi velkasuhteen nousevan 69 prosenttiin jo ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan (VM, 2021).

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus

Vuonna 2023 voimaan astuva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on merkittävä muutos kuntasektorilla. Uudistus siirtää sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) sekä pelastuspalveluiden (pela) järjestämisen vastuun uusille perustettaville hyvinvointialueille. Kokonaisrahoitusvastuu siirtyy valtiolle, joka myöntää hyvinvointialueille yleiskatteista rahoitusta valtiovarainministeriön laskentamallin mukaisesti. Uudistuksen myötä nykyistä kuntien valtionosuusjärjestelmää muutetaan ja valtiolle siirtyy kunnilta verotuloja, kun suuri osa kunnallisveron ja hieman pienempi osuus yhteisöveron tuotosta siirtyy valtiolle. Hyvinvointialueille siirtyvät myös soten ja pelan kustannukset. Kuntien toimintakate pienenee siirtyvien kustannusten mukaisesti, mikä merkitsee kuntasektorille

budjettiautonomian ja peruspalveluita koskevan toimivallan vähentymistä. Hyvinvointialueiden rahoitusmallin keskiössä ovat niin sanotut sote-palvelutarvekertoimet, jotka perustuvat Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimukseen soten tarvevakioidinnista.

Uudistuksen myötä Helsinki säilyy ainoana kuntana maassa omana hallinnollisena yksikkönä, sillä nykyinen Helsingin kaupunki muodostaa vuonna 2023 Helsingin hyvinvointialueen. Viimeisimmän arvion mukaan Helsingin toimintakate pienenee vuonna 2023 noin 2,3 miljardia euroa, verotulot noin 2,09 miljardia ja valtionosuudet noin 0,1 miljardia. Valtiolta saatava yleiskatteinen rahoitus jättää Helsingille noin 222 miljoonan euron alijäämän vuoden 2022 tason mukaan laskettuna ja verrattuna siirtyviin kustannuksiin. Alijäämää paikataan siirtymätasauksella, joka pienenee vuosittain aina vuoteen 2029 saakka ja asettuu tämän jälkeen lopulliselle tasolle. Lisäksi vaikutuksia kuntatalouteen korjataan järjestelmämuutoksella ja muutosrajoittimella. Vuonna 2023 rahoitukseen sisältyy vuosittaisten hintojen nousun ja tehtävien muutosten mukaiset rahoitustason korotukset, joka on Helsingille noin 114 miljoonaa euroa.

Rahoitusmallin keskiössä olevien palvelutarvekertoimien laskenta on herättänyt kritiikkiä. THL:n toteuttama kerroinlaskenta osana laskentamalleja sisältää epävarmuutta ja tutkimusraportointi epäselvyyksiä. Rahoituslaskelman soten määräytymistekijöistä Helsingin arvot ovat lähellä maan pienimpiä. Myös pelastuspalveluiden (pelan) rahoituksen määräytymistekijät ovat Helsingille erittäin epäedulliset (Aalto, 2022). Uudistuksen tarkat taloudelliset arviot ovat vielä alustavia ja sisältävät epävarmuutta. Rahoituslaskemia päivitetään vuoden 2022 aikana ennen uudistuksen voimaantuloa.

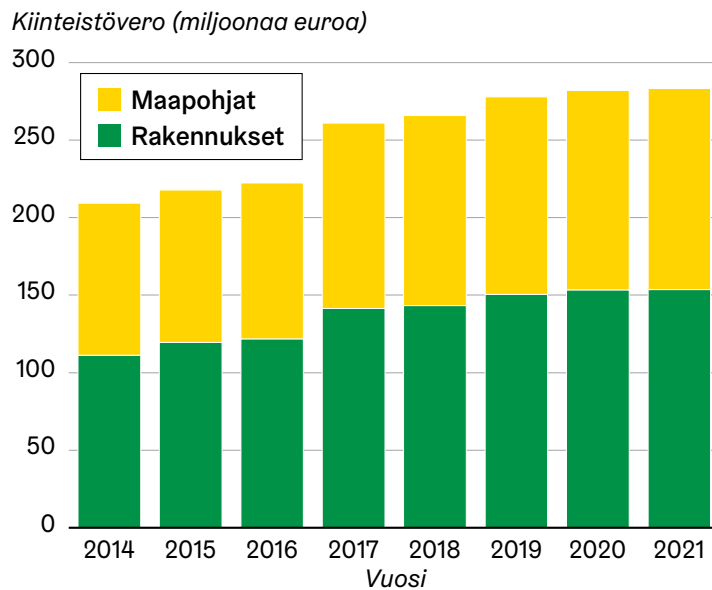
Kiinteistöverouudistus

Kiinteistöverotukseen on valmisteilla laaja uudistus, jonka on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2023. Uudistuksesta julkaistiin hallituksen esitys keväällä 2022. Uudistuksessa verotusarvot lasketaan uudella menetelmällä, jossa käytetään hyväksi toteutuneita kauppahintoja. Vuodesta 2012 lähtien valmisteilla olleen uudistuksen tavoitteena on huomioida aiempaa paremmin maapohjien ja rakennusten markkinahintaiset verotusarvot, jotka ovat jäljessä yleisestä kustannus- ja hintakehityksestä. Verotusarvoihin odotetaan yleisesti nousua rakennuksissa ja maapohjissa, vaikka vaihtelua tulee olemaan kuntien välillä sekä Helsingin tapauksessa myös kaupungin sisällä. Erityisesti maapohjien verotusarvot todennäköisesti nousevat lähes koko maassa ja näihin liittyy huomattavasti suurempi vaihtelu kuin rakennusten verotusarvojen muutoksiin.

Helsingissä verotusarvot tulevat nousemaan uudistuksen myötä, etenkin maapohjan osalta. Maan arvo ja asuntojen markkinahintataso vaihtelevat myös Helsingin sisällä, mistä johtuen verotusarvojen nousu kohdistuu erisuuruisena eri alueille. Verotusarvojen nousu tarkoittanee Helsingille sitä, että ilman suunniteltua veroprosenttien sopeuttamista verotus kiristyy ja verokertymä kasvaa. Vaikka kaupungin tasolla verotusarvot asetetaan verokertymäneutraalisti, niin todennäköisesti kaupungin sisällä korkeamman markkinahinnan asuntojen verotus kiristyy hieman ja matalamman markkinahinnan asuntojen puolestaan kevenee.

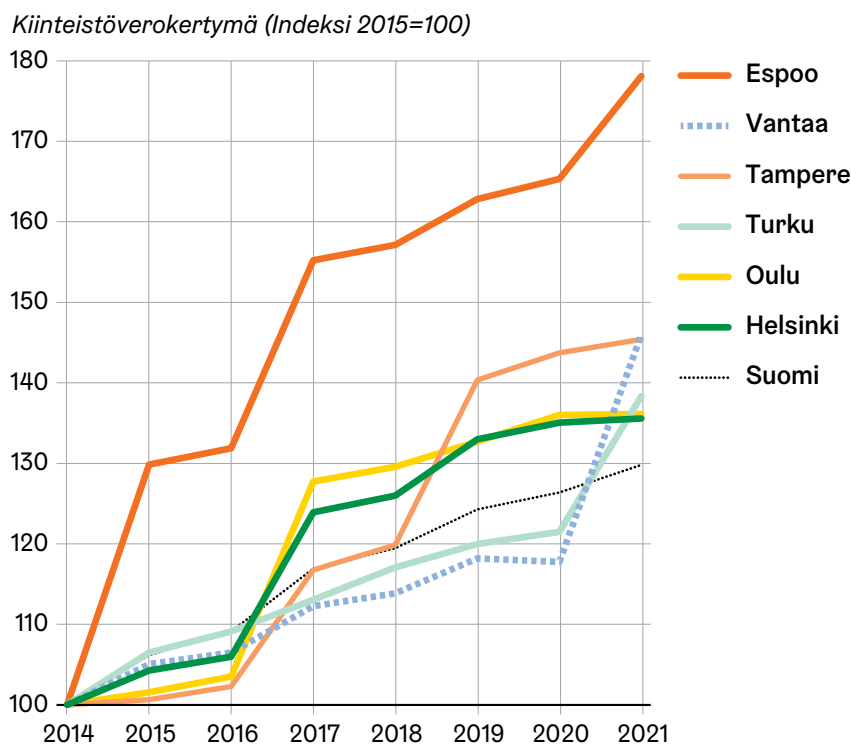
Vuonna 2021 Helsingin kiinteistöverotulot olivat noin 283 miljoonaa euroa, josta rakennusten osuus on noin 154 miljoonaa euroa (54,1 %) ja maapohjien noin 129 miljoonaa euroa (45,9 %). Helsingissä kiinteistöjen verotusarvot olivat yhteensä 38,1 miljardia euroa, mistä rakennusten osuus oli 24,4 miljardia (64,0 %) ja maapohjan 13,6 miljardia (36,0 %). Kiinteistövero määrätty kuntakohtaisten kiinteistöveroprosenttien ja kiinteistöjen verotusarvojen perusteella. Kiinteistöjen verotusarvo saadaan määrämällä arvo erikseen maapohjalle ja rakennuksille. Maapohjan verotusarvo perustuu kuntakohtaisiin tonttihintakarttoihin sekä arviointiohjeisiin. Rakennusten verotusarvo perustuu rakennuksen ominaisuuksiin.

Kuvio 32. Kiinteistöveron tuotto Helsingissä 2014–2021. Aineistoähde: Verohallinto



Helsingissä kiinteistöverotulot ovat koko maan tavoin kehittyneet nousujohteisesti viime vuosina (kuviot 32 ja 33). Vuoden 2021 verotietojen perusteella Helsingissä kiinteistöjen verotusarvot olivat yhteensä 38,1 miljardia euroa, mistä rakennusten osuus oli 24,4 miljardia (64,0 %) ja maapohjan 13,6 miljardia (36,0 %). Kiinteistöverotulot olivat noin 283 miljoonaa euroa, josta rakennusten osuus on noin 154 miljoonaa euroa (54,1 %) ja maapohjien noin 129 miljoonaa euroa (45,9 %). Vuonna 2020 siirryttiin kiinteistöverotuksessa ns. joustavaan valmistumiseen ja uuden tietojärjestelmän käyttöön. Tästä syystä osa vuoden 2020 kiinteistöveron tilityksestä siirtyi helmikuuhun 2021, joka näkyy kirjanpidollisesti noin 10 prosentin vähäisempänä tilityksenä vuodelle 2020.

Kuvio 33. Kiinteistöverokertymä kuudessa Suomen suurimmassa kaupungissa ja koko maassa 2014–2021



Uudistuksen valmistelun lähtökohta on mahdollistaa kuntien harkinta ja sopeutus verokertymäneutraalisti (verotuksen määrätyt ala- ja ylärajat), jolloin kunnat eivät joutuisi ilman omaa päätöstään kiristämään verotusta tai luopumaan verotuloista. Helsingissä asuntojen hintakehitys on ollut nopeampaa kuin muualla Suomessa, joten käytössä olevan kiinteistöverojärjestelmän käyvät arvot ovat todennäköisesti jääneet jälkeen erityisesti Helsingissä. Helsingissä verotusarvoihin on odotettavissa siis myös suurta nousua, etenkin maapohjan osalta. Maan arvo ja asuntojen markkinahintataso vaihtelevat myös Helsingin sisällä, mistä johtuen verotusarvojen nousu kohdistuu erisuuruksena eri alueille. Verotusarvojen nousu tarkoittanee Helsingille sitä, että ilman veroprosenttien sopeuttamista verotus kiristyy ja verokertymä kasvaa.

6 Johtopäätökset

Tässä raportissa on käsitelty talouden kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä Helsingin kaupungin näkökulmasta. Raportissa on esitelty kattavasti Helsingin kaupungin ja helsinkiläisten talouden, Helsingin talousalueen, Suomen talouden sekä maailmantalouden ja laajemman toimintaympäristön kehitystä. Raportin tiedot perustuvat parhaimpaan saatavilla oleviin kehitystä kuvaaviin indikaattoreihin ja niiden tilastoihin. Tavoitteena raportissa on muodostaa lukijalle kattava ja ajantasainen kuva siitä, miten Helsingin talous ja siihen vaikuttavat keskeiset tekijät ovat kehittyneet. Raportin keskeisimmät havainnot ovat:

- Koronapandemian aiheuttama taloudellinen isku oli Helsingille ja Suomelle pelättyä pienempi. Vuoden 2021 BKT:n kasvulukemat olivat maltilliset moniin Euroopan maihin verrattuna, sillä kriisi oli taloudellisesti muissa maissa voimakkaampi.
- Inflaatio on kiihtynyt maailmanlaajuisesti. Kuluttajahintojen nousua ovat vauhdittaneet koronapandemian seurauksena toteutetut keskuspankkien elvytysohjelmat, tuotantoketjujen vaikeudet ja Venäjän aloittama hyökkäyssota. Inflaatio ja siitä seuraava mahdollinen korkojen nousu vaikeuttavat yritysten toimintaa ja heikentävät kuluttajien ostovoimaa.
- Matkailu-, kulttuuri- ja ravintola-alat kärsivät koronapandemiasta eniten. Yritystoiminnan elpyminen näillä toimialoilla vaatii aikaa, sillä alat ovat menettäneet myös osaavaa työvoimaa.
- Helsingissä on suuri määrä avoimia työpaikkoja. Työllisyyden kasvun ja työttömyyden vähenemisen hidasteena ovat pitkäaikaistyöttömyys ja työvoiman kohtaanto-ongelmat.
- Helsinki on riippuvainen Venäjältä tuotavista fossiilisista polttoaineista. Riippuvuussuhteesta irrottautuminen vaatii merkittäviä investointeja.
- Helsinki ja Helsingin seutu on yksi EU:n innovatiivisimmista alueista. Esimerkiksi informaatio- ja viestintäalalla on paljon huippuosaajia ja kasvavaa yritystoimintaa.

Uuden vuosikymmenen mukanaan tuomista epävarmuustekijöistä huolimatta Helsingin seutua voidaan pitää Suomen elinvoimaisimpana alueena. Helsinki on pitkään houkutellut uusia tulijoita monipuolisten kouluttautumismahdollisuuksien ja laajojen työmarkkinoiden ansiosta. Yritykset hakeutuvat Helsinkiin suuren kulutuskysynnän, näkyvyyden ja osaavimman työvoiman perässä, ja etenkin palvelualoilla asiakaskunta on korkean väestötiheyden ansiosta Suomen suurin ja monipuolisin. Helsingissä on kehitteillä innovatiivisia alustoja oppilaitosten ja elinkeinoelämän yhteistyön syventämiseksi. Yhteistyökanavien ja uusien innovaatioita mahdollistavien rakenteiden kehittäminen on kaupungin intresseissä, ja kaupunki on niiden kehittämisessä aktiivinen toimija.

Helsingin työmarkkinat ovat vilkkaat ja alueen työpaikkamäärät nousevat muuta maata nopeammin. Alueella oli kuitenkin edelleen noin 20 000 pitkäaikaistyöttöä vuoden 2021 lopulla. Pitkäaikaistyöttömyys on ollut koronapandemian myötä nousussa Helsingissä, ja kaupungin tulisi kiinnittää huomiota syrjäytymisvaarassa olevan väestöryhmän kasvavaan osuuteen. Koronapandemian aiheuttama pitkäaikaistyöttömyys voi kohdistua muuta maata voimakkaammin Helsinkiin muun muassa siksi, että palvelutoimialat ovat olleet koronapandemian aikana erityisessä ahdingossa. Pitkäaikaistyöttömyys voi myös vahvistaa Helsingin sisäistä alueellista jakautumista ja asuinalueiden eriytymiskehitystä.

Pitkäaikaistyöttömyyden lisäksi työllisyysasteen nousua jarruttavat työvoiman kohtaanto-ongelmat. Helsingissä oli vuoden 2021 lopulla lähes kolmannes enemmän avoimia työpaikkoja kuin vuoden 2019 lopussa, jolloin koronapandemia ei ollut vielä sekoittanut työmarkkinoita. Erityisesti varhaiskasvatuksen ja hoitoalan ammattilaisista, sosiaalityöntekijöistä ja insinööreistä on pulaa. Sosiaali- ja terveystieteiden alalla keskustelussa ovat olleet koulutuspaikkojen lisääminen, matalan palkkatason nosto ja työolojen parantaminen, sillä etenkin hoitoalalle kohdistuu tulevina vuosina työkuormaa ikääntyvän väestön vuoksi. Työvoiman saatavuuden edunvalvonta on yksi meneillään olevan kaupunkistrategian kärkiteemoja.

Matkailu- kulttuuri- ja ravintola-alat ovat kärsineet koronapandemiasta johtuneista yhteiskunnan sulkutoimenpiteistä. Näiden alojen merkitys on Helsingille muuta maata suurempi, sillä monipuoliset ravintola- ja kulttuuripalvelut koetaan tärkeiksi virkistyskohteiksi kaupungissa. Näiden toimialojen merkitys korostuu myös matkailussa, sillä matkailijat kuluttavat tiiviisti ravintola- ja kulttuuripalveluita. On kaupungin edun mukaisinta, että koronapandemiasta eniten kärsineiden toimialojen elpymistä seurataan tiiviisti.

Suomen taloudellinen riippuvuus Venäjän kaupasta on vähentynyt jo pitkään. Helsinki on silti muun Suomen tavoin suurelta osin riippuvainen Venäjältä tuotavista fossiilisista energiamuodoista. Kaupungin linja- ja henkilöautoliikenne pohjautuvat suurelta osin vielä polttomoottoreiden hyödyntämiseen, vaikka liikenteen sähköistämässä on otettu huomattavia edistysaskeleita ja sähköautojen osuus uusista rekisteröidyistä henkilöautoista on kasvanut viime vuosina. Joukkoliikenne on Helsingissä laajassa käytössä, eivätkä siirtymäetäisyydet kaupungissa ole pitkiä, mutta suuren kuluttajakunnan ja vilkkaan ammattiliikennöinnin myötä Helsingin osuus öljytuotteiden kulutuksesta on merkittävä. Lisäksi valtaosa Helsingin asunnoista lämpenee talvisin kaukolämmön avulla, joka toistaiseksi tuotetaan pääosin Venäjältä tuodulla kivihiilellä, maakaasulla ja öljyllä. Helsingin Energia on päättänyt nopeuttaa kivihiilestä luopumista jo ennen Venäjän aloittamaa hyökkäyssotaa (Helen, 2021), mikä kuvastaa kaupungissa vallitsevaa tahtotilaa vaihtoehtoisten energiaratkaisujen löytämiseksi. Vihreät energiaratkaisut ja teknologiauudistukset tulevat olemaan lähivuosina yleinen investointikohde niin yksityisellä kuin julkisella sektorilla.

Valtakunnallinen 2023 voimaan astuva sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus siirtää sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen (sotepe) palveluiden järjestämisvastuun hyvinvointialueille ja rahoitusvastuun valtiolle. Helsingillä kuitenkin ainoana kunnana maassa säilyy sotepe-palveluiden järjestämisvastuu. Helsingille valtion myöntämä yleiskatteinen rahoitus voi jäädä kaupungin todellista tarvetta matalammaksi, vaikka myönnettävä rahoitus sisältää siirtyvien kustannusten ja laskennallisen rahoituksen muodostaman yli tai alijäämän tasauksia, vuosittaisia korotuksia ja kuntien talousvaikeuksien korjauksia. Vuonna 2023 toteutettava sote-uudistus voi lisätä menopaineita valtiontalouden tasolla, mikä voi heijastua myös Helsingin talouteen ja tulonsiirtoihin kuntien välillä.

Sote-uudistuksen lisäksi hallituksessa valmisteilla oleva maanlaajuinen kiinteistöverouudistus koskee Helsinkiä ja sen asukkaita. Uusi markkinahintoihin perustuva verotusmalli todennäköisesti kasvattaa Helsingissä sijaitsevien kiinteistöjen verotusarvoja, erityisesti maapohjan osalta. Maan arvo ja asuntojen markkinahinta vaihtelevat myös Helsingin sisällä, mistä johtuen osalla kaupunkilaisista maksuunpantu kiinteistövero voi laskea ja osalla nousta veroprosenttien sopeutuksen myötä.

Kaupunkistrategiaan on kirjattu tavoitteeksi Helsingin houkuttelevuus niin osajille kuin yrityksille. Kaupunki on kansainvälisillä mittareilla tarkasteltuna merkittävä kasvuyritysten keskittymä. Lisäksi Helsingillä on tärkeä rooli liiketoiminnan ja tutkimuksen yhteistyön edistäjänä. Lapinlahdenkadulle vanhan sairaalan tiloihin perustettu Maria 01 on esimerkki kaupungin tukemasta kasvuyrittäjyydestä ja Helsingin aktiivi-

sesta roolista innovaatiotoiminnan mahdollistajana. Kaupunki voi edistää toimialojen kehityskulkua jatkossakin muun muassa investoimalla tutkimukseen ja helpottamalla työvoiman saatavuutta.

Koronapandemia ja Venäjän sotatoimet Ukrainassa heikentävät talouskehitystä. Uuden vuosikymmenen tuomat kriisit ovat kuitenkin osoittaneet, että yhteiskunnallinen vakaus on Suomessa ja Helsingin seudulla vahva ja kaupungilla on korkea sietokyky ulkopuolelta tulevia uhkia kohtaan. Luottamus yhteiskunnan toimivuuteen on korkealla tasolla, minkä ansiosta kuluttajat ja yritykset uskaltavat tehdä myös pidemmän aikavälin hankinta- ja sijoituspäätöksiä. Kuluttajien luottamus Suomen talouteen heikkeni Venäjän aloittaman hyökkäyssodan jälkeen. Huolta kuluttajien oman talouden heikkenemisestä ei vielä keväällä 2022 kuitenkaan ollut havaittavissa. Taloudellista ja yhteiskunnallista epävarmuutta on poikkeuksellisen paljon ilmassa, minkä vuoksi epämieluisiin kehityskulkuihin ja tulevaisuudennäkymiin on syytä varautua.

Lähdeluettelo

- Aalto, E. (2022).** *Maakunnista hyvinvointialueiksi. Arvio sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen rahoitusmallista ja palvelutarpeen vakioinnista.* Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitieto. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/22_03_14_Tutkimuskatsauksia_2_Aalto.pdf
- Ahtiainen, H., Yilmaz, E., & Aalto, E. (2021).** *Osaaminen ja innovaatiotoiminta Helsingin seudulla.* 29. Helsingin kaupunki. Kaupungin kanslia. Kaupunkitieto.
- Airdna (2022).** Tilastoportaali. *Short-term rental analytics.* Tietolähde: Visitory. Viitattu: 1.4.2022. Verkkosivu. <https://visitory.io/fi/>
- Altig, D., Baker, S., Barrero, J. M., Bloom, N., Bunn, P., Chen, S., Davis, S. J., Leather, J., Meyer, B., Mihaylov, E., Mizen, P., Parker, N., *Renault, T., Smietanka, P., & Thwaites, G. (2020).** Economic uncertainty before and during the COVID-19 pandemic. *Journal of Public Economics*, 191, 104274.
- Andersson, A., Jääskeläinen, S., Saarinen, N., Mänttari, J., & Hokkanen, E. (2020).** *Fossiiliton liikenteen tiekartta -työryhmän loppuraportti* [Sarjajulkaisu]. Liikenne- ja viestintäministeriö. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162516>
- Atlantic Council (2022).** *Global QE Tracker.* Verkkosivu. Viitattu 27.4.2022. <https://www.atlanticcouncil.org/global-qe-tracker>
- Autio, E., Nambisan, S., Thomas, L. D., & Wright, M. (2018).** Digital affordances, spatial affordances, and the genesis of entrepreneurial ecosystems. *Strategic Entrepreneurship Journal*, 12(1), 72-95.
- Borio, C. E. V., & Hofmann, B. (2017).** Is Monetary Policy Less Effective When Interest Rates are Persistently Low? (SSRN Scholarly Paper ID 2957961). *Social Science Research Network.* <https://papers.ssrn.com/abstract=2957961>
- Cusumano, M. A., Gawer, A., & Yoffie, D. B. (2019).** *The business of platforms: Strategy in the age of digital competition, innovation, and power* (pp. 1-309). New York: Harper Business.
- Danske Bank (2022).** Tuore talousennustemme: Vuosi 2022 on kuluttajan kukkarolle vaikea, mutta ensi vuonna helpottaa. Verkkosivu. Viitattu 5.4.2022. <https://danskebank.fi/sinulle/artikkelit/2022/03/tuore-talousennustemme-vuosi-2022-on-kuluttajan-kukkarolle-vaikea>
- Dealroom (2022).** Helsinki Metropolitan Startup Ecosystem Statistics. Dealroom.co. Verkkosivu. Viitattu 25.4.2022. <https://helsinki.dealroom.co/dashboard>
- EK (2022a).** Elinkeinoelämän keskusliitto. *Elinkeinoelämän luottamus laskussa maaliskuussa.* Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/elinkeinoelaman-luottamus-laskussa-maaliskuussa>
- EK (2022b).** Elinkeinoelämän keskusliitto. *Elinkeinoelämän suhdannetilanne jatkunut varsin hyvänä – näkymät heikentyneet.* Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/elinkeinoelaman-suhdannetilanne-jatkunut-varsin-hyvana-nakymat-heikentyneet/#spf-suhdannebarometri>
- Elmer, T., Mephram, K., & Stadtfeld, C. (2020).** Students under lockdown: Comparisons of students' social networks and mental health before and during the COVID-19 crisis in Switzerland. *PLOS ONE*, 15(7), e0236337. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236337>
- Euroopan keskuspankki (2022).** European Central Bank Annual Report 2021. Frankfurt am Main, February.

- European Commission (2021).** Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. Regional innovation scoreboard 2021, Publications Office. Verkkosivu. <https://data.europa.eu/doi/10.2873/67175>
- Eurostat (2022).** Real GDP growth rate – volume. Online data code: TEC00115. Last update: 26/03/2022. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>
- Euro&Talous (2021).** Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. “*Talous kasvaa koronan varjossa*”. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2021/5/talous-kasvaa-koronan-varjossa>
- Euro&Talous (2022a).** Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. Tammikuun 2022 talouskatsaus 20.1.2022. “*Taloukasvu jatkuu hidastuen*”. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/artikkelit/taloukasvu-jatkuu-hidastuen>
- Euro&Talous (2022b).** *Sota Ukrainassa heikentää Suomen taloukasvua ja nopeuttaa inflaatiota*. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/artikkelit/sota-ukrainassa-heikentaa-suomen-taloukasvua-ja-nopeuttaa-inflaatiota/>
- Euro&Talous (2020).** Kuluttajien luottamus ennakoi talouden käännteitä. Verkkosivu. Viitattu 13.4.2022. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2020/3/kuluttajien-luottamus-ennakoi-talouden-kaanteita>
- Finavia (2022).** Lentoliikenteen tilastot. Viitattu 1.4.2022. Verkkosivu. <https://www.finavia.fi/fi/tietoa-finaviasta/tietoa-lentoliikenteesta/liikennetilastot/liikennetilastot-vuosittain>
- Goldfarb, A., & Tucker, C. (2019).** Digital economics. *Journal of Economic Literature*, 57(1), 3–43.
- Gov.UK. (2020).** *Conditions of Authorisation for COVID-19 Vaccine Pfizer/BioNTech* (Regulation 174). Viitattu 1. 4. 2022. <https://www.gov.uk/government/publications/regulatory-approval-of-pfizer-biontech-vaccine-for-covid-19/conditions-of-authorisation-for-pfizerbiontech-covid-19-vaccine>
- Gustafsson, R., Lipiäinen, N., Aalto, E., & Lavinto, S. (2021).** *Miten Suomi voi kiihdyttää data- ja alustatalouden kasvua?* Aalto University.
- Hall, B. H., Mairesse, J., & Mohnen, P. (2010).** Chapter 24—Measuring the Returns to R&D. Teoksessa Hall, B.H. & Rosenberg, N. (Toim.), *Handbook of the Economics of Innovation* (Vsk. 2, 1033–1082). North- Holland. [https://doi.org/10.1016/S0169-7218\(10\)02008-3](https://doi.org/10.1016/S0169-7218(10)02008-3)
- Helen (2022).** *Energian alkuperä*. Viitattu 22.4.2022. Verkkosivu. <https://www.helen.fi/helen-oy/energia/energiantuotanto/energia-alkupera>
- Helen (2021).** *Helen lopettaa hiilen käytön yli viisi vuotta suunniteltua aiemmin*. Viitattu 10.5.2022. Verkkosivu. <https://www.helen.fi/uutiset/2021/helen-lopettaa-hiilen-kayton-yli-viisi-vuotta-suunniteltua-aiemmin>
- Helliwell, J., Layard, R., Sachs, J. D., De Neve, J.-E., Aknin, L. B., & Wang, S. (2022).** *World Happiness Report 2022*. <https://worldhappiness.report/ed/2022>
- Helsingin kaupunki (2022).** Helsingissä voimassa olevat keskeiset suositukset ja rajoitukset. Verkkosivu päivitetty 28.3.2022. Viitattu 29.3.2022. <https://www.hel.fi/helsinki/korona-fi/koronaneuvonta/voimassa-olevat-suositukset-ja-rajoitukset>
- Kela (2022).** Tilastotietokanta Kelasto. Viitattu: 15.4. 2022. Verkkosivu. http://raportit.kela.fi/ibi_apps/WFServlet?IBIF_ex=NIT089CL
- Kaupunkitutkimus TA (2022).** *Helsingin seudun suunnat*. Aluetalous. Kokonaistuotanto. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://www.helsinginseudunsuunnat.fi/kokonaistuotanto>

- Laakso, S. & Kaupunkitutkimus TA (2019).** *Uudenmaan ja Helsingin seudun työpaikkaprojektiot 2018–2030*. Helsingin seudun seututietoryhmä ja Helsingin seudun Ympäristöpalvelut HSY. Verkkosivu. <https://docplayer.fi/187796317-Uudenmaan-ja-helsingin-seudun-tyopaikkaprojektiot.html>
- Labore (2022).** *Taloussennuste vuosille 2022–2024*. Julkaistu 13.4.2022. Verkkosivu. Viitattu 13.4.2022. <https://labore.fi/julkaisu/eurooppa-syostiin-kriisista-toiseen-uuteen-sukellukseen-on-oltava-valmiina>
- Leskinen, Tatu (2019).** Osa-aikatyö on yleistynyt, tyytymättömyys siihen ei – pitäisikö muuttaa puhetta? *Tieto & Trendit -blogi*. 9.8.2019. Verkkosivu. <https://www.stat.fi/tietotrendit/blogit/2019/osa-aikatyo-on-yleistynyt-tyytymattomyys-siihen-ei-pitaisiko-muuttaa-puhetta>
- Mustonen, P. (2022).** Muutosten kevät Helsingin matkailussa: päivittyvä tilanneseuranta. *Kvartti-verkkojulkaisu*. Helsingin kaupunginkanslia. Verkkosivu. <https://www.kvartti.fi/fi/blogit/muutosten-kevat-helsingin-matkailussa-paivittyva-tilanneseuranta>
- OECD (2022).** *Economic and Social Impacts and Policy Implications of the War in Ukraine*. Verkkosivu. Viitattu 11.5.2022. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4181d61b-en/index.html?itemId=/content/publication/4181d61b-en>
- OECD/Eurostat (2018).** *Oslo Manual 2018. Guidelines for collecting, reporting and using data on innovation*. Verkkosivu. Viitattu 11.5.2022. <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264304604-en.pdf?expires=1652422358&id=id&accname=guest&checksum=17289489EB2AB4C84780FA3503B1805D>
- OP (2022).** *Talouden näkymät*. Maaliskuu 2022. Osuuspankki. Verkkosivu. Viitattu 4.4.2022. <https://www.op.fi/documents/20556/64964/Talouden-Nakymat-Maaliskuu-2022/1dbfddc8-c960-13ce-9227-6d65a7fb7e92>
- Parker, G. G., Van Alstyne, M. W., & Choudary, S. P. (2016).** *Platform revolution: How networked markets are transforming the economy and how to make them work for you*. WW Norton & Company.
- PTT (2022).** *Sota pysäyttää talouskasvun*. Kansantalous - kevät 2022. PTT 22.3.2022. Verkkosivu. Viitattu 6.4.2022. <https://www.ptt.fi/ennusteet/kansantalous-ja-asuntomarkkinat/kansantalous-kevat-2022.html>
- Ritchie, H., Mathieu, E., Rodés-Guirao, L., Appel, C., Giattino, C., Ortiz-Ospina, E., Hasell, J., Macdonald, B., Beltekian, D., & Roser, M. (2020).** Coronavirus Pandemic (COVID-19). Our World in Data. <https://ourworldindata.org/covid-cases>
- Roubini, N. (2022).** *Russia's War and the Global Economy*. Nouriel Roubini. 25.2.2022. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022 <https://nourielroubini.com/russias-war-and-the-global-economy>
- Simola, Ulla (2021).** “Komponenttipula riivaa teollisuutta, rahtikonteistakin on pulaa.” Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://www.taloustaito.fi/Rahat/komponenttipula-riivaa-teollisuutta-rahtikonteistakin-on-pulaa/#066c7d86>
- State of the Nordic Region (2022).** *Nordregio Report 2022:2*. ISSN: 1403–2503. Viitattu: 15.4.2022. Verkkosivu. <https://nordregio.org/publications/snr22>
- Stenborg, M., Huovari, J., Kiema, I., Maliranta, M., Kotilainen, A., & Keskinen, K. (2019).** Tuottavuuden tila Suomessa: Miksi sen kasvu pysähtyi, käynnistyykö se uudelleen? Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://vm.fi/documents/10623/456829/tuottavuus+2019/c54e049a-3353-0f27-fd3a-3b11ad1b84d3/tuottavuus+2019.pdf>
- Suomen Pankki (2022).** Venäjän hyökkäys ja sota Ukrainassa hidastavat talouskasvua ja nopeuttavat inflaatiota. Suomen Pankki 11.3.2022. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://www.suomenpankki.fi/fi/media-ja-julkaisut/tiedotteet/2022/venajan-hyokkays-ja-sota-ukrainassa-hidastavat-taloukasvua-ja-nopeuttavat-inflaatiota>

- SVT (2022a).** Suomen virallinen tilasto. "Bruttokansantuote kasvoi vuoden 2021 viimeisellä neljänneksellä". Tilastokeskus 28.2.2022. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. https://www.tilastokeskus.fi/til/ntp/2021/04/ntp_2021_04_2022-02-28_tie_001_fi.html
- SVT (2022b).** Suomen virallinen tilasto. "Kansantalouden tuotanto kasvoi vuodentakaisesta, laskua edelliskuukaudesta". Tilastokeskus 15.3.2022. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. https://www.stat.fi/til/ktkk/2022/01/ktkk_2022_01_2022-03-15_tie_001_fi.html
- SVT (2022c).** Suomen virallinen tilasto (SVT): Tuotannon suhdannekuvaaja. "Kansantalouden tuotanto kasvoi maaliskuussa 2022 vuodentakaisesta." Tilastokeskus 17.5.2022. Verkkosivu. Viitattu 17.5.2022. <https://www.stat.fi/julkaisu/ckto73bg01fo40b60dii6mwmc>
- SVT (2022d).** Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskus, työvoimatutkimus. Viitattu: 15.4. 2022. Helsingin kaupungin erillistilaus.
- SVT (2022e).** Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskus. Yritys- ja toimipaikkarekisterin vuositilasto. Viitattu 1.4.2022. Verkkosivu. https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__alyr/statfin_alyr_pxt_11dc.px
- SVT (2022f).** Suomen virallinen tilasto. Tuottajahintaindeksit [verkkajulkaisu]. ISSN=1796-3613. Helmikuu 2022. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/thi/2022/02/thi_2022_02_2022-03-24_tie_001_fi.html
- SVT (2022g).** Suomen virallinen tilasto. Rakennuskustannusindeksi [verkkajulkaisu]. ISSN=1795-4282. Helmikuu 2022. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/rki/2022/02/rki_2022_02_2022-03-16_tie_001_fi.html
- SVT (2022h).** Suomen virallinen tilasto. Energian hinnat [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-7984. 4. Vuosineljännes 2021. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/ehi/2021/04/ehi_2021_04_2022-03-10_tie_001_fi.html
- SVT (2022i).** Suomen virallinen tilasto. Palvelujen tuottajahintaindeksit [verkkajulkaisu]. ISSN=1795-3510. 4. Vuosineljännes 2021. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 27.4.2022]. Saantitapa: http://www.stat.fi/til/pthi/2021/04/pthi_2021_04_2022-01-24_tie_001_fi.html
- SVT (2022j).** Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskuksen suhdannepalvelu. Viitattu 4.3.2022. Helsingin kaupungin erillistilaus.
- SVT (2022k).** Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskuksen Aloittaneet ja lopettaneet yritykset -tilasto. Viitattu 1.4.2022. Verkkosivu. https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__aly/statfin_alypxt_11yq.px
- SVT (2022l).** Suomen virallinen tilasto. Majoitustilasto [verkkajulkaisu]. ISSN=1799-6309. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/matk/index.html>. Tietokanta: Visit Finland, Tilastotietokanta Rudolf. <http://visitfinland.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/VisitFinland>
- TEM (2022a).** Työ- ja elinkeinoministeriön työväilytilasto. Tilastokeskus. Stat.fi -tietokanta. Viitattu: 15.4. 2022. Verkkosivu. https://statfin.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tyonv/statfin_tyonv_pxt_12r5.px
- TEM (2022b).** Työ- ja elinkeinoministeriö. Ammattibarometri. Viitattu: 15.4. 2022. Verkkosivu. <https://www.ammattibarometri.fi>
- Tulli (2022a).** "Tavaraviennin arvo kasvoi 19,4 prosenttia vuonna 2021". Tiedote 7.2.2022. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://tulli.fi/-/tavaraviennin-arvo-kasvoi-19-4-prosenttia-vuonna-2021>
- Tulli (2022b).** Ulkomaankaupan tilastojulkistukset. Tavaroiden ulkomaankauppa. Verkkosivu. Viitattu 10.5.2022 <https://tulli.fi/-/tavaroiden-ulkomaankaupan-ennakkotilasto-maaliskuussa-2022>
- Tulli (2022c).** Tavaroiden ulkomaankaupan ennakkotilasto, helmikuu 2022. Verkkosivu. Viitattu 10.5.2022 <https://tulli.fi/-/tavaroiden-ulkomaankaupan-kuukausitilasto-helmikuussa-2022>

- Tulli (2022d).** Kauppavaihto (maat). Tuonti ja vienti maittain suuruusjärjestyksessä; tuonti alkuperämaittain ja vienti määrämaittain. <https://tulli.fi/tilastot/taulukot/maatilastoja>. Viitattu: 22.4.2022.
- Varanka, J., Packalen, P., Voipio-Pulkki, L.-M., Määttä, S., Pohjola, P., Salminen, M., Railavo, J., Berghäll, J., Rikama, S., Nederström, H., & Hiitola, J. (2022, huhtikuuta 7).** COVID-19 -kriisin yhteiskunnalliset vaikutukset Suomessa: Keskipitkän aikavälin arvioita. *Valtioneuvoston julkaisuja* 2022:14.
- VM (2021).** *Talouden yleiskuva vakaa epidemian kiihtymisestä huolimatta*. <https://valtioneuvosto.fi/-/10623/talouden-yleiskuva-vakaa-epidemian-kiihtymisesta-huolimatta>
- VM (2022).** *Venäjän hyökkäys Ukrainaan synkentää talouden näkymiä*. Valtiovarainministeriö. Verkkosivu. Viitattu 13.4.2022. <https://vm.fi/-/venajan-hyokkays-ukraina-synkenta-talouden-nakymia>
- YK (2022).** United Nations. Department of Economic and Social Affairs. Economic Analysis. “*World Economic Situation and Prospects 2022*”. Verkkosivu. Viitattu 29.3.2022. <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/world-economic-situation-and-prospects-2022>